

Suomen talouskriisin vaikutus tukkukauppojen maksu- valmiuteen

Markus Renner

Tekijä Renner, Markus	
Koulutusohjelma Liiketalous	
Raportin/Opinnäytetyön nimi Suomen talouskriisin vaikutus tukkukauppojen maksuvalmiuteen	Sivu- ja liitesivumäärä 52 + 6
<p>Suomen talouden taantuma alkoi vuoden 2008 lopussa Yhdysvalloissa alkaneen finanssikriisin levittyä muualle maailmaan. Suomen BKT koki seuraavana vuonna yhden kaikkien aikojen suurimmista laskuistaan. Tämän jälkeen Suomen talous alkoi hetkellisen elpymisen, joka kuitenkin päättyi Euroopan velkakriisin alettua, saavuttamatta vuoden 2008 tasoa. Vaikka Euroopan velkakriisi päättyikin EKP:n luvattua, ettei Euromaita päästetä konkurssiin, ei Suomen BKT ole kääntynyt kasvuun, vaan jatkanut laskuaan vuodesta 2012 lähtien. Tämä antaa osin ymmärtää Suomea koettelevan taantuman olevan enemmänkin rakenteellinen, sillä niin EU kuin maailmantalouskin ovat kääntyneet jo ainakin lievään nousuun.</p> <p>Kassanhallinta on yritysten lyhyen aikavälin rahoituksen suunnittelua ja maksuvalmiuden turvaamista. Taantuma aiheuttaa ostovoiman ja näin ollen kysynnän laskua, mikä johtaa yritysten myynnin pienenemiseen ja entistä suurempaan katteiden laskuun hintakilpailun merkityksen kasvaessa. Pienemmät tulot heikentävät yritysten kassaa, mikä vaikeuttaa mm. investointeja ja pahimmillaan johtaa yrityksen maksukyvyttömyyteen. Kassanhallinta on myös tärkeää siksi, että tuottavakin yritys voi mennä konkurssiin, mikäli se ei kykene selviytymään suoritteistaan ajoissa. Liian vahva kassa ja omavaraisuus taas kertovat pääoman heikosta hyödyntämiskyvystä.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoitus on selvittää, onko talouskriisi vaikuttanut yritysten maksuvalmiuteen sekä miten kassanhallintaa harjoitetaan yrityksessä ja miten sitä voisi kehittää. Opinnäytetyö on kvantitatiivinen ja siinä tutkitaan Uudenmaan alueella toimivien tukkukaupan alan yritysten toimintaa. Tutkimus on toteutettu kyselynä kevään 2015 aikana.</p> <p>Kyselyn tulosten perusteella vain vähemmistöllä yrityksistä talouskriisi oli heikentänyt maksuvalmiutta tai sen hallintaan liittyviä tekijöitä. Myöskään vakavaraisuus ei ollut enemmistöllä yrityksistä kärsinyt. Toimialakohtaista ja kokoon liittyvää vaihtelua ilmeni kuitenkin jonkin verran. Tukkukaupan yritykset vaikuttavat ainakin Uudellamaalla pystyneen pitämään yllä maksuvalmiutta. Myös vakavaraisuuden hallinta on onnistunut. Ainakaan tällä hetkellä kriisille ei näy nopeaa loppua, joten makroympäristö ei tule vielä helpottamaan maksuvalmiudesta kärsineiden yritysten tilannetta.</p>	
Asiasanat Kassanhallinta, maksuvalmius, taantuma, tukkukauppa	

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Tavoitteet	2
1.2	Käsitteet	2
1.3	Tutkimusongelma	3
2	Viimeisin talouskriisi	4
2.1	Finanssikriisi	4
2.2	Eurokriisin tausta	7
2.3	Eurokriisi	9
2.4	Kriisin alku Suomessa	13
2.5	Suomen nykytila	15
3	Yrityksen maksuvalmius ja sen hallinta	19
3.1	Maksuvalmiusriski osana rahoitusriskiä	19
3.2	Kassanhallinnan käsite ja mittarit	23
3.3	Kassanhallinnan tehostaminen ja ylläpito	27
3.4	Tukkukaupan laskentatoimen erityispiirteet	31
3.5	Maksuvalmius Suomessa ja muualla Euroopassa kriisin aikana	32
4	Empiirinen tutkimus	34
4.1	Tutkimuksen toteutus	34
4.2	Vastaajien taustat	35
4.3	Vastaajien tunnusluvut	38
4.4	Maksuvalmiuden hoito vastaajayrityksillä	40
4.5	Yhteenveto tuloksista	45
5	Pohdinta	49
5.1	Johtopäätökset ja jatkotutkimusmahdollisuudet	49
5.2	Tutkimuksen pätevyys ja luotettavuus	51
5.3	Oman oppimisen arviointi	52
	Lähteet	53
	Liitteet	60

1 Johdanto

Viimeisin talouskriisi sai alkunsa Yhdysvalloissa vuonna 2007 alkaneesta sub prime -kriisistä. Amerikkalaiset rahoituslaitokset olivat myöntäneet asuntolainoja liian kevyin perustein ja asuntokuplan puhjettua asuntojen hinnat laskivat alle lainojen arvon, jolloin pankit kärsivät luottotappioita vakuudesta huolimatta. Pankkien tappiot johtivat niiden maksuvalmiuden heikkenemiseen. Tilannetta pahensi merkittävästi asuntolainoista tehtyjen ja kansainvälisesti myytyjen johdannaisten arvon romahtaminen. Tämä aiheutti lukuisille Yhdysvaltain ulkopuolella sijaitseville pankeille tappioita.

Markkinoiden epäluottamus johti maailmanlaajuiseen lamaan, niin kutsuttuun finanssikriisiin vuonna 2008. Laman aikana usean jo valmiiksi velkaantuneen Euroopan maan velkaantuminen kasvoi ja niillä alkoi olla vaikeuksia saada rahoitusta markkinoilta. Monet Etelä-Euroopan maat kävivätkin lähellä maksukyvyttömyyttä. Myös Suomi on kriisin aikana velkaantunut pahasti ja talouden taantumaa ei ole saatu päättymään. Suomi ei ole vielä saavuttanut kriisiä edeltänyttä BKT:tä tai työllisyysastetta, minkä vuoksi kriisin voi yhä katsoa jatkuvan Suomessa, vaikka se päättyi Amerikassa jo vuosia sitten. Suomen osuudessa painotetaan myös paljon vaihtotasetta, sillä sen heikkenemisellä katsotaan olleen yhteys niin USA:n kuin Etelä-Euroopan kriisiin.

Maksuvalmius on yrityksen lyhyen aikavälin rahoituksen turvaamista. Heikentynyt maksuvalmius vaikeuttaa investointeja pidemmällä aikavälillä ja toiminnasta selviytymistä lyhyellä. Heikentynyt maksuvalmius tarkoittaa, että yrityksen lyhyellä aikavälillä käytettävissä olevat varat eivät riitä kattamaan lyhyellä aikavälillä erääntyviä velkoja. Heikentynyttä maksuvalmiutta joutuu konkurssin välttämiseksi hoitamaan lainalla, mikä heikentää vaka-varaisuutta. Kassanhallinta on yritysten lyhyen aikavälin rahoituksen suunnittelua ja maksuvalmiuden turvaamista. Liian vahva kassa ja omavaraisuus voivat kertoa pääoman heikosta hyödyntämiskyvystä.

Tämä opinnäytetyö käsittelee viimeisimmän talouskriisin vaikutuksia kassanhallintaan ja erityisesti maksuvalmiuteen tukkukauppayrityksissä. Kohteeksi on valittu tukkukauppayritykset, koska niillä on vähittäiskauppaa todennäköisemmin eripituisia maksuaikoja ja ehtoja, jolloin yritykselle muodostuu niin myyntisaamisia kuin ostovelkojakin, sekä suurempien erien vuoksi suuremmat varastot. Tutkimus tukkukauppojen maksuvalmiudesta toteutettiin kvantitatiivisena tutkimuksena huhtikuussa 2015.

1.1 Tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteina on selvittää, miten tukkukauppaa käyvät yritykset harjoittavat kassanhallintaa ja onko talouskriisi vaikuttanut yritysten maksuvalmiuteen. Tavoitteena on myös selvittää, millaiset tekijät ovat vaikuttaneet maksuvalmiuden muutoksiin ja mihin muihin yritystoiminnan osa-alueisiin maksuvalmiuden muutokset vaikuttavat. Kysymyksiin on tarkoitus saada vastaus kyselynä. Teoriaosuudessa määritellään millainen viimeisin talouskriisi on ollut, mihin se on vaikuttanut ja miten se on syntynyt. Teoriaosuuden toisessa pääluvussa käsitellään maksuvalmiutta ja maksuvalmiusriskiä erityisesti osana rahoitusriskejä sekä kassanhallintaa ja sen tuomia mahdollisuuksia.

Opinnäytetyön kyselyssä kohderyhmä on rajattu eri toimialoista vain tukkukauppaan ja tukkukaupassakin on valittu vain Uudellamaalla toimivat yritykset, sillä kyselyn ulottaminen koko maahan olisi pidentänyt kyselyn tekoaikaa huomattavasti. Maksuvalmiuden lisäksi tutkitaan myös hieman laajempaa kassanhallintaa, mutta treasury, johon voidaan laskea myös muita yritysrahoituksen elementtejä, on jätetty pois tämän liittyessä vähemmän maksuvalmiuteen.

1.2 Käsitteet

Bruttokansantuote kuvaa tuotannon arvoa vuoden aikana. Se poikkeaa bruttokansantulosta siten, että jälkimmäinen kuvaa tuotannosta syntynyttä kokonaistulota. (Pohjola 2010, 128-129.) BKT, lyhenteenä Y, koostuu useista kysyntäeristä. Ne ovat yksityinen kulutus C, julkinen kulutus G, bruttoinvestoinnit I ja tavaroiden sekä palveluiden vienti X. Investoinnit sisältävät niin yksityiset kuin julkiset investoinnit sekä varastojen muutoksen. Kokonaiskysyntään ei sisälly kokonaistarjontaa lisäävää tuonti M. BKT lasketaan kaavalla:

$Y+M=C+G+I+X$ tai $Y=C+G+I+X-M$. Vaihtotaseen negatiivisuus laskee siis BKT:tä. Suomen kysyntäeristä suurin oli ennen kriisiä yksityinen kulutus, jota seurasi vienti ja julkiset menot investointien ollessa pienin erä. (Pohjola 2010, 138-140.) Investoinnit ovat sijoittamista tulevaisuudessa tuottoa tuovaan omaisuuteen, joten sen pienuus ei ole hyväksi. Bruttokansantuote voidaan jakaa myös kulutukseen, C+G, ja säästöön S. Kun säästöt sijoittaa BKT:n kaavaan, saadaan $S=I+X-M$, eli säästöt menevät joko investointeihin tai lainaksi ulkomaille, mikäli vaihtotase on ylijäämäinen. (Pohjola 2010, 142.) Vaihtotaseen ollessa alijäämäinen pääomaa tulee ulkomailta lainaksi.

Taantuma on tilanne, jossa kokonaistuotannon määrä vähenee. Lama on puolestaan erittäin syvä tai pitkittynyt taantuma. Sille ei ole kuitenkaan tarkkaa määritelmää, mutta esimerkiksi Yhdysvaltain 30-luvun ja Suomen 90-luvun lamoja voi hyvin pitää sellaisina, sillä tuotanto supistui molemmissa maissa useamman vuoden ajan. Sekä taantuma että lama

ovat laskusuhdanteen, eli potentiaalista hitaamman kasvun, ilmentymiä. Laskusuhdanne syntyy, kun talous kohtaa ennalta-arvaamattomia satunnaisia tekijöitä, eli sokkeja. (Pohjola 2010, 190-191.)

Maksuvalmius on kassaylijäämien ja -alijäämien hallintaa ja ennakointia. Maksuvalmiusriski on riski, joka realisoituu, kun yrityksellä ei ole tarvittavia likvidejä varoja kattamaan päivittäisiä käyttöpääoman ja kassavirran muutoksia (Cooper 2004, 402). Toisin sanoen varat eivät riitä kattamaan erääntyviä maksuja. Maksuvalmiusriskiksi voi myös katsoa mahdollisuuden, että yritys ei saa muutettua likvidiksi luultua varallisuutta käteiseksi tarvittuna aikana. Maksuvalmiusriski on yhteydessä muihin rahoitusriskeihin, joita ovat luottoriski ja markkinariski, johon kuuluu mm. korko- ja valuuttariski. (Knüpfer & Puttonen 2009, 209). Huonosti hoidettu maksuvalmius voi johtaa jopa yrityksen konkurssiin.

Kassanhallinta on työkalu yrityksen maksuvalmiuden hallintaan ja suunnitteluun. Kassanhallinta voi suppeimmillaan tarkoittaa vain rahavarojen hallintaa, mutta koska maksuvalmiuden hallinta vaatii muunkin kuin käteisen hallintaa, kassanhallintaan kannattaa sisällyttää koko käyttöpääoma, kuten lyhytaikaisen saamiset ja -velat ja jopa varastonhallinta. Maksuvalmiuden turvaamisen lisäksi kassanhallinnalla pyritään tehostamaan lyhytaikaisten varojen käyttöä ja vapauttamaan näin pääomaa sekä saamaan tuottoa kyseisille varoille. Kassanhallinnan piiriin kuuluvat siis myös lyhytaikaiset sijoitukset. (Martikainen & Martikainen 2006, 116-117.) Hedman (1992, 13) katsoo, että kassanhallinnan voi määrittää usealla tavalla pelkästä likviditeetin hoidosta myös likviditeetin luontiin ja että kassanhallinnan on tarkoitus vaikuttaa kaikkiin tulevien ja lähtevien maksujen osa-alueisiin.

1.3 Tutkimusongelma

Tutkimusongelmia ovat: onko talouskriisi vaikuttanut yritysten maksuvalmiuteen ja miten kassanhallintaa harjoitetaan yrityksessä. Ongelmiin pyritään vastaamaan kvantitatiivisella tutkimuksella, jossa kohdeyrityksiltä tiedustellaan survey-kyselyllä heidän maksuvalmiuteen ja kassanhallintaan liittyvistä asioista. Kysely selvittää samalla, minkä tekijöiden muutokset ovat aiheuttaneet maksuvalmiuden heikkenemistä ja mihin muihin yrityksen osa-alueisiin maksuvalmiuden muutos on vaikuttanut. Teoriaosuudessa selvitetään myös, millaiset toimet parantavat kassanhallintaa ja suojaavat maksuvalmiusriskiltä.

2 Viimeisin talouskriisi

Yhdysvalloista lähtenyt finanssikriisi koetteli koko maailmaa 2008-2009, jolloin koko maailmantalous kääntyi taantumaan ensimmäistä kertaa sitten toisen maailmansodan. Finanssikriisi johti pian Euroopassa niin sanottuun eurokriisiin, joka on osoittautunut paljon pitempiaikaiseksi ja hankalammaksi ratkaista kuin maailmanlaajuinen finanssikriisi. Pienenä ja avoimena taloutena Suomi on herkkä suhdannevaihteluille ja on kärsinyt niin finanssi- kuin eurokriisistäkin. Viimeisimmällä talouskriisillä tarkoitetaan tässä aikaa finanssikriisin laajentumisesta globaaliksi taantumaksi tähän päivään asti. Niin Yhdysvaltojen finanssikriisi kuin jossain määrin eurokriisikin on jo päättynyt ja Suomenkin kohdalla on kyse oikeastaan kahdesta erillisestä taantumasta: finanssikriisin aiheuttamasta shokista 2009 ja vuodesta 2012 alkaneesta uudesta taantumasta. Talouskriisin päätyminen voi olla hankalaa määritellä: päättykö kriisi, kun talous kasvaa jälleen kaksi kvartaalia peräkkäin vai kun saavutetaan kriisiä edeltänyt bruttokansantuote? Vai päättykö kriisi esimerkiksi vasta kun työttömyysaste on kriisiä edeltävällä tasolla ja keskuspankki voi elvyttävän rahapolitiikan sijaan keskittyä pelkkään inflaation torjuntaan? Jotta Suomen kriisi olisi helpompi ymmärtää, on käsitelty myös Suomen kriisiin vaikuttaneita maailman tapahtumia. Esimerkiksi Suomen kohdalla on painotettu melko paljon vaihtotaseen merkitystä juuri vaihtotaseen roolin vuoksi USA:n ja Etelä-Euroopan ongelmassa. Vaihtotaseen yli- tai alijäämähän ei teoriassa ole hyvä tai huono asia, sillä useiden tuotteiden tai palvelujen tuottaminen on tehokkaampaa ulkomailla, mutta kriisielementin vuoksi varsinkin pitkittynyttä alijäämää pidetään nyt enemmän huonona merkinä.

2.1 Finanssikriisi

Finanssikriisin perimmäisenä syynä oli Yhdysvaltain rahoitussektorin liian avoin luotonanto. Asuntolainoja oli myönnetty ilman kunnollisia takuita, minkä lisäksi näistä asuntolainoista oli tehty jälkimarkkinoille sijoitusinstrumentteja. Pankit olivat olettaneet talouden ja asuntojen hintojen jatkavan kasvuaan ja pitäneet lainoja lähes riskittöminä talon ollessa vakuutena. Asuntolainoista tehdyt sijoitusinstrumentit olivat luonteeltaan suoja- eli vipurahastoja. (Paloheimo 2013, 54-55.) Vipurahastoissa samaan aikaan ostetaan yksi omaisuususerä, eli tehdään pitkä positio, ja myydään toinen, eli tehdään lyhyt positio. Lyhyessä positiossa sitoudutaan myymään omaisuususerä tiettyyn aikaan tiettyyn hintaan, kun taas pitkässä positiossa sitoudutaan ostamaan omaisuususerä. Myyjä hyötyy, mikäli kohdeetuutena olevan omaisuususerän hinta laskee, jolloin ne saadaan myyntihintaa halvemmallaa sen hetkisiltä markkinoilta. Ostaja hyötyy päinvastaisesta tilanteesta. Kyseessä on siis voiton tavoittelu spekuloiden eri omaisuususerien, kuten osakkeiden, valuuttojen ja raaka-

aineiden, hinnan muutoksia markkinoilla. Jotta kauppa olisi mahdollinen, täytyy kohde-etuuden myyjän lainata kohde-etuus jostain ja maksaa se lainaajalle takaisin ennen kaupan realisoitumista. Vipurahastot tarvitsevat pääomaa ainoastaan maksaakseen kohde-etuuden lainaajalle. Sijoittajien sille antama muu pääoma voidaan käyttää itse vivun hyödyntämiseen. Rahastoillahan tehdään rahaa synnyttämällä lyhyitä positioita ja näistä saaduilla rahoilla ostetaan sitten pitkiä positioita. (Krugman 2009, 125-126.)

Asuntolainoja yhteen niputtamalla uskottiin, että voitiin välttää riskiä, sillä yhden lainan jäädessä saamatta muut lainat maksaisivat tuottoa sen edestä. Mitä enemmän lainoja oli, sitä enemmän pystyttiin myymään niistä tehtyjä arvopapereita. Kyseisiä lainoja kutsuttiin sub prime –luotoiksi. Asuntojen hinnat nousivatkin 2000-luvun jälkipuoliskolla Yhdysvalloissa jopa kaksikymmentä prosenttia vuosittain. Tähän osasyynä oli 2000-2003 tapahtunut IT-buumin loppuminen, jonka seurauksena useat sijoittajat siirtyivät teknologiasta kiinteistösijoittamiseen. Asuntojenkin hintoja nopeammin nousivat niistä tehtyjen arvopapereiden, erityisesti vipurahastojen, hinnat johtuen sijoittajien spekulatioista. Näiden arvopapereiden hinnannousu jatkui jopa jonkin aikaa asuntojen hintojen kääntynyt laskuun. (Paloheimo 2013, 55-56.) Palkat eivät pysyneet asuntojen hinnannousun tahdissa, sillä ne nousivat 2000-luvulla tuskin lainkaan (Sokala 2011a).

Vuonna 2006 alkoi useilla kotitalouksilla olla vaikeuksia lyhennystensä kanssa. Samaan aikaan korkeat asuntojen hinnat vähensivät uutta lainakantaa. Lopulta kävi selväksi, että sub prime –luottojen arvo oli paljon odotettua matalampi ja pankit joutuivat kirjaamaan valtavia arvonalentumisia. Tämä yhdistettynä odotettujen saatavien supistumiseen johti siihen, että pankkien vakavaraisuus kärsi huomattavasti. Oman likviditeettinsä turvatakseen pankit pyrkivät pitämään kiinni omista rahoistaan, minkä vuoksi niillä ei ollut enää halua lainata toisilleen. Yhdysvaltain keskuspankki joutui lopulta rahoittamaan pääomatarpeesta kärsiviä pankkeja, kuten monet olivat varmasti olettaneet. (Paloheimo 2013, 57-58.)

Keskuspankki ei kuitenkaan rahoittanut kaikkia yrityksiä, mikä johti syyskuussa 2008 Yhdysvaltojen suurimpaan konkurssiin sijoituspankki Lehman Brothersin mentyä konkurssiin. Lopputuloksena oli markkinoiden luottamuksen romahdus, kun kävikin selväksi, ettei keskuspankki aio lopulta pelastaa vararikon partaalle menneitä yrityksiä. Kurssit romahtivat, kuten kuvio 1 osoittaa. Samaan aikaan ympäri maailmaa kirjattiin tappioita sub prime –luotoista, mutta yhä enemmän myös muista sijoituksista kuplan puhkeamisen vuoksi. Pankkien lainavirran ehtyminen sai myös yritykset luopumaan investoinneista ja alensi kokonaiskysyntää muutenkin. Kysynnän lasku johti välttämättä tuotannon supistumiseen,

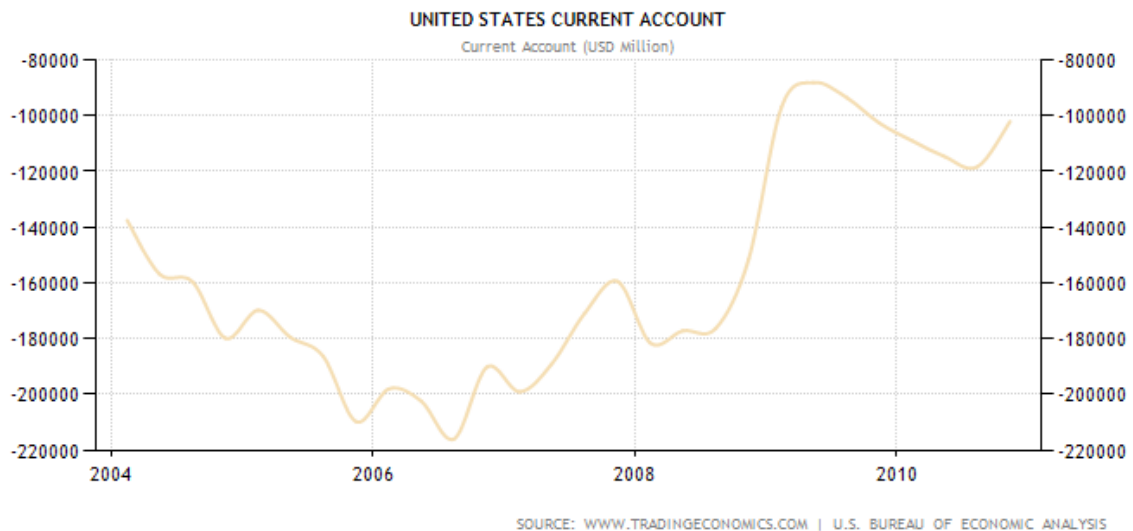
mikä puolestaan vähensi työpaikkojen määrää laskien kysyntää entisestään. 2009 kansainvälinen kauppa supistui noin kymmenen prosenttia. (Paloheimo 2013, 58-59.)

Kuvio 1. Dow Jones Industrial Average –indeksi vuosina 2001-2009. 2000-luvun alun IT-buumin aiheuttama kurssien lasku näkyy selvästi pienempänä kuin vuosien 2008-2009 romahdus. Pohja saavutettiin 9.3.2009. (Yahoo 2015.)

Vaikka rahoitussektori olikin antanut liian kevyesti lainaa, ei sitä voida pitää yksin syyllisenä lamaan. Yhdysvaltain keskuspankki oli mahdollistanut löyhän lainanannon pitämällä ohjauskoron matalana ja siten rahan hinnan halpana. (Patomäki 2013, 62.) Talouden alkaessa ylikuumentua se olisi voinut nostaa ohjauskorkoa ja näin vähentää rahan tarjontaa markkinoilla. Tämä olisi kuitenkin ollut Yhdysvaltojen taloudelle toisella tapaa haitallista, sillä maa kärsi tuolloin, samoin kuin nykyään, kroonisesta vaihtotaseen alijäämästä, ks. kuvio 2, ja matala ohjauskorko auttaa devalvoimaan valuutan, eli vähentämään sen ulkoista arvoa (Trading Economics 2015a). Tärkein syy matalaan ohjauskorkoon oli kuitenkin 2000-luvun alun IT-kuplan puhkeaminen ja vuoden 2001 terrori-iskut. Matala ohjauskorko lisäsi tuolloin rahan kysyntää ja ehkäisi taantuman syntymistä. Yhdysvaltain valtio oli myös edesauttanut sub prime –luottojen, eli riskipitoisten asuntolainojen, kasvua halutessaan tukea myös matalatuloisempien omistusasumista. Valtion takuilla toimivat asuntolainojen takausyhtiöt antoivatkin 2000-luvulla asuntolainoille takuita hyvin herkästi. Myöhemmin myös sijoituspankit alkoivat toimia samoin. (Sokala 2011a.)

Kuvio 2. USA:n vaihtotaseen alijäämä vuosittain 2004 – 2011 (Trading Economics 2015a).

Pörssiromahdus aiheutti valtavia tappioita varsinkin maille, jotka olivat sijoittaneet Yhdysvaltain markkinoille suuria summia. Tällaisia maita olivat erityisesti Kiina ja öljynviejämaat, joiden vaihtotase oli reilusti ylijäämäinen ja joilla siksi oli ollut huomattavasti rahaa sijoitettavana. (Sokala 2011b.) Nämä maat eivät kuitenkaan kärsineet eniten kriisistä, eikä niiden BKT laskenut 2009, kuten kävi vanhojen teollisuusmaiden (Ronanlyons 2009). Finanssikriisi johti useissa maissa, kuten Islannissa, Irlannissa ja Iso-Britanniassa pankkien kaatumiseen tai valtioiden suorittamiin pankkien pääomittamisiin. Kun valtiot tukivat ongelmista kärsiviä rahoituslaitoksia ja elvyttivät markkinoita, oli käytännössä kyse tappioiden sosialisoinnista. Veronmaksajat maksoivat siis pankkien riskinotosta syntyneet tappiot. (Sokala 2011c.) Toimet palauttivat kuitenkin markkinoiden luottamuksen ja Yhdysvaltain BKT kääntyi 2009 kolmannella neljänneksellä positiiviseksi (Useconomy 2009). Hintana oli kuitenkin Yhdysvaltain velkaantuminen.

2.2 Eurokriisin tausta

Euroopan yhteisvaluuttaa alettiin suunnitella jo 1989 (Bagus 2011, 46). Kiinteistä valuuttakursseista oli Euroopan yhteisössä sovittu aiemminkin. Vuosina 1979-1993 oli käytössä EMS-järjestelmä, jossa valuuttojen vaihteluväli oli sovittu muutamaan prosenttiin. Järjestelmä kaatui lopulta useiden maiden, mm. Espanjan, devalvaatio- ja elvytyspaineisiin. (Bagus 2011, 38-41.)

Euron käyttöönottopäiväksi valittiin 1991 tehdyssä Maastrichtin sopimuksessa 1.1.1999. Euron käyttöönottaville maille asetettiin tietyt kriteerit: inflaatio saa olla korkeintaan puoli toista prosenttiyksikköä korkeampi kuin kolmen matalainflaatioisimman hakijamaan keskiarvo, budjettialijäämä ei saa ylittää kolmea prosenttia BKT:stä, julkinen velka pitää olla

alle 60 prosenttia, pitkät korot saavat olla korkeintaan kaksi prosenttia korkeammat kuin matalakorkoisimmalla kolmella maalla ja maan täytyy kuulua ensin vähintään kaksi vuotta EMS:ään devalvoimatta valuuttaansa kyseisenä aikana. (Bagus 2011, 46-47.)

Eurovaltioille asetettujen sääntöjen rikkomisesta ei kuitenkaan tullut automaattista sanktioita (Bagus 2011, 47). Toisten maitten enemmistöpäätöksellä pystyttiin kuitenkin sopimuksen rikkovalle valtiolle määräämään sakkoja (Bagus 2011, 51). Sopimusehtojen täyttämistä ei lopulta sovellettu kovin tarkasti, sillä Belgia, Italia ja yhdistymisen kustannuksista kärsivä Saksa eivät täyttäneet julkiselle velalle asetettuja kriteerejä. Monien maiden korot laskivat puolestaan ainoastaan siksi, että niiden korkojen ajateltiin laskevan niiden kuulussa euroon. Jopa suoranaista talouslukujen peukalointia esiintyi. (Bagus 2011, 50.) Euron valvonnasta vastasi komissio, joka euron käyttöönoton jälkeen kerta tosiensa jälkeen 2000-luvulla jätti toistuvasti syyttämättä maita, jotka rikkoivat sopimusta (Bagus 2011, 52).

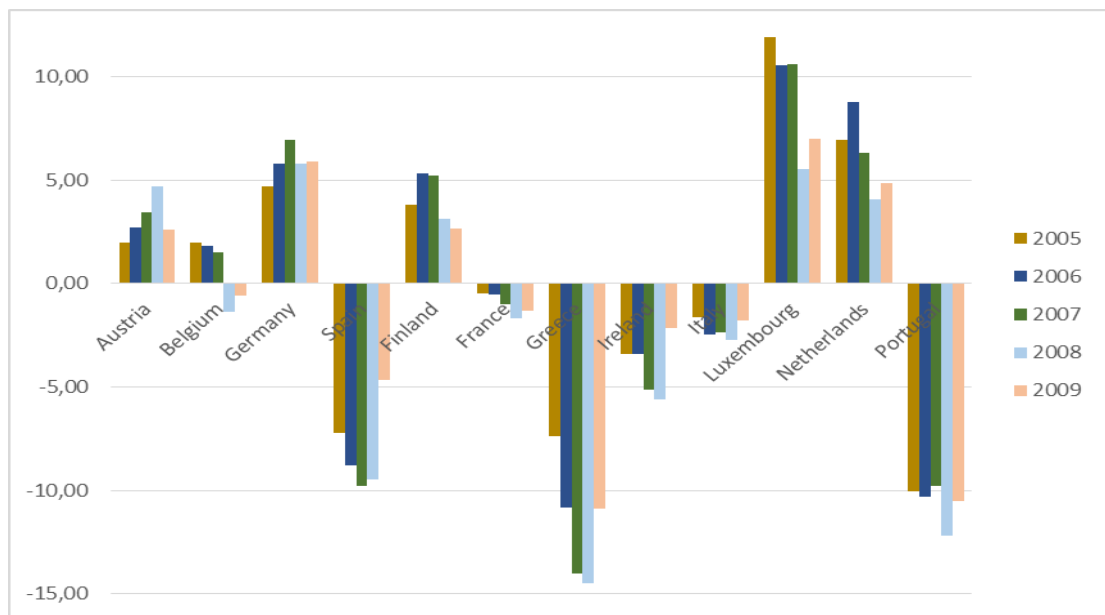
Yhteisvaluutta laski korkoja korkean korkotason maissa, sillä yhteisvaluutta takasi sijoittajille, että maan keskuspankki ei voinut aloittaa setelielvytystä ja inflaation avulla laskea joukkovelkakirjojen hintoja. Inflaatio tuli vähenemään myös, koska uusi Euroopan keskuspankki päätti rahan painamisesta ja ohjauskorosta. (Bagus 2011, 47.) EKP pitikin tavoitteenaan inflaation pitämistä alle kahdessa prosentissa (Bagus 2011, 54). Valmiiksi matalan inflaation Saksassa euro herätti aluksi paljon vastustusta ja sitä täytyikin perustella mm. rauhan takaajana Euroopassa (Bagus 2011, 50).

Ennen euroa Etelä-Euroopan valtiot olivat voineet hoitaa budjettialijäämiään painamalla lisää rahaa, kuten edellä mainittiin (Bagus 2011, 59). Sama menettely olisi toki ollut mahdollinen muillekin valtioille, mutta ne selvisivät lainoistaan paremmin ilman aktiivista rahapolitiikkaakin. Koska rahan painaminen aiheutti luonnollisesti inflaatioita ja laski korkojen reaaliarvoa, oli lainan hinta näille maille korkeampi kuin pohjoisemman Euroopan talouksille. Euron myötä tiedettiin, että Etelä-Euroopan tuli noudattaa samaa, eli matalan inflaation, politiikkaa kuin muiden euromaiden, joten niiden lainojen korot laskivat huomattavasti. Lisäksi lainojen korkoja laski sijoittajien usko, että minkään euromaan ei tulisi antamaan kaatua ongelmatilanteissa. Velan otosta tuli näin Etelä-Euroopan maille aikaisempaa edullisempaa. (Bagus 2011, 60-63.)

Euron aikana yhteisestä valuutasta ja toisiaan lähentyneistä koroista huolimatta kaikissa asioissa maat eivät kuitenkaan lähentyneet toisiaan. Yksikkötyökustannuksilla mitattuna Etelä-Euroopan maiden ja Irlannin kilpailukyky heikkeni lähes jatkuvasti vuoteen 2009 asti. Samalla asteikolla mitattuna mm. Saksan, Itävallan ja Belgian kilpailukyky puolestaan parani. (Bagus 2011, 64-65.) Yleensä kilpailukyvyltään parantuneen maan vienti kasvaa ja

kysyntä sen valuutalle lisääntyy, jolloin valuutta vahvistuu, mikä taas heikentää maan kilpailukykyä. Näin ei tällä kertaa kuitenkaan voinut käydä, sillä alijäämämailla oli sama valuutta kuin ylijäämämailla, eivätkä ne siten voineet palauttaa kilpailukykyään devalvoimalla. Lisäksi koska valuutan arvo ei voinut eteläisemmissä maissa laskea, eivät tuontitavarat voineet kallistua, mikä olisi vähentänyt alijäämän kasvua. Vaihtotaseen alijäämät täytyy aina rahoittaa jotenkin ja Etelä-Euroopan alijäämien rahoittajana toimi vahvasti ylijäämäinen Saksa. (Bagus 2011, 66-67.) Alijäämät ovat kuvattuna kuviossa 3.

Kuvio 3. Euromaiden vaihtotaseet prosenttia BKT:stä vuosina 2005-2009 (World Bank 2015).

2008 alkanut finanssikriisi aiheutti EU-maille budjettien alijäämän kasvua, sillä taantuman vaikutuksia pyrittiin minimoimaan elvyttämällä. Lisäksi työttömyyden kasvu vähensi veropohjaa ja lisäsi sosiaalimenoja samalla kun pankkien pääomittaminen muuttui välttämättömäksi monissa maissa. Monissa maissa valtiot tekivät leikkauksia tasapainottaakseen budjettiaan, kun taas toiset eivät pyrkineet korjaamaan alijäämäänsä. Tällainen maa oli esimerkiksi Kreikka. (Bagus 2011, 129.)

2.3 Eurokriisi

Varsinainen eurokriisi alkoi vuoden 2009 lopussa, kun Kreikan uusi hallitus kertoi budjettialijäämän olevan 12,7 prosenttia aiemmin ilmoitetun 3,7 prosentin sijaan. Tämä johti Kreikan luottoluokituksen laskuun. Aluksi muut euromaat vastustivat Kreikan tukemista, sillä se rikkoi EU:n perustamissopimuksen artiklaa, jossa luki, etteivät jäsenmaat ole vastuussa toistensa veloista. Tämän seurauksena markkinoiden luottamus niin euroon kuin varsinkin Kreikkaan heikkeni entisestään. Kreikan sopeuttamistoimet eivät miljardeista

huolimatta riittäneet vakuuttamaan markkinoita ja 25.3.2010 EKP ja kansainvälinen valuuttarahasto IMF sopivat tukipaketista Kreikalle. Keväällä Kreikan joukkovelkakirjalainojen korko oli noussut jo kahdeksaan prosenttiin ja osa luottoluokittajista sijoitti maan riskialainaluokkaan. Kreikkalaiset vastustivat tapahtuneita leikkauksia yhä jyrkemmin. Maa sai samalla käyttöönsä ensimmäisen 45 miljardin euron pelastuspaketin. Paketin ei kuitenkaan uskottu riittävän estämään Kreikan maksukyvyttömyyttä. Kreikan tilanne johti lopulta euromaiden tekemään tukipakettiin, joka oli kooltaan 110 miljardia. Paketin uskottiin turvaavan maan maksukyky seuraavat kolme vuotta. Se herätti varsinkin hyvän luottoluokituksen maissa vastustusta, sillä ne joutuivat nyt kustantamaan Kreikan riittämättömän taloudenpidon. (Bagus 2011, 129-136.)

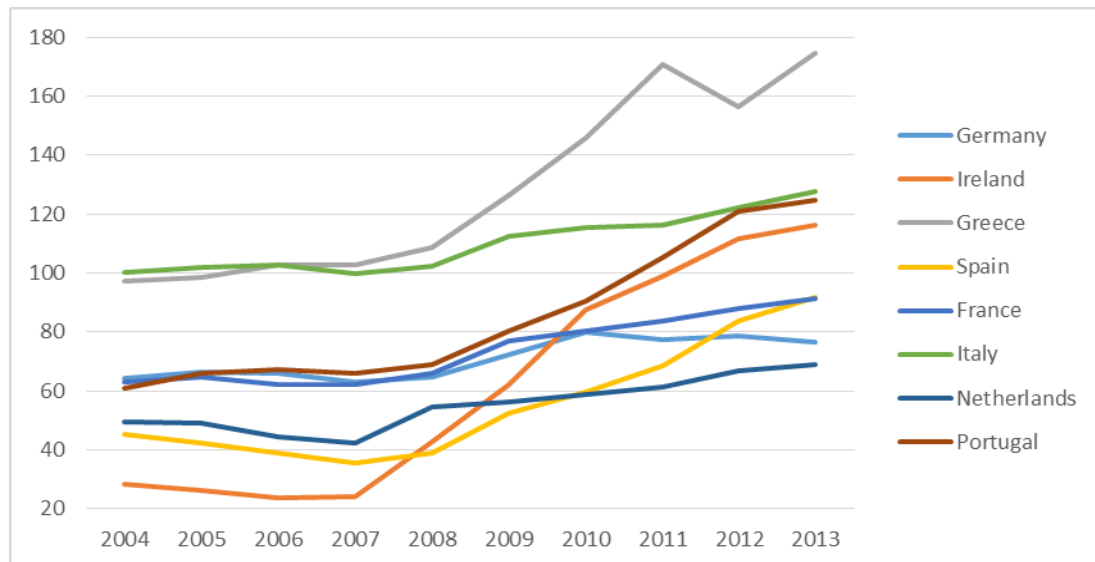
Kreikka ei kuitenkaan ollut ainoa vaikeuksista kärsivä maa, vaan myös Espanjalla ja Portugalilla oli entistä enemmän ongelmia lainojen kanssa. Pankeilla ei ollut siis riskejä vain Kreikan saamisten, vaan myös muiden Etelä-Euroopan maiden saamisten kanssa. Lopulta edes Ranskan joukkovelkakirjalainat eivät tahtoneet mennä kaupaksi. Viikonloppuna 8-9.5.2010 eurojärjestelmä kävi lähellä romahdusta kunnes EKP lupasi ostaa jäsenmaiden joukkovelkakirjoja. (Bagus 2011, 140-142.)

Toukokuussa 2010 perustettiin myös Euroopan rahoitusvakaussväline ERVV. Sillä oli oikeus myydä velkapapereita jäsenvaltioiden pelastamiseksi. ERVV on itsenäinen rahasto ja mikäli sen kokoa haluttiin kasvattaa, riitti tähän euromaiden valtiovaranministerien suostumus parlamenttien sijaan. (Bagus 2011, 142-143.) ERVV:n korko oli aluksi 440 miljardia euroa ja se koostui euromaiden takauksista. Myöhemmin rahaston kokoa on kasvatettu EU:n komission ja IMF:n osuuksilla. ERVV on luonteeltaan väliaikainen ratkaisu ja sen korvaa asteittain Euroopan vakaussmekanismi EVM. (Patomäki 2013, 113.)

Kesäkuussa markkinat alkoivat Kreikan lisäksi epäillä Espanjan maksukykyä (Bagus 2011, 144). Syksyllä Irlannin luottoluokitus laski. Irlannissa talouskriisi aiheutti asuntokuplan puhkeamisen ja pankkien kaatumisia samoin kuin USA:ssa (Patomäki 2013, 84). EKP joutui jälleen ostamaan jäsenmaiden velkakirjoja. Irlanti velkaantui kriisin alusta lähtien pahoin taatessaan pankkien vastuut. Syyskuussa Irlannille tehtiin 85 miljardin tukipaketti, jolla haluttiin turvata muiden EU-maiden pankkien sijoitukset Irlannissa. (Bagus 2011, 148-151.) Seuraavaksi lähellä romahdusta käyvä maa oli Portugali. Se oli, kuten Kreikka, jo kriisin alkaessa velkaantunut ja sen julkinen sektori huomattavan suuri, 50 prosenttia BKT:stä. Vuoden 2011 alussa maan ottamien uusien lainojen korot kasvoivat jatkuvasti samalla kun maan budjettialijäämän vähentäminen ei onnistunut. Kykenemättömyys tehdä uudistuksia olisi johtanut lopulta maksukyvyttömyyteen, mikä olisi tarkoittanut suunnatto-

mia tappioita Portugaliin sijoittaneille espanjalaispankeille. Niinpä Portugalista tuli kolmas tukipaketinsaaja 78 miljardin euron pelastuspaketillaan. (Bagus 2011, 157-158.)

Kuvio 4. Valtionvelka prosenttia BKT:stä ongelmamaissa sekä Saksassa, Ranskassa ja Hollannissa (Eurostat 2015a). Kreikan tiedot vuosilta 2004-2005 ovat eri lähteestä ja saatavat siksi laskutavan erojen vuoksi vääristää tilastoa (Tradingeconomics 2015b).

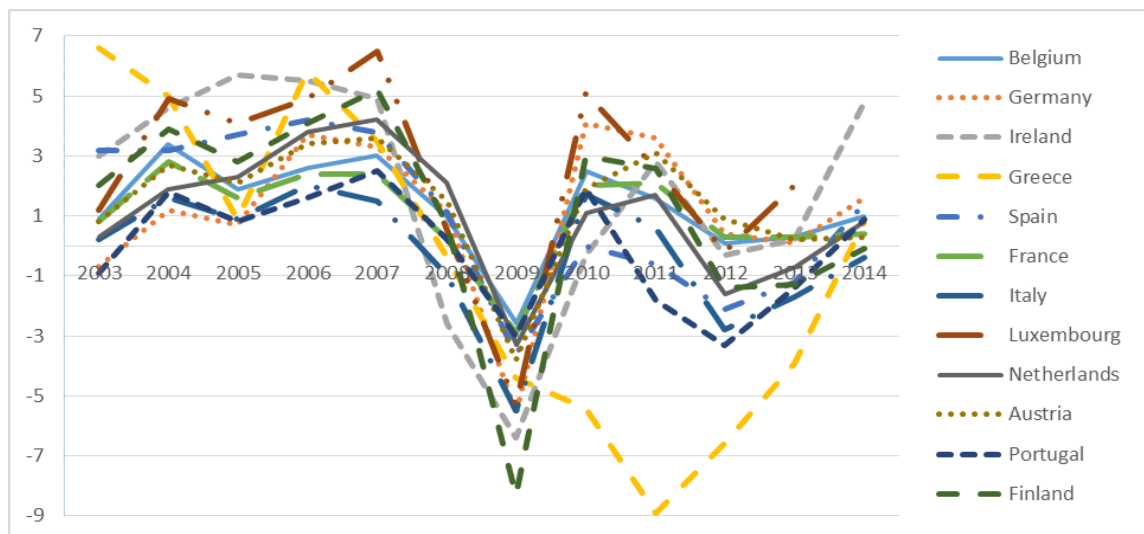
Italian tilanne huonontui vuoden loppua kohti korkojen noustessa lähes seitsemään prosenttiin. Italia oli selvästi suurempi talous kuin aikaisemmat kriisin ajautuneet maat ja sille vaadittava tukipaketti olisi ollut valtava. Merkittävänä teollisuusmaana Italian talouden pohja oli kuitenkin paremmassa kunnossa kuin Kreikan tai Portugalin. Maan korot laskivatkin 2012 pääministerin vaihduttua ja tämän aloitettua uudistukset. (Bloomberg 2015a.) Espanja kohtasi kesällä 2012 saman tilanteen kuin Italia sen korkojen noustessa yli seitsemän prosentin (Bloomberg 2015b). Ongelmana oli Espanjan valtiota enemmän sen asuntokuplasta ja Portugalin lainoista kärsinyt pankkisektori. Espanjalle myönnettiin mahdollisuus lainata 100 miljardia euroa pankkien pääomittamiseen. Espanjan tuen yhteydessä käytettiin myös ensikerran uutta EVM:ää. Espanjan paketin jälkeen EU ja IMF olivat käyttäneet yhteensä 500 miljardia pelastusoperaatioihin. (Strupczewski & Toyer 2012.) 2012 Kreikka sai vielä toisen 130 miljardin tukipaketin (Taloussanomat. 29.2.2012). Viimeisimpänä maana tuen piiriin joutui Kypros. Sen ongelmat liittyivät 2000-luvulla paisuneeseen pankkisektoriin ja sen kriisin myötä kärsimiin luottotappioihin, joita oli tullut erityisesti Kreikan lainojen leikkauksista. Kyprokselle myönnettiin kesällä 2013 kymmenen miljardin tukipaketti, johon osallistuivat jälleen euromaat ja IMF. (Kervinen 2013.)

Euroopan vakausmekanismista tehtiin suunnitelma jo 2010 ja se otettiin käyttöön 2012 lokakuussa. EVM on suunniteltu pysyväksi rahoitusvälineeksi turvaamaan eurovaltioiden

talouden vakautta korvaten asteittain ERVV:n. Sen pääoma on 80 miljardia, joista jokainen jäsenmaa on maksanut oman suhteellisen osuutensa. Pääoman on tarkoitus turvata 500 miljardin euron edestä lainoja. Jokaisella jäsenmaalla on siis huomattavat takausvelvollisuudet. Toisaalta EVM:llä on myös perinnässä etuoikeus verrattuna muihin velkojiin IMF:ää lukuun ottamatta. EVM:n suuruutta ollaan valmiita tarpeen tullen kasvattamaan. (Taloussanomat 21.3.2011.) Rahasto ei ole nykyisellään tarpeeksi suuri turvaamaan kovinkaan suurta määrää kriisimaiden veloista vararikossa, sillä esimerkiksi Espanjan valtionvelka on jo kaksinkertainen koko rahaston suuruuteen nähden (Statista 2015).

Italian ja Espanjan selvittyä pahimmista markkinat eivät siltikään täysin luottaneet euroon. Pääomapako päättyi vasta EKP:n pääjohtajan luvattua kesällä 2012 ”EKP:n tekemän kaiken tarvittavan euron pelastamiseksi”. Tämä tarkoitti käytännössä rajatonta osto-ohjelmaa kriisivaltioiden velkakirjoille. Ohjelman toteuttaminen voi heikentää EKP:n tasetta matalamman luottoluokituksen joukkovelkakirjojen lisääntymisen vuoksi, mutta ensisijaiset vaikutukset olivat positiivisia, kuten pörssikurssien nousua. (Hurri 2015d.) Kriisimaiden velkakirjojen korot ovat tämän jälkeen laskeneet ja nykyään vain Kreikan lainoista tarvitsee maksaa yli kipupisteenä pidetyn seitsemän prosentin korkoa (Bloomberg 2015c). Kreikkaa ja Kyprosta lukuun ottamatta muut kriisimaat ovatkin jo irtautuneet lainaohjelmasta (Der Standard 18.5.2014). Lisäksi talouskasvun käynnistämiseksi ja viennin lisäämiseksi EKP on toistuvasti laskenut ohjauskorkoaan. Alkuperäisellä euroalueella talous onkin lähtenyt hienoiseen nousuun useimmissa jäsenmaissa, kuten kuvassa 5 näkyy. Monessa maassa työttömyys on yhä hyvin korkeaa, erityisesti juuri kriisimaissa Espanjassa ja Kreikassa, joissa se on noin 25 prosenttia (Eurostat 2015b). Lisäksi kriisimaiden velka oli jo 2013 yli 3,5 biljoonaa eikä se ole laskusuunnassa kuvion 4 mukaisesti (Hurri 2015). Uusin haaste on useimpia EU-maita uhkaava deflaatio.

Kuvio 5. BKT:n kasvu euromaissa vuosina 2003–2012 (Eurostat 2015c).

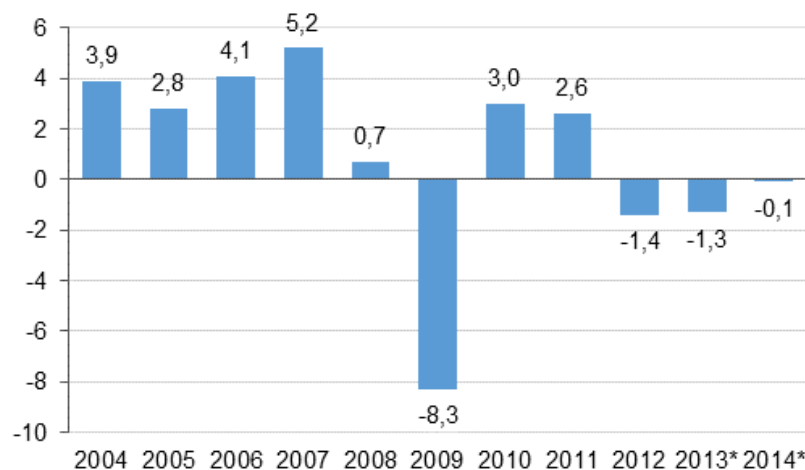
2.4 Kriisin alku Suomessa

Vientivetoisena ja pienenä maana Suomi on herkkä talouden suhdannevaihteluille ja kärsi siksi nopeasti ja huomattavasti Yhdysvaltain finanssikriisin globaaleista seurauksista.

Suomen BKT kääntyi laskuun vuoden 2008 kolmannella kvartaalilla ja taantumaan vuoden päättyessä. Investoinnit ja yksityinen kulutus vähenivät viimeisellä neljänneksellä, mutta selvästi vientiä ja tuontia vähemmän, kun taas julkinen kulutus kasvoi valtion kattaessa menojaan velalla. (Tilastokeskus 2009.)

2008 jälkipuoliskolla alkanut kehitys jatkui voimakkaana 2009, jolloin BKT supistui yli 8%, ollen näin suurin pudotus koko euroalueella, kuten kuviosta 5 voi huomata. Suurin pudotus tapahtui viennissä ja yksityisissä investoinneissa. Vienti tippui jopa viidenneksen maailmankaupan romahduksen vuoksi ja koska Suomen vientituotteissa oli paljon investointihyödykkeitä. Toimialoista eniten kärsikin juuri teollisuus, varsinkin teknologia- ja metsäteollisuus. Suomen vienti laski hieman enemmän kuin itse maailmankauppa yhteensä, tämän laskun ollessa hieman alle viidenneksen. Kysyntäeristä yksityinen ja julkinen kulutus eivät tässä vaiheessa kuitenkaan kärsineet mainittavasti. Julkinen sektori, eli valtio, alkoi kuitenkin velkaantua budjetin ollessa alijäämäinen. (Suomen pankki 2011.) Työttömyys kasvoi noin kaksi prosenttiyksikköä ollen vuoden lopussa yhdeksässä prosentissa (Tilastokeskus 2015a). Työttömyyden kasvu oli odotettua maltillisempaa. Tähän pidetään syynä työmarkkinoiden joustavuutta, esimerkiksi lomautusjärjestelmää. (Suomen pankki 2011.)

Kuvio 6. Suomen BKT:n kehitys viimeisen kymmenen vuoden aikana (Tilastokeskus 2015b).

Suomen rahoituslaitosten tilanne ei huonontunut samalla lailla kuin useissa muissa maissa, joissa pankkeja jouduttiin tukemaan julkisin varoin tai ne jopa kaatuivat. Yhtään tukipakettia ei tarvittu, eikä myöskään fuusioita, kuten viime kriisissä. Pankit olivatkin vahvalla

pohjalla. Sen sijaan pörssikurssit laskivat ja jopa suurten yritysten rahoitus vaikeutui. Näistä monet joutuivatkin nyt hakemaan rahoitusta markkinoiden sijaan kotimaisilta pankeilta. Ulkomaiset pankit olivat rahoittajana pienempi ryhmä. Useilla yrityksillä oli kuitenkin ongelmia saada rahoitusta edes pankeilta ja koosta riippuen vajaa 20 prosenttia yrityksistä raportoi vaikeuksista saada rahoitusta. (Suomen pankki 2011.) Pankkien tulos säilyi 2009 voitollisena ja vakavaraisuus ei heikentynyt. Myös lainoja myönnettiin lähes entiseen tapaan. (Finanssialan keskusliitto 2010.)

Ennen kriisiä 2000-luvulla teknologiateollisuus oli kasvanut huomattavasti. Erityisesti kasvua oli ollut elektroniikka-, sähkö-, kone- ja metalliteollisuudessa. Paperiteollisuus sen sijaan ei kasvanut kiristyvän kilpailun ja Euroopan vähentyneen kysynnän vuoksi. Tavaravienti supistui määrältään neljänneksen ja arvoltaan vielä enemmän 2009. Eniten kärsi noususta aiemmin nauttinut sähkö- ja elektroniikkateollisuus, 39%, ja vähiten metsäteollisuus, 23% ja muu teollisuus, 20%. Kun 2010 teollisuustuotanto lähti jälleen kasvuun, kasvoivat metsä-, kemian- ja metallien perusteollisuus eniten. Palveluvienti kärsi vähemmän kuin tavaravienti, mutta sen volyymi on myös pienempi, sillä tavaravienti oli ennen kriisiä kooltaan noin 35% BKT:stä ja palveluvienti hieman yli 10%. Palveluvienti koostuu hyvin pitkälti radio-, televisio- ja tietoliikennevälineiden valmistuksesta. (Suomen pankki 2011.)

Teollisuustuotannon ja viennin lisäksi koko kansantalous kääntyi 2010 nousuun, kuten kuviossa 6 esitetään. Myös työttömyys laski yhdellä prosenttiyksiköllä kahdeksaan prosenttiin (Tilastokeskus 2015a). Samaan aikaan valtion velka jatkoi kasvuaan: 2009 alijäämä oli ollut 8,5 miljardia, mutta 2010 se oli 10 miljardia (Suomen pankki 2011). Elpyminen jatkui vielä 2011, jolloin BKT kasvoi lähes samaa vauhtia kuin aikaisempina vuonna ja työttömyys laski edelleen (Tilastokeskus 2015a, Tilastokeskus 2015b). Kuitenkaan taantumaa edeltäneen ajan lukuihin ei päästy. Koko kriisin ajan heikentynyt vaihtotase kääntyi vuoden 2011 jälkipuoliskolla alijäämäiseksi (Tilastokeskus 2015c). Samaan aikaan Euro-kriisi kävi kuumimmillaan.

Yritysten maksuvalmius ei Suomen pankin (2011) arvioin mukaan ollut huonontunut merkittävästi kriisin huippuvuonna 2009, vaikka useat yritykset raportoivatkin ongelmista lainan saannissa. Kaikki lainatarpeet eivät varmaankaan liittyneet maksuvalmiusongelmiin, vaan mukana oli myös investointeja varten otettavia lainoja. Tilannetta helpotti varmasti kotimaisten pankkien vakaa tilanne ja matalat lainanhoitokulut EKP:n ohjauskoron laskettua 4,25 prosentista yhteen prosenttiin. Myös kotitaloudet olivat selvinneet lyhennyksistä ilman suuria ongelmia. Poikkeuksen muodostivat pikalainojen ottajat, usein matalatuloisia ja nuoria, joilla maksuongelmia ilmeni. Kokonaisuutena järjestämättömät luotot muodostivat 2010 viimeisellä kvartaalilla vain 0,6 prosenttia kaikista luotoista. Luku on vain kah-

deskymmenesosa 1990-luvun laman vastaavasta. Myös kotitalouksien tilannetta auttoi poikkeuksellisen matala korkotaso. Asuntolainojen ja yrityslainojen korko oli 2009-2010 lähes sama ollen noin kaksi prosenttia. (Suomen pankki 2011.) Matalat hoitokulut eivät juuri laske yritysten kannattavuutta, mutta lainanotto heikentää vakavaraisuutta. Tämä aiheuttaa ongelmia, mikäli tulevaisuudessa lainojen korot nousevat ja korollisten velkojen määrä ei ole yrityksissä laskenut.

2.5 Suomen nykytila

2012 Suomen BKT kääntyi toisella kvartaalilla jälleen laskuun myös vaihtotaseen pysyessä useamman miljardin alijäämäisenä (kuvio 6, kuvio 7). Vienti vähenikin vuonna 2012, kun taas kotimainen kysyntä ja valtion kulutus säilyivät edellisvuosien tasolla. Vientiä heikensi tuolloin vielä finanssikriisin seuraukset, mutta myös kilpailukyvyn menetys suhteessa tärkeimpiin kilpailijoihin Ruotsiin ja Saksaan palkkojen nousun vuoksi. Suomessa palkat lähtivät nousuun jo 2010. Suurimmat ongelmat olivat tärkeillä paperi- ja teknologiateollisuudella. (Suomen pankki 2013.) Molempien ongelmat olivat vahvasti rakenteellisia, sillä paperin kysyntä on vähentynyt tietotekniikan aikana ja teknologiateollisuudelle tärkeän Nokian liikevaihto supistui (Nokia 2012). Teollisuuden tilan heikentyminen näkyi myös työpaikoissa, joiden määrä väheni vuosien 2009 ja 2013 välillä 65 000:lla 350 000:een. Työllisyys heikkeni myös yleisesti. (Suomen pankki 2013.) Odotettu kasvu ei alkanut myöskään 2013. BKT supistui lähes yhtä paljon kuin edellisenä vuonna ja vaihtotaseen alijäämä säilyi ennallaan kauppataaseen siirtyessä kuitenkin kohti tasapainoa (Kuvio 6, kuvio 7). Kuten kuviosta 5 nähdään, vuosina 2012 ja 2013 euroalueella ei ollut talouskasvua ja EKP oli saanut edes jotenkin vakautettua markkinat vasta aikaisempaan vuonna luvattuaan pelastaa euron hinnalla, millä hyvänsä. Euroalueen heikko tilanne vaikutti tiiviin yhteyden vuoksi Suomeen merkittävästi. Vuoteen 2013 mennessä vienti oli laskenut jo viidenneksen suhteessa kriisiä edeltävään tasoon, mikä oli enemmän kuin missään muussa teollistuneessa maassa. (Suomen pankki 2014.)

Suomen talouden ennustettiin lähtevän 2014 jo lievään nousuun, mutta tätä jarrutti Venäjän ja Ukrainan kriisi. Venäjän talouskasvun hiipuminen vähensi vientiä Venäjälle, mikä heijastui koko Suomen talouteen Venäjän ollessa Suomen kolmanneksi suurin vientimaa noin kymmenen prosentin osuudellaan (EK 2015). Suomen kasvu olikin 2014 Euromaista heikoimpia sen ollessa negatiivinen (Taloussanomien 5.5.2014). Muu euroalue kääntyi 2014 aikana kasvuun, mukaan lukien useimmat kriisimaat. 2014 kauppataase alkoi olla positiivinen, kuten kuviosta 7 näkee. Tämä johtuu kuitenkin enemmän tuonnin vähenemisestä kuin viennin kasvusta.

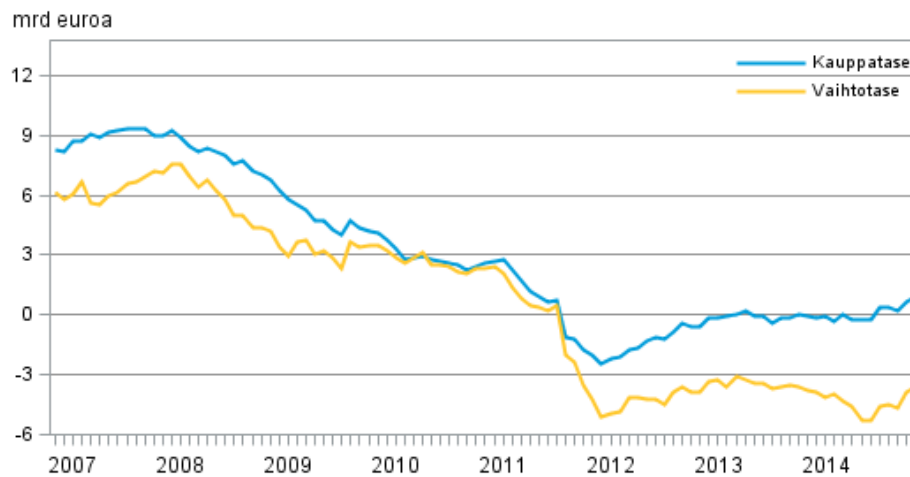
Suomen kriisiä voi hyvällä syyllä pitää enemmän rakenteellisena kuin globaalin talouden aiheuttamana shokkina. Muun maailman ja lopulta myös euroalueen taloudet ovat kääntyneet nousuun, kun Suomen talous ei ole kasvanut vuoden 2011 jälkeen. Pitkittynyt taantuma, jollaiseksi Suomen tilaa voi sanoa, on johtanut työttömyyden ja valtion velan kasvuun, joka kasvattaa kestävyysvajetta. Tällä hetkellä valtion velkojen korot ovat hyvin maltilliset, mutta tilanne tuskin säilyy ikuisesti. Suomen rakennemuutos näkyy parhaiten vientisektorilla. Vienti on Suomelle tärkeä osa BKT:tä ja se on laskenut kriisiä edeltäneestä 65,6 miljardista 55,8 miljardiin 2014 (Tilastokeskus 2015d). Teollisuustuotannon volyymi on vähentynyt esimerkiksi 2014 joka kuukausi ja jalostuksen osuus toimialoista on nykyään enää 26,8 prosenttia, kun se ennen kriisiä oli 33,7 prosenttia (Tilastokeskus 2015e, Tilastokeskus 2015f). Yksityinen kulutus on kärsinyt vähemmän, mutta matalien palkankorotusten ja kasvaneiden verojen vuoksi sekin on lievässä laskussa, kuten Suomen pankki (2014) laskee. Investoinnit ovat laskeneet jyrkemmin kuin yksityinen kysyntä. Yksityiset investoinnit ovat vähentyneet viime vuosina toistuvasti, kun taas julkiset investoinnit ovat kasvaneet, kuten elvyttäessä usein tehdään. Jopa julkinen kulutus laskee hieman ja nykyistäkin kulutuskysyntää on voitu pitää yllä vain lainanotolla verotulojen riittämättömyyden vuoksi. (Suomen pankki 2014.) Suomessa on jo useamman vuoden ennustettu kasvun alkavan seuraavana vuonna. Näin ei ole kuitenkaan tapahtunut eikä vuosi 2015 tule tästä välttämättä poikkeamaan.

Viennille ongelmia ovat tuottaneet mm. maailmanmarkkinoiden painon siirtyminen kohti kehittyviä talouksia, Suomen viennin painottuminen osin hiipuviin hyödykkeisiin, kuten paperiin ja kilpailijoita korkeampi yksikkötyökustannus. Nykyään suurimmat viennin tuoteluokat ovat kemian teollisuus, metsäteollisuus ja metallituotteet (Tilastokeskus 2015e). Kuten edellä mainittu, erityisesti ovat kärsineet elektroniikkateollisuus ja metsäteollisuus. Suomen vientiä ovat viime aikoina heikentäneet Venäjän talouden heikkeneminen ja jo pitemmän aikaa jatkunut Euroopan heikko talouskehitys. Suomen tärkeimmät kauppakumppanit ovat Saksa, Venäjä, Ruotsi, Alankomaat ja Kiina, joista kaikkien kanssa kauppatase on negatiivinen. Viennin vähenemisen ohella tapahtunut tuonnin väheneminen on pitänyt kauppataseen lähellä tasapainoa, jolloin vaihtotasetta on heikentänyt ensisijaisesti tulonsiirrot ja tuotannontekijäkorvaukset. Tuonti laskee BKT:tä, mutta on avointa kauppaa käyvälle taloudelle välttämätöntä monien hyödykkeiden tuottamisen ollessa tehokkaampaa muissa talouksissa. Tuonti lisää lisäksi kokonaistarjontaa ja on merkittävä työllistäjä. Tuonti oli 2014 57,6 miljardia, kun se ennen kriisiä oli 62,4 miljardia. Tärkeimmät tuonti-tuotteet ovat kemian teollisuuden ja kaivostoiminnan tuotteet, joihin kuuluu paljon raaka-aineita ja energiaa. (Tilastokeskus 2015e.)

Suomen nykyisestä kriisistä löytyy yhtäläisyyksiä 1990-luvun alun lamaan. Lamaa edelsi normaalia nopeampi kasvu ja kotimaisten kustannusten nousu. Lisäksi valuutan arvo oli lähes kiinteä suhteessa muihin EU-maihin Suomen kuullessa vuodesta 1991 lähtien EMS:ään. Kiinteä valuuttakurssi oli liian vahva ja vientiyritykset kärsivät. Teollisuuden työpaikoista katosi neljännes, mikä muistuttaa hyvin paljon tämän laman tilannetta. Eroavaisuuksiakin löytyy. Suomen valuutta oli tuolloin itsenäinen ja sen arvoon pystyi vaikuttamaan itsenäinen Suomen pankki. Loppuvuodesta 1991 markkaa devalvoitiinkin ja 1992 markka päästettiin kellumaan, kun keskuspankilla ei ollut enää varaa käyttää ulkomaanrahanvarantojaan markkojen ostoon markkinoilta korkeamman kurssin ylläpitämiseksi. Vienti alkoi elpyä välittömästi ja devalvaatio ei myöskään aiheuttanut inflaation suurta kasvua, mikä olisikin ollut sen hetkellä kysynnällä epätodennäköistä. (VATT 2001.) Tällaista mahdollisuutta ei nyt ole, sillä Suomelta puuttuu itsenäinen valuutta, jolla olisi sille sopiva kurssi. Tosin tällä hetkellä EKP tekee työtä euron heikentämiseksi suhteessa euron ulkopuolisiin valuuttoihin. BKT:n muutokset molempien kriisien aikana ovat olleet hiukan erilaisia. 1990-luvulla lasku tapahtui kolmena peräkkäisenä vuonna laskevasti, kun nykyisessä kriisissä tapahtui syvä sukellus 2009 ja pienempää laskua 2012-2014. (VATT 2001.) 1990-luvun laman aikana työttömyys nousi 16,6 prosenttiin, eli selvästi suuremmaksi kuin nykykriisin aikana, mutta työn tuottavuus kasvoi kuitenkin lähes kaikkina lamavuosina toisin kuin nyt (VATT 2001, Suomen pankki 2014). Viime laman aikana työn kysyntää vähennettiin nostamalla niin työntekijöiden kuin työnantajienkin verotusta. Valtio ei myöskään harjoittanut elvyttävää politiikka samaan tapaan kuin nykyään, mutta valtionvelka nousi silti lähelle 60 prosenttia. (VATT 2001.)

Helsingin yliopiston taloustieteiden professori Kanninen pitää yhtenä Suomen mahdollisena ratkaisuna eroa eurosta. Eurosta eroamisen kustannukset olisivat hänen mukaansa melko vähäiset. Vaikka kaikissa euromaissa siirryttäisiinkin takaisin kotimaisiin valuuttoihin, euro voitaisiin silti säilyttää niiden rinnalla. Esimerkiksi velat säilyisivät yhä euroina. Eurosta luopuminen toteutettaisiin samalla tavalla kuin siihen aikanaan liittyttiin. (Kanninen 2014, 125-127.) Euro ei ole kasvattanut Suomen viennin osuutta toisiin euromaihin, sillä euromaiden osuus viennistä on yhteisvaluutan aikana jopa laskenut muutaman prosenttiyksikön. Lisäksi euromaana Suomi on joutunut jatkuvasti tukemaan talousvaikeuksista kärsiviä toisia euromaita ja osallistumaan suuremmalla panoksella vakausmekanismeihin kuin itsenäisen valuutan EU-maat. Takaisin otetun markan uskotaan devalvoituvan noin seitsemän prosenttia, mikä sekin parantaisi kilpailukykyä. (Kanninen 2014, 144.) Tietysti euromääräisen velan maksu tulisi kalliimmaksi heikommalla markalla ja koko euroalueen hajotessa Suomen markka olisi todennäköisesti yksi vähiten devalvoituvista valuutoista.

Kuvio 7. Suomen vaihtotaseen ja kauppataseen liukuva summa miljardeina euroina (Tilastokeskus 2015c).

Tällä hetkellä kriisiin ei ole odotettavissa nopeaa ratkaisua. Viime lamasta Suomen nosti viennin nopea kehittyminen oman kelluvan valuutan ansiosta. Nyt samanlaista vientiveitoista kehitystä on tuskin odotettavissa, sillä hintakilpailukyky ei ole parantunut, kuten viime laman aikana ja edes oma valuutta ei parantaisi Suomen tilannetta yhtä paljon, sillä markan kurssi heikkenisi nyt arviolta seitsemän prosenttia suhteessa euroon, kun taas viime laman aikana markka heikkeni yhteensä 40 prosenttia (Kanniainen 2014, 144, VATT 2001). Oma valuutta vähentäisi kuitenkin velvollisuuksia osallistua kriisimaiden tukemiseen ja euroalueen yhä kontrolloivampaan kehitykseen. Viime lamaan verrattuna Suomen julkisen ja yksityisenkin sektorin suuri etu on poikkeuksellisen edullinen laina: maksuvalmiuden ongelmia ja investointeja pystyy toteuttamaan matalalla hinnalla. Niin vientiä kuin työllistystä kotimaassa voidaan helpottaa matalilla palkankorotuksilla, jolloin hintakilpailukyky ei heikkene. Kotimaisen kysynnän heikkenemistä pystyisi tällöin hillitsemään ansiotuloerojen laskulla. Se johtaisi kuitenkin valtion budjettialijäämän kasvuun. Valtio voisi tasapainottaa menojaan luopumalla osasta tulonsiirroista ulkomaille, mikä ei heikentäisi kotimaan tilannetta.

3 Yrityksen maksuvalmius ja sen hallinta

Tässä luvussa kuvataan mitä maksuvalmius on, mitä riskejä siihen liittyy ja miten sitä hallitaan. Maksuvalmius on yrityksen likviditeetin turvaamista tietyllä aikavälillä, eli varojen riittämistä erääntyviin maksuihin. Maksuvalmius on päivittäisten kassayli- ja alijäämien hallintaa, sillä yrityksen kassavirrat eivät ole koskaan tasaiset. Maksuvalmiutta hallitaan kassanhallinnalla, joka on puolestaan maksuvalmiuden suunnittelua, hallintaa ja tehostamista. Pär Hedman (1992, 24) kuvaa kassanhallintaa teoksessaan Kassanhallinta seuraavasti:

”Kassanhallinnan tavoitteena on vapauttaa pääomaa ja tuottaa korkovoittoa. Alueella on kaksi suuntausta: rahoituksellinen, jossa pyritään parantamaan olemassa olevan maksuvalmiuden käyttöä, ja toiminnallinen, jonka tavoitteena on maksuvalmiuden luominen toiminnasta”

Maksuvalmiutta käsitellään myös osana yrityksen terveyskolmiota. Määritelmien lisäksi käsitellään millaisilla mittareilla maksuvalmiutta ja kassanhallintaa mitataan, miten niitä tehostetaan ja mitä kokonaisuuksia ne sisältävät.

3.1 Maksuvalmiusriski osana rahoitusriskiä

Tilinpäätösanalyysin perusteella lasketaan tunnusluvut, jotka jaetaan kolmeen kokonaisuuteen: maksuvalmiuteen, vakavaraisuuteen ja kannattavuuteen. Näitä kokonaisuuksia kutsutaan myös yrityksen terveyskolmion kolmeksi kannaksi. Tärkein kokonaisuus on kannattavuus. Yrityksen idea on olla kannattava, eli tuottaa voittoa, ja kannattavuus mittaa juuri voiton määrää. Kannattavakin yritys voi mennä nurin, mikäli se ei selviydy lyhytaikaisista velvoitteistaan. Tällöin yritys ei ole hoitanut maksuvalmiuttaan, jota mitataan kyvyllä selviytyä velvoitteista. Vajetta voidaan hoitaa lainoilla, jotka taas heikentävät vakavaraisuutta. Vakavaraisuus mittaa yrityksen pääomarakennetta. Kannattavuus, maksuvalmius ja vakavaraisuus vaikuttavat siis toisiinsa vahvasti, sillä kannattavuuden heikkeneminen heikentää maksuvalmiutta ja maksuvalmiuden heikkeneminen vakavaraisuutta, joka puolestaan heikentää kannattavuutta. Kolmion ulkopuolelta löytyy vielä kasvu, joka vaatii kaikkien kolmen kannan toimimista ollakseen mahdollista. (Alhola & Lauslahti 2005, 154-155.)

Maksuvalmius on maksukyvyyn turvaamista lyhyellä aikavälillä. Se selvitetään lyhimmin niin, että yrityksellä on aina nopeasti realisoitavia varoja kattamaan nopeasti erääntyvät velat. Tällaisia varoja ovat kärjistetysti taseesta löytyvät rahoitusomaisuus ja tuloslaskel-

man tulos ja velkoja lyhytaikainen vieras pääoma. Lyhytaikaisia velkoja ovat ostovelkojen lisäksi esimerkiksi palkat, tilikaudella erääntyvät lainat ja verot. Maksuvalmiuden tila on hyvä, kun varat ovat vähintään yhtä suuret kuin velat. Maksuvalmiutta mitataan parhaiten quick- ja current ratioilla. (Alhola & Lauslahti 2005, 156.) Maksuvalmiutta voidaan tarkastella kahdesta näkökulmasta: staattinen maksuvalmius kertoo maksuvalmiuden tilan tilinpäätöshetkellä perustuen taseeseen, kun taas dynaaminen maksuvalmius kertoo maksuvalmiuden muutoksesta tietyllä ajanjaksolla sen kuvatta rahavirtoja. Dynaamista maksuvalmiutta selvitetään esimerkiksi kassavirtalaskelmalla. (Salmi 2000, 165-174.) Dynaaminen maksuvalmius mittaa siis maksuvalmiutta liikkuvammin kuin muuttumattomampi staattinen maksuvalmius, johon mm. quick ja current ratiot perustuvat.

Maksuvalmiutta parhaiten kuvaava mittari on quick ratio, joka mittaa tämänhetkistä rahavarojen ja lyhytaikaisten saamisten suhdetta lyhytaikaisiin velkoihin. Laskukaava quick ratiolle on:

$$\text{Quick ratio} = \frac{\text{Lyhytaikaiset saamiset} + \text{kassa ja pankkitilit} + \text{rahoitusarvopaperit}}{\text{lyhytaikanen vieras pääoma} - \text{lyhytaikaiset saadut ennakot}}$$

Jos suhdeluku on vähintään yksi, kattavat likvidit varat lyhytaikaiset velat täysin. Se on siis yleisesti ottaen suositeltavin tulos. Alakohtaista vaihtelua on kuitenkin huomattavasti ja esimerkiksi aloilla, joissa myyntisaamisten kiertonopeus on nopea, pienempikin quick ratio riittää. Esimerkiksi päivittäiskaupassa myyntisaamisten kiertonopeus on nopeampi kuin teknisen kaupan kuuluvalla koneteollisuudella. Balance Consultingin on antanut ohjeet quick ratiolle, jotka ovat: yli 1,5 erinomainen, 1-1,5 hyvä, 0,5-1 tyydyttävä, 0,3-0,5 välttävä, alle 0,3 heikko. Liian suurikaan luku ei ole hyväksi sen kertoessa pääoman tehostamasta käytöstä. Kuten maksuvalmiutta yleensä, myöskään quick ratiota ei voi tarkastella huomioimatta omavaraisuutta. Yrityksen quick ratiohan voi olla hyvinkin korkea, mutta omavaraisuus vastaavasti matala, jolloin lisävelan saaminen on todennäköisesti vaativampaa kuin yrityksellä, jolla on matalampi quick ratio, mutta erinomainen omavaraisuusaste. (Balance Consulting 2015a.)

Toinen maksuvalmiuden kuvaukseen kehitetty mittari on current ratio. Se on quick ratiota laajempi mittari huomioidessaan myös vaihto-omaisuuden, mutta samalla vähemmän likvidi, sillä vaihto-omaisuus tarvitsee ensin myydä, jotta se on täysin likvidi, minkä lisäksi vaihto-omaisuus voi olla arvotettu väärin yrityksen kirjanpidossa. Current ratio soveltuu kuitenkin hieman paremmin eri toimialojen vertailuun, sillä siihen ei vaikuta alojen suuret vaihtelut sitoutuneessa käyttöpääomassa. Current ration laskentakaava on:

$$\frac{\text{vaihto} - \text{omaisuus} + \text{lyhytaikaiset saamiset} + \text{kassa ja pankkitilit} + \text{rahoitusarvopaperit}}{\text{lyhytaikanen vieras pääoma}}$$

Kannattaa huomioida, että current ratio ei huomioi ennakoita, kuten quick ratio. Current ration odotetaan olevan yrityksellä suurempi kuin quick ratio, siksi myös Balance Consultingin ohjearvot ovat korkeammat: yli 2,5 erinomainen, 2-2,5 hyvä, 1,5-2 tyydyttävä, 1-1,5 välttävä, alle 1 heikko. (Balance Consulting 2015b.) Samoin kuin quick ratiolla, myös current ratiolla ilmenee alakohtaista vaihtelua: esimerkiksi päivittäiskaupalla myyntisaamisten kiertonopeuden lisäksi myös varaston kiertonopeus on nopeampi kuin useilla muilla aloilla, jolloin myös pienempi current ratio voi olla riittävä.

Maksuvalmiuden mittareina voi pitää myös rahoitustulosta ja toimintajäämää. Ne lasketaan rahavirtojen perusteella osin taseen ja osin tuloslaskelman perusteella, kun taas quick ja current ratio perustuivat suoraan taseesta saatuihin lukuihin. Rahoitustulos saadaan laskemalla:

$$\text{Rahoitustulos} = \text{nettotulos} + \text{poistot ja arvonalennukset}$$

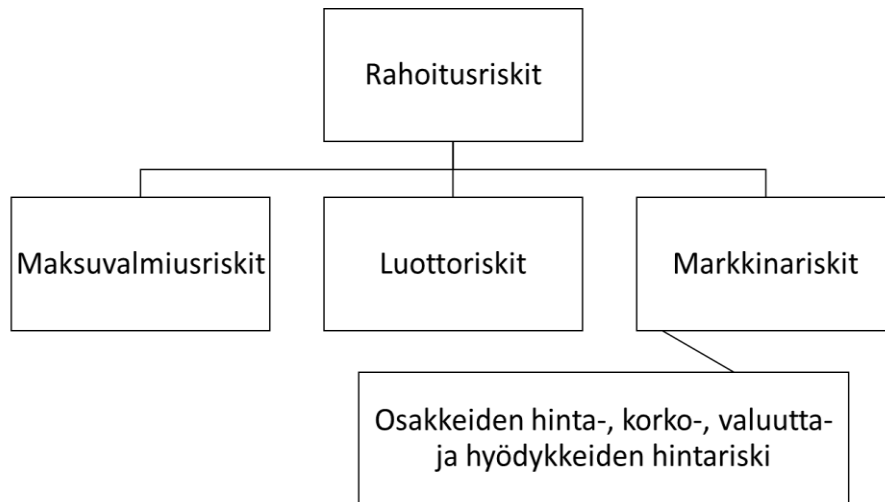
Se kuvaa kuinka paljon yritykselle on jäänyt rahaa lainojen lyhennyksiin, käyttöpääoman lisäykseen, investointien omarahoitukseen ja voitonjakoon. Rahoitustulos ei ole täysin kassaperusteinen, vaikka jättääkin huomiotta kirjanpidolliset poistot ja arvonalentumiset, sillä siihen sisältyy mm. varaston muutokset. Rahoitustuloksen pitäisi olla positiivinen. Muu kertoo, ettei yrityksellä riitä tuloja edes nykyisten lainojen maksuun. (Balance Consulting 2015c.) Toimintajäämä kertoo kuinka hyvin liiketoiminnan tuotot riittävät kattamaan liiketoiminnan aiheuttamat kassamenot, eli toisin sanoen se kertoo myyntituotot lyhytvaikutteisten menojen jälkeen. Toimintajäämä on kassaperusteinen, sen kaava on:

$$\text{myynnin kassaanmaksut} + \text{liiketoiminnan muut tuotot} - \text{kassaperusteiset ostot} - \text{kassaperusteisen liiketoiminnan muut kulut} + \text{valmistus omaan käyttöön}$$

Positiivinen toimintajäämä kertoo yrityksen olevan kannattava. Toimintajäämän lisäksi kassavirtalaskelmalla voi laskea myös rahoitus- ja investointijäämät. (Balance Consulting 2015d.)

Laajempi maksuvalmiuteen liittyvä omaisuus saadaan laskemalla käyttöpääoma. Käyttöpääoma kertoo yrityksen juoksevan toiminnan sitoman rahan määrän. Käyttöpääoma saadaan laskemalla yhteen vaihto-omaisuus, myyntisaamiset ja osatuloutuksen saamiset, joista vähennetään ostovelat ja saadut ennakot. Se soveltuu mittaamaan yrityksen tehokkuutta paremmin kuin maksuvalmiutta. Mitä pienempi käyttöpääoman määrä on sitä parempi, sillä tämän sitomat varat ovat kokoajan poissa yrityksen muusta käytöstä. (Balance Consulting 2015e.)

Kuvio 8. Maksuvalmiusriskit osana rahoitusriskejä (Knüpfer & Puttonen 2009, 209).

Yrityksen toimintaan liittyy aina riskejä. Osa riskeistä liittyy yrityksiin itseensä yksipuolisesti, kuten vahingot tai yrityksen toimintoihin, kuten puutteisiin valvonnassa. Yrityksillä on myös riskejä, joihin liittyy niin voiton kuin tappion mahdollisuus: kysyntä, korot ja valuuttakurssit voivat kaikki kasvaa tai laskea. Näistä kaksi jälkimmäistä kuuluu rahoitusriskeihin. Maksuvalmiusriski on osa rahoitusriskejä yhdessä luotto ja markkinariskien kanssa. (Knüpfer & Puttonen 2008, 207-209.) Kuviossa 8 on kuvattu eri riskit ja niiden suhde. Riskit vaikuttavat jonkin verran toisiinsa, sillä esimerkiksi yllättävät valuuttakurssien muutokset voivat nostaa hankintojen hintoja tai korkojen nousu nostaa lainan hintaa niin, että myös maksuvalmius kärsii. Vaikutukset ovat kuitenkin useimmissa tapauksissa sen verran pieniä, etteivät ne ole maksuvalmiuden suurin uhka. Maksuvalmiusriskin kannalta hankalia ovat esimerkiksi ongelmat saamisten ja velkojen maturiteeteissa siinä tapauksessa, että velat täytyy maksaa lyhyemmässä ajassa kuin tulot saadaan. Maksuvalmiusriskin realisoituminen tarkoittaa esimerkiksi, että yritys joutuu maksamaan myöhästyneistä laskuista viivästyskorkoa tai perintäkuluja ja että se menettää mainettaan. Pahimmillaan maksuvalmiuden laiminlyönti tarkoittaa kuitenkin maksukyvyttömyyttä ja sitä seuraavaa konkurssia. (Cooper 2004, 321-322.)

Maksuvalmiuden kannalta suurimpia riskejä on tietysti luottoriski, eli maksu jää saamatta tai ainakin viivästyy. Luottoriski voi edesauttaa maksuvalmiusriskin realisoitumista. Maksuvalmiusriskihän tarkoittaa, että rahat eivät riitä erääntyviin maksuihin. Maksuvalmiuteen vaikuttaa myös markkinariskien realisoitumisen seuraukset. Ulkomaankauppaa käyvillä yrityksillä on kannettavanaan valuutariski ja kaikilla yrityksillä lainamenoihin vaikuttaa korkoriski. (Hedman 1992, 23.) Korkoriskin merkitystä lisää, että maksuvalmiutta voidaan paikata juuri lainalla, minkä lisäksi rahamarkkinasijoituksetkin voivat olla korollisia. Valuutariski ja korkoriski eivät kuitenkaan normaaleissa oloissa riitä täysin pilaamaan maksuvalmiutta, vaan vaikuttavat enemmän kannattavuuteen. Luottoriskiä voi vähentää ulko-

maankaupassa rembursseilla, jolloin myyjä saa selvemmän sitoumuksen, että ostaja maksaa laskun. Yritykset voivat myös sopia luottovakuuksista tai muista vakuusjärjestelyistä, joita mm. Finnvera takaa.

Useilla yrityksillä, varsinkin maahantuojilla, on velkoja ulkomaille. Lisäksi jokaisella yrityksellä on velkoja, joista täytyy maksaa korkoja. Niin valuuttariskiltä, joka syntyy ulkomaan maksuista ja saatavista, kuin korkoriskiltä, joka syntyy korollisista veloista, voidaan suojautua johdannaisilla, joita ovat optiot, termiinit, futuurit ja swapit (Niskanen & Niskanen 2013, 238). Johdannaisten juoksuaika voi vaihdella kuukausista vuosiin, joten suojauksen lisäksi ne tarjoavat mahdollisuuden rahamarkkinasijoituksiin. On olemassa muitakin kuin vain valuutta- ja korkojohdannaisia. Johdannaisten kohde-etuutena voi toimia lisäksi esimerkiksi osake, asuntolaina tai raaka-aine.

Kun yritys haluaa ostaa valuuttaa, esimerkiksi maksaakseen myyjälle saamansa tavarat, voi yritys ostaa osto-optio kyseiselle valuutalle. Tällöin option myyjä sitoutuu myymään tulevaisuudessa valuuttaa tietyn määrän tietyllä kurssilla ja option ostaja sitoutuu maksamaan preemion myyjälle. Ostaja tietää tällöin tarkalleen, paljonko se tulevaisuudessa tulee korkeintaan maksamaan valuutasta. Mikäli kurssi osoittautuu sopimuksen päättyessä odotettua suotuisammaksi, voi ostaja ostaa valuutan spot-markkinoilta, eli välittömiltä markkinoilta, ja häviää vain preemion. Näin ollen riski on rajoittunut preemioon. Optioita on olemassa kahdenlaisia, eurooppalaisia, jotka voidaan lunastaa ainoastaan sopimuksen päättymispäivänä, ja amerikkalaisia, jotka voidaan lunastaa missä tahansa vaiheessa option juoksuaikaa. (Niskanen & Niskanen 2013, 245-246.)

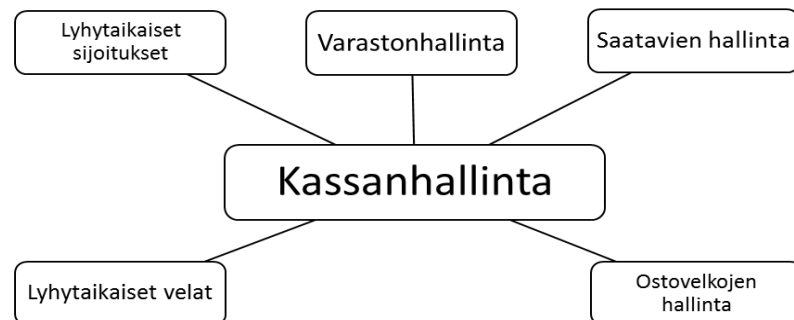
Terminissä ostajalla on optiosta poiketen velvollisuus eikä oikeus lunastaa kohde-etuus, eli tässä tapauksessa valuutta. Futuurit poikkeavat puolestaan termiineistä siten, että niillä käydään kauppaa pörssissä. (Niskanen & Niskanen 2013, 238.) Valuuttaswapissa, eli valuutanvaihtosopimuksessa, yritys tekee toisen yrityksen kanssa sopimuksen, jossa ne vaihtavat keskenään valuutoista maksamiaan korkoja. Valuutanvaihtosopimus on kannattava esimerkiksi kun yritys A saa euroja matalammalla korolla lainaksi, kun taas yritys B saa matalammalla korolla dollareita samalla kun A tarvitsisi dollareita B:n tarvitessa euroja. Pankki toimii usein sopimuksen välikätenä ottaen oman provisionsa. (Niskanen & Niskanen 2013, 257-258.)

3.2 Kassanhallinnan käsite ja mittarit

Kassanhallinta on yrityksen lyhyen aikavälin rahoituksen suunnittelua ja maksuvalmiuden turvaamista. Sillä pyritään myös maksimoimaan rahojen ja lyhytaikaisten saamisten tuotto

ja minimoimaan lyhytaikaisten velkojen kustannus. (Martikainen & Martikainen 2006, 116-117.) Kassanhallinnalla pyritään myös vähentämään lainanoton tarvetta ja keskittämään varat, jotta niitä olisi mahdollisimman helppo käyttää. Kassanhallinta on siis laajempi käsite kuin maksuvalmius, joka pyrkii pelkkään varojen riittävyyteen. Kassanhallinnan osa-alueita ovat taseen vastaavaa puolelta löytyvät varat, jotka ovat verottajan ohjetta mukailen muu rahoitusomaisuus, rahoitusomaisuusarvopaperit, myyntisaamiset, lainasaamiset, siirtosaamiset, pankkisaamiset sekä rahat (Vero 2014). Loppupään saamisia voi pitää joukon likvideimpinä ja alkupään vähiten likvideinä. Vastattavaa puolelta löytyvät velat ovat puolestaan lyhytaikaiset lainat rahoituslaitoksilta, ostovelat, siirtovelat ja muut lyhytaikaiset velat. Lyhytaikaisiksi katsotaan saamiset ja velat, jotka erääntyvät alle vuodessa. (Vero 2014.) Kassanhallintakin on siis ensisijaisesti alle vuoden kestävä rahoituksen turvaamista. Edellä mainittujen lisäksi kassanhallintaan voidaan lukea myös vaihtomaisuus, vaikka se joskus katsotaan erillisen materiaalihallinnan piiriin (Hedman 1992, 13). Alla kuviossa 9 on yksinkertaistettu versio Niskanen & Niskanen Yritysrahoitus-kirjassaan piirtämästä kuvasta kassanhallintaan vaikuttavista keskeisistä osa-alueista (Niskanen & Niskanen 2013, 375).

Kuvio 9. Kassanhallinta osana yrityksen lyhytaikaisen rahoituksen osa-alueita.

Toisen jaottelun mukaan kassanhallinnan voi jakaa kolmeen osaan. Ne ovat suoraan kassaan- tai kassastamaksuihin vaikuttavat tekijät, likviditeetti- ja valuuttasuunnittelu sekä rahoitustoiminta. Kassaanmaksutekijät koostuvat myyntivirrasta, joka on prosessit tarjouksesta aina rahan saapumiseen tilille, ostovirrasta, johon kuuluu vaiheet tavarantoimituksesta maksuun ja muista maksuista, kuten veroista, palkoista, lainojen lyhennyksistä ja vuokrista. Likviditeettisuunnittelu pohjautuu edellä mainituista saatuihin tietoihin. Kassabudjetti kertoo puolestaan millaisia tavoitteita rahoitussuunnittelulle, eli likviditeetin hoidolle, kannattaa asettaa. (Hedman 1992, 15-16.)

Kassanhallinta on osa laajempaa treasury hallintaa. Treasury hallinta on yrityksen omistusten hallintaa ja sisältää saamisten, velkojen ja rahan lisäksi pitkäaikaistenkin sijoitusten hallinnan. Saksan treasurer-yhdistyksen tutkimuksessa (2008) yritykset katsoivat treasury ydintoiminnoiksi kassanhallinnan, maksuvalmiuden suunnittelun, korko, valuutta ja hyödykeriskin hallinnan, investointien hankinnan, pankkiyhteydet ja yritysrahoituksen. Treasury hallinta on kassanhallinnan yläkäsite, sen sisältäessä yllä mainitun tutkimuksen mukaan myös rahoituksen yleensä, vaikka näiden kahden eroja on vaikea määritellä jokaisen yrityksen laskiessa hieman erilaisia ominaisuuksia käsitteiden alle ja monen varmasti jättäessä erottelun kokonaan pois. (TMI 2015.) Treasury hallinta on enemmän suurten yritysten hallintakeino ja suuremmilla yrityksillä voikin olla oma treasury-yksikkö. Niin kassanhallinta kuin treasury hallintakin käsittelevät vain aikaa saamisista kassaan. Rahan tuottaminen on kuitenkin vaatinut yritykseltä useampia prosesseja, kuten hankinnan ja markkinoinnin.

Kassanhallinnan tehostamiseksi on useita keinoja. Näistä yksi näkyvimpiä on myyntisaamisten tehostaminen. Myyntisaamisten tehostaminen onnistuu lyhentämällä toimituksen ja maksun saannin välistä aikaa. Tällöin rahat ovat mahdollisimman nopeasti yrityksen käytössä uusiin kohteisiin. Maksuaikaa lyhentämällä voidaan saada aikaan kassanhallinnan tehostumista. Paras tulos saadaan, kun suoritus maksetaan välittömästi kassaan. Usein asiakkaille annetaankin pieni alennus, jos maksu suoritetaan tietyssä ajassa. Tällainen on kannattavaa, jos odotetuille rahoille on tuottavampi käyttötarkoitus tiedossa ja pieni osa laskun kokonaissummasta voidaan siis menettää. Maksuehdot eivät saa kuitenkaan olla liian tiukat, jotta ne eivät aiheuta myynnin laskua. Maksuehdot voivat myös olla erilaiset eri ostajille. (Niskanen & Niskanen 2013, 389.) Joskus kyse ei ole enää myyntisaamisten saannin tehostamisesta, vaan tappioiden minimoinnista. Tällainen on tilanne, kun asiakas ei maksa laskuaan ajoissa, vaan se täytyy periä. Perintätilanteessa asiakas joutuu kuitenkin maksamaan viivästyskorkoa, mikäli maksu myöhästyy tarpeeksi kauan. Jos perintä ei onnistu, yritys voi siirtyä perintätoimiston palvelujen käyttöön. Myös toimitusnopeuden nostaminen parantaa yrityksen likviditeettiasemaa, kun varastoon sitoutuu vähemmän pääomaa.

Myyntisaatavista seurataan kiertoaikaa ja kiertonopeutta. Kiertoaika lasketaan kaavalla:

$$\text{Myyntisaamisten kiertoaika} = \frac{\text{myyntisaatavien kiertoaika}}{\text{myynti : periodin päivät}}$$

Myyntisaatavien kiertoaikoja kannattaa vertailla eri ajankohtien välillä. Näin selviää esimerkiksi kausittainen kiertoajan vaihtelu ja keskimääräinen kiertoaika tiettyä ajanjaksona. Myyntisaatavien kiertonopeus saadaan puolestaan jakamalla ajanjakson päivät keskimääräisellä kiertoajalla, eli

$$\text{Myyntisaamisten kiertonopeus} = \frac{\text{periodin päivät}}{\text{kiertoaika}}$$

Kiertonopeus kertoo siis kuinka monta kertaa myyntisaamiset maksetaan kassaan mitausaikana. Kiertonopeus kertoo myös kuinka paljon myyntisaamisiin sitoutunut lisäraha kasvattaa myyntiä. (Niskanen & Niskanen 2013, 390-391.) Mitä nopeampi on myyntisaamisten kiertonopeus, sitä enemmän pääomaa kertyy yrityksen käyttöön. Kiertonopeuden kohdalla kannattaa huomata, että myynnin määrän kasvu nostaa myyntisaamisten kiertoaikaa, vaikka oikeasti maksut maksetaankin samassa ajassa kuin ennen (Niskanen & Niskanen 2013, 393). Myyntisaamiset voidaan jakaa tarpeen tullen iän perusteella mm. uusiin ja vanhoihin tarkastelua varten (Niskanen & Niskanen 2013, 392). Myyntisaamisissa kannattaa huomioida, että pitempi maksuaika voi lisätä myyntiä. Tällöin kannattaa tosin miettiä rahan aika-arvon näkökulmasta, onko lisämyynti kannattavaa.

Kassanhallintaa voi tehostaa saamisten muutosten lisäksi velkojen muutoksilla. Veloista tavallisin on ostovelat. Ostolaskut kannattaa aina maksaa joko niin, että maksu suoritetaan käteisalennuksen viimeisenä päivänä tai siten, että ne maksetaan viimeisenä mahdollisena maksupäivänä, jotta mahdollisimman paljon tuloja on ehtinyt kotiutua ennen maksua riippuen siitä, saako käteisalennuksella parempaa tuottoa kuin markkinoilta saisi. Ostovelat ovat siis koroton yrityksen lyhytaikaisen rahoituksen lähde. Käteisalennuksen vuosituotto voi kuitenkin olla huomattava: jos alennus on 2% ja alennusaika on 10 päivää koko maksuajan ollessa 30 päivää, niin alennuksen vuosikorko on 36%. Ostovelkoihin liittyvä päätöksenteko on yksinkertaisempaa kuin myyntisaamisiin tai varastoihin liittyvä päätöksenteko. (Niskanen & Niskanen 2013, 396-397.) Ostovelkoihin pätee oikeastaan päinvastoin se, mikä pätee myyntisaamisiin. On lisäksi huomionarvoista, että yritykselle voi olla ongelmallista, jos suurin osa veloista, tai saamisista, on keskittynyt yhdelle yhteisöyhteisöille, jolloin tämän ongelmat heijastuvat helposti omaan yritykseen.

Myös ostovelkoja seurataan kiertoajalla ja kiertonopeudella. Ostovelkojen kiertonopeus lasketaan jakamalla aine- ja tarvikeostot ostovelkojen summalla:

$$\text{Ostovelkojen kiertonopeus} = \frac{\text{aine- ja tarvikeostot}}{\text{ostovelat}}$$

Kiertoajan kaava on puolestaan:

$$\text{Ostovelkojen kiertoaika} = \frac{\text{ostot}}{\text{ostot : periodin päivät}}$$

Mitä pitempiä kiertoajat ovat ja mitä suurempi kiertonopeus, sitä parempi se on yrityksen maksuvalmiuden kannalta. Ostovelkojen kiertonopeus liittyy suoraan niiden maksuehtoihin. Ostovelkojen maksuaikoja kannattaa pidentää varsinkin silloin, kun korot ja lainansaantikyynys ovat korkealla. (Niskanen & Niskanen 2013, 399-400.)

Varastojen tarkoitus on turvata, että yrityksellä on aina tarpeeksi tavaroita vastaamaan kysyntään. Liian suuri varasto sitoo kuitenkin turhaan pääomaa, joten varaston koko pitää harkita tarkkaan. Varastot aiheuttavat kustannuksia sidotun pääoman lisäksi tilojen kustannusten ja vakuutusten muodossa. Mahdollisimman nopea varaston kiertonopeus on yritykselle eduksi, sillä silloin tavarat on myyty mahdollisimman nopeasti ja pääomaa on sitoutunut mahdollisimman vähän. Varastojen optimaalisen tilauskoon laskeminen on myös hyvä tapa säästää kustannuksia. (Niskanen & Niskanen 2013, 377.) Varaston rooli ja tyypillinen kiertonopeus vaihtelevat toimialoittain: palvelualoilla varaston merkitys on pienempi ja esimerkiksi elintarvikekaupassa kiertoajat ovat tyypillisesti lyhyempiä kuin teollisuudella.

3.3 Kassanhallinnan tehostaminen ja ylläpito

Kassanhallinnalle on useita apuvälineitä. Niistä tärkeimpiä lienevät kassanhallinnan seurantaan ja suunnitteluun tarkoitetut lyhyen aikavälin rahoitusbudjetit, eli toimintasuunnitelmat. Juuri maksuvalmiuden hallintaan paras ratkaisu on kassabudjetti, jota voidaan tarkentaa viikkojen ja jopa päivien tarkkuudella. (Martikainen & Martikainen 2006, 125.) Se mittaa käytettävissä olevien varojen riittävyyttä budjettikaudella. Kassabudjettiin merkitään kaikki yrityksen kassaperusteiset tuotot ja kulut, kuten käteismyyynnit, saadut myyntisaamiset, maksetut ostot, palkat sekä tilitetty arvonalisäverot (E-Conomic 2015). Näiden lukujen perusteella lasketaan nettokassavirta esimerkiksi kuukauden ajaksi ja nähdään, onko lisärahoitukselle tarvetta. Kassabudjetin tulee myös olla yhteensopiva muiden yrityksen budjettien kanssa. Kuukautta tarkempi budjetointi on tarpeellista, sillä kaikki kassajäämät ja vajeet eivät välttämättä vielä näy näinkään lyhyen aikavälin budjetissa. (Niskanen & Niskanen 2013, 401-405.) Kassabudjetin tekemistä kiinteän budjetin lisäksi rullaavaksi tai liukuvaksi kannattaa harkita. Rullaavassa budjetissa päättyvän kuukauden perään siirretään aina uusi kuukausi. Liukuvassa budjetissa puolestaan pidetään kiinteät kustannukset vakioina, mutta muutetaan muuttuvat kulut toteutuneen käyttöasteen mukaisiksi. (E-Conomic 2015.) Esimerkki kassabudjetista löytyy liitteestä 1. Maksuvalmiutta seuraa myös staattisesti kassavirtalaskelma, josta käy ilmi yrityksen tulosrahoituksen riittävyys. Kassavirtalaskelma on kassaperusteinen, kun taas tuloslaskelma ja tase ovat suoriteperusteisia. Kassavirtalaskelma ei ole myöskään samalla lailla lainsäädännöllinen, vaikka suuret yritykset sen voivatkin joutua tekemään, sillä näille on kirjanpitolain kolmannen luvun 1 §:n mukaan pakollista rahoituslaskelman tekeminen ja tämä voi olla muodoltaan kassavirtalaskelma (1304/2004). Liitteessä 2 on kuvattuna kassavirtalaskelma, johon on merkitty myös eri jäämät.

Tehokas kassanhallinta on tehokasta kassavirtojen ennustamista. Kassaennusteet ovat toimenpiteitä, joilla ennustetaan kassaylijäämien ja –alijäämien ajoitus ja kesto. Kassaennusteet voi jakaa keston perusteella lyhyisiin, keskipitkiin ja pitkiin ennusteisiin. Lyhyen aikavälin ennusteet tehdään noin kuukaudeksi päivittäisellä perusteella. Niissä vahditaan, ettei tileillä ole hyödyntämättömiä varoja, eikä tileille synny puutetta varoista. Rahojen siirto oikeaan aikaan oikeaan paikkaan on siis lyhyen aikavälin suunnitelmien ydin. Monikansallisilla yrityksillä tilisiirrot vaativat myös usein valuutan vaihtoa. Keskipitkän aikavälin kassaennusteet tehdään puolestaan kahdeksitoista kuukaudeksi kuukausittaiselle pohjal- le. Niillä hallitaan varsinkin käyttöpääomaa. Esimerkiksi korkosuunnittelu kuuluu keskipit- kän aikavälin suunnitteluun. Pitkän aikavälin kassaennusteet tehdään 3-5 vuoden päähän. Sen merkitys likviditeetin hallinnassa on vähäinen, mutta velkarakenteen hallinnassa suu- rempi. Kassaennusteiden tarkkuutta voi parantaa tekemällä herkkyyssanalyysin kassayli- ja -alijäämien vaihteluista. Ennusteiden tekijänä olisi myös hyvä toimia samat henkilöt kuin kassavirtaa seuraavat henkilöt. (Cooper 2004, 322-328.)

Pankit tarjoavat erilaisia kassanhallintaa helpottavia ratkaisuja. Tällainen on esimerkiksi e-lasku, joka on suoraan yrityksen verkkopankkiin välitettävä sähköinen lasku. Se voidaan yhdistää myös yrityksen pankkiyhteysohjelmaan. (OP 2015.) Kun laskut maksetaan pank- kisiirtona toiseen pankkiin, täytyy varautua muutaman päivän viiveeseen laskun maksami- sen ja perille saapumisen välillä. Mitä pitempi viive, sitä aiemmin täytyy maksaa velat pois, jotta ne ovat ajoissa saajalla. Viivettä voi välttää maksamalla laskut samaan pankkiin kuin missä itsellä on tili, sillä nämä maksut liikkuvat nopeammin. Toinen kalliimpi vaihtoehto välittömään maksuun on pikasiirto. Pankille maksetaan laskujen välityksen lisäksi myös muita transaktiokustannuksia, kuten provisiot lyhytaikaisisten sijoitusten myynnistä ja mahdollisesti kassatilityksestä. Tilien pitäminen useissa pankeissa ei ole välttämättä teho- kasta (Shapiro 2010, 682).

Suurille yrityksille, joilla on useita tilejä, on mahdollista pooling. Tämä on rahavarojen kompensointia ylijäämätileiltä alijäämätileille. Tilejä hallitaan keskustilin, konsernitilin, kaut- ta, jonka kautta rahoja voidaan siirtää. (Cooper 2004, 300,305.) Järjestelmä sopii parhai- ten suurille yrityksille, joilla on luonnostaan paljon tilejä. Poolingin lisäksi pankit voivat tar- jota sisäisiä transaktioita vähentäviä netting, eli netotus, -palveluita. Siinä yrityksen osat ilmoittavat rahantarpeensa netting-yksikölle, joka siirtää rahat tarvittuihin kohteisiin. Myös saadut varat siirretään yksikköön. (Cooper 2004, 312-315.)

Pankkien tarjoamista kassanhallintapalveluista tärkeimpiä lienevät luottolimiitit, toiselta nimeltään shekkitilit, jotka tarjoavat mahdollisuuden antaa tilin saldon mennä välillisesti alle nollan. Tällöin yritys ei ajaudu konkurssiin, vaikka kassa olisikin hetkellisesti tyhjä.

Shekkitilin limiitti onkin yksittäisistä maksuvalmiutta turvaavista ratkaisuista todennäköisesti käytetyin. Limiitin käytöstä menee kuukausittain maksu käytetyn summan perusteella vuotuisen provision lisäksi. Shekkitili on yritykselle hieman vaikeampi saada kuin tavallinen laina ja se vaatii pidemmän asiakkuuden. Kustannuksiltaan laina ja shekkitilin luotto eivät kuitenkaan poikkea huomattavasti. Molemmista peritään viitekorko ja yrityksestä kiinni oleva marginaali, minkä lisäksi shekkitilistä perittiin vuotuinen provisio ja lainasta järjestelypalkkio sekä suoraveloituskulu per kerta. Lainalla on näistä kahdesta pidempi takaisinmaksuaika. Myönnettävän lainan tai limiitin hintaan ja suuruuteen vaikuttaa huomattavasti yrityksen tunnuslukujen perusteella tehty luottoluokitus sekä saadut vakuudet. (Romppainen, M. 31.3.2015.) Vakavaraisuuden merkitys siis painottuu lainan hinnassa. Joissain lainoissa on myös mahdollista, että alkuvaiheessa siitä maksetaan vain korko ja lyhennykset tulevat vasta myöhemmin, minkä lisäksi lainoissa korko voi olla vaihtuvakorkoinen tai pysyä koko laina-ajan samana (Ogilvie 1999, 25). Laina ja luottolimiitti ovat molemmat nopeita rahoituksen lähteitä. Pankkien lisäksi lainaa voi hakea myös erilaisilta julkisilta rahoitusyhtiöiltä, kuten Finnveralta. Kyseiset yhtiöt voivat myös taata pankkilainoja laskien näiden korkoa ja vähentäen yrityksen takuutarvetta.

Jos yrityksen kassavirta ei riitä kattamaan tarvittua kalustoa, voi yritys tehdä pankin tai leasing-yhtiön kanssa leasing-sopimuksen, jolloin se maksaa tarvitsemastaan kalustosta tietyn summan sovituissa erissä, eikä näin tarvitse rahaa kalustoa varten kerralla. Yrityksen kannattaa investoinnin kohdalla laskea tuleeko kannattavammasi ottaa laina, jolloin kustannuksia tulee lainan takaisinmaksusta ja verohyötyjä investoinnin poistoista, vai tehdä leasing-sopimus. Pankki voi myös myöntää luottoa yrityksen myyntisaamisista vastaan, mikäli yrityksellä ei ole tarpeeksi aikaa odottaa saamisten realisoitumista. Tällöin yritys tosin nettoaa myyntisaamisista vähemmän kuin odottaessaan itse saavansa saamiset. Myyntisaamisista voi tehdä sopimuksen muidenkin kuin pankkien kanssa: yritys voi tehdä rahoitusyhtiön kanssa factoring-sopimuksen, jolloin se lähettää rahoitusyhtiölle myyntilaskut ja saa pian tämän jälkeen tältä pankkitilille luottoa osan myyntisaamisten arvosta. Kun kaikki myyntisaamiset on maksettu, saa yritys rahoitusyhtiöltä takaisin vielä osan myyntisaamisten arvosta. Myyntisaamiset voi myös myydä joillekin rahoitusyhtiölle, jolloin luottoriski siirtyy kokonaan tämän kannettavaksi. (Taloussanomien 2015.)

Muita lyhytaikaisen rahoituksen lähteitä yritykselle ovat esimerkiksi yritystodistusten myöntäminen, jolloin yritys lainaa rahaa suoraan markkinoilta (Cooper 2004, 333). Debenttuuri on joukkovelkakirjalaina, joka ei sisällä vakuutta. Debenttuurin liikkeellelaskija on usein yritys. Lainasta maksetaan korkoa vuosittain. (Ogilvie 1999, 19.) Debenttuuri on luonnostaan enemmän pitkän aikavälin rahoitusmuoto sen juoksuajan vuoksi. Myöskään pienille yrityksille markkinoille laskettava laina ei ole helppo ratkaisu siitä johtuvien kus-

tannusten vuoksi. Yönylilainat ovat kaikkein lyhin lyhytaikaisen rahan lähde niiden keston ollessa jopa vain yksi vuorokausi.

Kassaylijäämät ovat yritysten väliaikaisia rahallisia ylijäämiä. Jotta kassaylijäämille voidaan saada tuottoa, täytyy ne sijoittaa. Niiden sijoittaminen on vaativampaa kuin sijoittaminen yleensä, sillä se vaatii tuoton ja riskin vertailun lisäksi myös likviditeetin huomioimisen. Likvideinä pidetään alle vuoden sijoituksia, joita kutsutaan rahamarkkinasijoituksiksi. Ylijäämää voi harvoin sijoittaa vuodeksi, vaan sijoitusaika perustuu kassaennusteiden saatuun aikaan ennen kuin rahaa tarvitaan yrityksessä muuhun käyttöön. (Cooper 2004, 331.)

Rahamarkkinasijoituksista likvidein ja vähäriskisin sijoitus on valtion sijoitustodistus. Se on myös jälkimarkkinakelpoinen, mutta sen tuotto on matalan riskin vuoksi pieni. Hieman paremmin tuottavia ja riskipitoisempia ovat kunta- ja yritystodistukset. Talletustodistus on arvopaperisoitu pankkitalletus, josta maksetaan korko sijoitusajan lopussa. Jälkimarkkinakelpoisena siitä maksetaan kuitenkin huonommin kuin monista pankkitalletusratkaisuista. (Cooper 2004, 333.) Monet johdannaiset kelpaavat lisäksi lyhyen aikavälin sijoituskohteiksi niiden juoksuajan ollessa alle vuoden. Esimerkiksi amerikkalaiset optiot ovat hyvin likvidejä, sillä ne ovat jälkimarkkinakelpoisia ja siten myytävissä milloin vain. Jälkimarkkinakelpoisia instrumentteja ovat myös osakkeet. Jo pitkään markkinoilta on löytynyt rahamarkkinainstrumenteista koottuja rahastoja, jotka sisältävät valikoiman alle vuoden maturiteetiltaan olevia sijoituksia ja jotka voidaan realisoida muutaman päivän sisään (Cooper 2004, 334-335).

Myös erilaiset pankkitilit ovat perinteisesti tarjonneet tuottoa. Säästötilistä maksetaan korkoa ja siitä voi nostaa rahaa milloin vain. Hieman parempaa korkoa saa määräaikaistalletuksista. Yritys ei tosin voi tällöin nostaa varoja milloin vain menettämättä korkoa. Pankkitalletuksista saa yleensä markkinoita huonompaa korkoa. (Cooper 2004, 333-334.) Näissä tileissä korko on tosin hyvin matala, selvästi inflaatiota pienempi, ja viime aikoina korko on alkanut kadota kokonaan. Yrityskin voi pyrkiä tekemään yönylitalletuksia, jotka ovat kaikkein lyhytaikaisin sijoitusmuoto. Yönylilainojen sijoituspääoman täytyy olla suuri, jotta niiden pieni korko antaisi jotain pääoman palautusta. Tällä hetkellä korot Suomessa ovat hyvin matalia, sillä pankeilla on rahasta enemmän yli- kuin alitarjontaa, mikä tarkoittaa, ettei rahasta tarvitse kilpailla koroilla.

Laskentakorko on tärkeä vertailtaessa eri sijoitusten kannattavuutta, kuten kuinka pitkä maksuaika kannattaa antaa myyntisaamisille ja kannattaako ostovelkojen käteisalennuksia hyödyntää. Korko muodostuu riskittömästä osasta, riskipreemiosta ja inflaatio-osasta.

Riskitön korko on yleensä valtion joukkovelkakirjalainasta saatu korko, joten eri kohteiden laskentakorkoon vaikuttaa eniten kohteen riskilisä. (Hedman 1992, 19-20.) Alle vuoden sijoituksista saatu tuotto on usein pienempi kuin markkinoilta saatu tuotto monesti pienemmän riskin ja rahan aika-arvon vuoksi. Tällä hetkellä rahan kysyntä on matalaa ja niin talletusten kuin, enemmän tai vähemmän, riskittömien valtion velkakirjojen korot ovat poikkeuksellisen matalat. Varsinkin pienten kassaylijäämien sijoitus voi olla mahdotonta moniin sijoituskohteisiin, kuten yönylilainoihin.

3.4 Tukkukaupan laskentatoimen erityispiirteet

Kohdeyritykset ovat toimialaltaan tukkukauppoja. Tukkukauppa toimii siteenä useamman yrityksen välillä ostaen tuotteet esimerkiksi valmistusyrityksiltä tai toisilta tukkukaupoilta ja myyden niitä vähittäiskaupan yrityksille. Toki tukkukauppa voi myydä myös valmistajille mm. raaka-aineita. Myydyt erät ovat usein suuria. Tukkukauppaan sovelletaan markkinointiyrityksien laskentatoimia. Markkinointiyritysten alana on myydä toisten yritysten tekemiä tavaroita henkilö- ja yritysasiakkaille. Myynnin lisäksi markkinointiyritykset harjoittavat tavaroiden ostoa, varastointia ja kuljetusta sekä markkinointia. Markkinointiyrityksiä ovat mm. vähittäiskauppaa harjoittavat päivittäistavarakaupat ja erikoisliikkeet, kuten vaate-liikkeet ja kultakaupat, sekä tukkukauppaa harjoittavat yritykset kuten elintarvikealan keskusliikkeet ja maahantuontia harjoittavat erikoistuneet tukkuliikkeet. Monet yritykset harjoittavat näitä toki sekaisin. (Jyrkkiö & Riistama 2008, 64.) Markkinointiyritysten lisäksi yritykset voivat olla laskentatoimityypiltään palveluyrityksiä, joissa henkilöstökulut ovat huomattavasti suurempi osa menoista, materiaalihankinnat ja varasto voivat puuttua kokonaan ja myyntiä seurataan usein tuotteiden sijaan asiakkaittain, tai valmistusyrityksiä, joissa henkilöstön ja raaka-aineiden ostojen lisäksi kalusto muodostaa merkittävän menoerän. (Jyrkkiö & Riistama 2008, 79,81,87,90.)

Markkinointiyritysten laskentatoimen tärkein tehtävä on kannattavuuden selvittäminen. Kannattavuus syntyy, kun tavaroita myydään mahdollisimman paljon mahdollisimman hyvällä katteella. Sitä kannattaa seurata mm. tavararyhmittäin ja erityisesti tukkuliikkeissä myyntipiireittäin. (Jyrkkiö & Riistama 2008, 65.) Suurin kustannuslaji markkinointiyrityksissä on hankintakustannukset. Näihin kuuluu ostojen lisäksi myös ostoista syntyneet rahtikustannukset. Toiseksi suurin kustannuslaji on henkilöstökustannukset, jotka muodostavat arviolta 8-15 prosenttia liikevaihdosta. (Jyrkkiö & Riistama 2008, 68.) Henkilöstökustannuksista löytyy sekä kiinteitä että muuttuvia kustannuksia, kun taas ostot ovat pelkästään muuttuvia kuluja. Kuukausipalkkainen työ on kiinteää kustannusta ja esimerkiksi tuntipalkka ja provisiopalkka muuttuvia kustannuksia. Kustannuslajeja ovat lisäksi vuokrat, mainoskulut, poistot ja korot (Jyrkkiö & Riistama 2008, 68).

Tuloslaskenta suoritetaan vähentämällä myyntimäärästä muuttuvat kustannukset ja kiinteät kustannukset. Markkinointiyrityksessä muuttuvat kustannukset on jaettu myytyjen tavaroiden hankintakustannuksiin ja muihin muuttuviin kustannuksiin, jotka erottamalla saadaan myyntikate. Kiinteät kustannukset jaetaan puolestaan erilliskustannuksiin ja yhteiskustannuksiin, jotka vähentämällä saadaan tulos. (Jyrkkiö & Riistama 2008, 69.) Tuloslaskennan lisäksi on tärkeää seurata myös taloudellisuuden ja tehokkuuden tunnuslukuja. Tällaisia ovat tavarankiertonopeus, keskimääräinen kiertonopeus ja varastossaoloaika. (Jyrkkiö & Riistama 2008, 72.)

Monet tukkukaupan yritykset ovat maahantuontiyrityksiä. Maahantuontiyrityksille on tärkeää kotimainen kysyntä, kun taas vientiyrityksille ulkomainen kysyntä. Maahantuontiyrityksille, kuten kaikille paljon ulkomaankauppaa käyville yrityksille, valuuttariski on hyvin merkittävä. Maahantuontiyritykset hyötyvät vahvasta kotimaisesta valuutasta, jolloin tuotteiden ostaminen on edullisempaa ulkomailta. Suomessa kaikki maahantuontiyritykset eivät kuitenkaan kärsi valuuttariskistä yhteisvaluutan ansiosta. Koska läheskään kaikkia Suomessa myytäviä tuotteita ei valmisteta Suomessa, on tukkukauppojen joukossa paljon juuri maahantuontiyrityksiä.

Tukkukaupan yrityksillä ostovelkojen ja myyntisaamisten ajat ovat yleisesti ottaen pitemmät kuin vähittäiskaupassa, sillä vähittäiskaupassa asiakkaat maksavat todennäköisesti heti käteisellä tai ainakin hyvin pian kortilla, josta maksu tulee yritykselle usein luottokunnilta nopeasti. Tukku kauppa tuskin voi odottaa asiakasyrityksen maksavan välittömästi. Lisäksi tukkukaupoilla on suuremmat varastot kuin vähittäiskaupoilla niiden usein palveluksessa useampia liikkeitä ja niiden toiminnan liittyessä suurten erien tilauksiin ja myyntiin sitten eteenpäin usein pienemmille toimijoille.

3.5 Maksuvalmius Suomessa ja muualla Euroopassa kriisin aikana

Tukkukaupalla ei ole juurikaan saatavia kuluttajilta, sillä se on alana keskittynyt myymään suuria erinä jälleenmyyjille, usein vähittäiskaupalle. Vähittäiskauppaan kuluttajien maksukäyttäytyminen kuitenkin vaikuttaa, mitä kautta kuluttajien maksuvalmius ja maksuajat lopulta vaikuttavat myös tukkukauppaan. Tässä kappaleessa käsitellään erikseen muun Euroopan ja Suomen maksuvalmiutta. Eurooppaa käsitellään, koska moni tukku kauppa on luonteeltaan kansainvälinen ja siten niihin vaikuttaa myös Euroopan, ja muun maailman, tilanne.

Maksuajat ovat Etelä-Euroopassa selvästi pitemmät kuin Pohjois-Euroopassa. Espanjassa ja Italiassa yritykset maksavat laskut keskimäärin noin 80-100 päivässä, kun taas Saksassa ja Ruotsissa vastaavat luvut ovat noin 30-40 päivää. (Euler Hermes 2012.) Myös kuluttajat maksavat hitaammin ja maksuviive on suurempi Etelä-Euroopassa kuin pohjoisemmissa maissa, kuten Saksassa ja Suomessa (Instrum Justitia 2015b). Tähän on luonnollisesti vaikuttanut Etelä-Euroopan heikentynyt taloustilanne. Ongelmat kannattavuudessa ja luottojen saamisissa ovat hankaloittaneet yritysten maksuvalmiutta samaan aikaan kun pankit ovat vähentäneet lainanantiaan. Alhainen korkotaso on kuitenkin helpottanut yritysobligatioiden käyttöä rahoitusmuotona, minkä lisäksi monet yritykset ovat keränneet itselleen käteispuskureita. (The Economist 6.10.2012.) Puhtaan käteisen jättäminen tilille tarkoittaa kuitenkin pääoman tehottomampaa käyttöä. Pääoman tehotonta käyttöä suurempi ongelma ovat kuitenkin luottotappiot. Monet pankit kärsivät suuria luottotappioita, kun Kreikan velkoja leikattiin ja on mahdollista, että eri valtioiden velkakirjoista tulee vielä lisää tappioita. Yli puolet yrityksistä uskoo Lindorfin (2014) tutkimuksen mukaan, että vuonna 2014 niiden luottotappiot pysyvät samana tai vähenevät sekä että niiden myyntisaamisten kiertoaika tulee pysymään samana tai laskemaan. Tutkimuksessa oli mukana yrityksiä niin kriisimaista kuin muistakin euromaista ja euroalueen ulkopuolisia maita.

Suomessa kuluttajat maksavat laskunsa keskimäärin viidessätoista päivässä maksuehdon ollessa keskimäärin 10 päivää. Sama viiden päivän viive on säilynyt koko kriisin ajan vuodesta 2009. (Instrum Justitia 2015a.) Vaikka maksuaika on Suomessa Euroopan maista lyhimpiä, on maksuviive silti Euroopan pienin (Instrum Justitia 2015b). Tämä helpottaa suomalaisten business to consumer –yritysten maksuvalmiutta huomattavasti, koska maksut hoidetaan ajallaan. Toisilleen yritykset eivät maksa kuitenkaan yhtä nopeasti. Lisäksi noin kuudella prosentilla yrityksistä oli 2014 maksuviiveitä. Maksuviiveiden määrä on kuitenkin laskussa. (Instrum Justitia 2015c.) Yritysten väliset maksuajat on keskimäärin sovittu 20 päiväksi ja maksuajat ovat olleet keskimäärin 26 päivää, mikä on eurooppalaisittain erinomainen tulos, sillä monella eurooppalaisella yrityksellä ovat maksuajat jopa yli EU:n määräämän 60 päivän enimmäisajan (HE 356/2014). Myös luottotappiot ovat Suomessa olleet Euroopan pienimpien joukossa niiden ollessa vain 1,5 prosenttia saatavista (Kauppalehti 14.5.2013). Monen yrityksen maksuvalmius on Suomessa kuitenkin varmasti heikentynyt pitkittyneen kysynnän laskun tuoman kannattavuuden heikkenemisen myötä.

4 Empiirinen tutkimus

Empiirinen tutkimus on kokemusperäinen tutkimus. Kokemusperäistä aineistoa kerääviä menetelmiä ovat esimerkiksi havainnointi, haastattelu ja kysely, jota myös tässä työssä käytetään. Ei-empiiristä tutkimusta olisi ollut päättelyyn tai intuitioon perustuva tutkimus. (Hirsjärvi & Huttunen 1995, 177.) Tutkimusmenetelmä on tapa, jolla tutkimukseen vaadittu tieto hankitaan. Tutkimus kuitenkin sisältää useita menetelmiä, kuten kyselyn tietojen saamiseksi ja tilastollisia menetelmiä tietojen analysoimiseksi. Menetelmät muodostavat yhdessä tutkimusotteen, eli tutkimusstrategian. Tämän opinnäytetyön tutkimusote on kvantitatiivinen, eli se on määrällinen tutkimus. Sen tarkoitus on kerätä tietoa tietystä joukosta, joka tässä tapauksessa on tukkukaupan yritykset. Otos on siis myös suuri. Kvantitatiivinen tutkimusote vastaa parhaiten kysymyksiin kuten ”miten paljon” ja ”kuinka monta”. Tiedonkeruumenetelmäksi sopii parhaiten kysely, jollaista käytetään myös tässä työssä. Numeerinen mittaus ja tilastot ovat myös kvantitatiiviselle tutkimusotteelle tärkeitä. Toinen mahdollinen tutkimusote olisi ollut laadullinen, eli kvalitatiivinen, tutkimusote. Siinä olisi vastattu kysymyksiin miten tai miksi, joihin vastauksen olisi saanut parhaiten haastattelulla. (Hirsjärvi & Huttunen 1995, 176-180.)

4.1 Tutkimuksen toteutus

Kysely laitettiin suurimmalle osalle kahden Internet-sivun yrityksistä. Sivut olivat Suomen yrittäjien synergia ja Suurimmat 200. Kyseiset sivut eivät kuitenkaan kata kaikkia tukkukaupan yrityksiä Uudellamaalla, joten kyseessä ei ole kokonaistutkimus, vaan osatutkimus. Osajoukon perusteella on tarkoitus päätellä yleinen tilanne, joten tiedon tuottamistapa on induktiivinen. Syitä, miksi joitain yrityksiä listoista ei valittu, oli esimerkiksi yhteystietojen puuttuminen. Myöskään Suomen yrittäjien synergia -listalta löytyneitä agenttuureja ei valittu, sillä agenttuurit toimivat kaupan välittäjinä eivätkä itse omista välittämiään tuotteita, jolloin mm. varastot puuttuvat. Kyselyyn pyydettiin mukaan niin puhelimitse kuin sähköpostilla Suomen yrittäjiä ja Suomen tukkukauppiaiden liittoa. Suomen tukkukauppojen liitto ei vastannut ja Suomen yrittäjät kertoivat, etteivät voi antaa jäsentensä tietoja ulkopuolisille. He kuitenkin kertoivat Suomen yrittäjien synergia -sivustosta, jota työssä käytettiin. Kysely on liitteessä 3.

Yhteensä kysely laitettiin 595 yritykselle. Näistä 562 oli Suomen yrittäjien synergia -sivustosta ja 33 suurimmat 200 -sivustosta. Ensimmäisestä osoitteesta valitut yritykset olivat kooltaan pk-yrityksiä ja jälkimmäiset nimensä mukaisesti suurempia. Vastaanottajayrityksistä 202 on kotoisin Helsingistä, 205 muualta pääkaupunkiseudulta ja 188 muista

Uudenmaan kunnista. Kyselyä ei lähetetty yhdellekään Askolan, Lapinjärven, Myrskylän, Pukkilan ja Raaseporin yritykselle, koska näistä kunnista ei sopivia vastaajia löytynyt.

Kysely lähetettiin sähköpostitse kohdeyrityksille 29.4.-11.5. välisenä aikana vaihtelevan kokoisissa erissä. Yhden päivän sijaan kysely laitettiin useampana päivänä, sillä näin haluttiin ehkäistä mahdollisuutta, että jokin tietty päivä olisi yrityksille erityisen hankala vastata. Kysymykset laitettiin sunnuntain ja torstain välillä iltaisin, jotta kysely näkyisi sähköpostissa aamulla mahdollisimman tuoreena, eikä se hukkuisi muuhun sähköpostiin. Oletuksena oli myös, että yritykset vastaisivat todennäköisimmin samana tai seuraavana päivänä kyselyn saapumisesta. Metodi aiheutti kuitenkin sen, että toisilla yrityksillä oli selvästi vähemmän vastausaikaa: viimeisenä kyselyn saaneilla sitä oli kuusi päivää, kun ensimmäisillä aikaa oli kertynyt 18 päivää. Ilmoitus kyselyn päättymisestä laitettiin 14.5. ja kysely päättyi 17.5.

Sähköpostin lisäksi kyselyssä käytettiin Webropol-lomaketta, jossa kysyttiin viisi taustakysymystä ja viisitoista varsinaista kysymystä yrityksen maksuvalmiudesta. Kysymykset olivat tyyliltään monivalintakysymyksiä. Lisäksi viimeisessä kohdassa yritykset saivat itse kommentoida vapaasti. Tulosten analysointiin käytettiin niin Webropolin suodatinta ja itse luomia kuvaajia kuin Microsoft Excel –taulukkolaskentaohjelmaa.

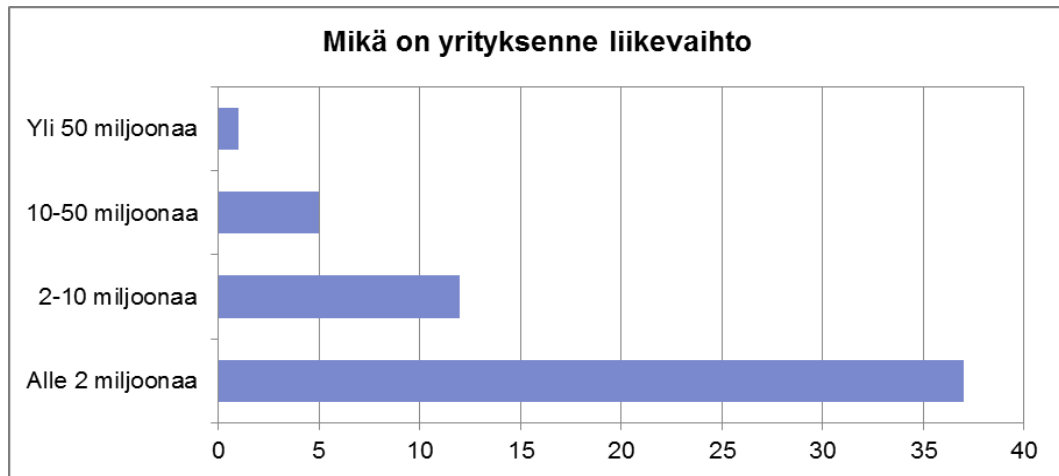
4.2 Vastaajien taustat

Kyselyyn vastasi lopulta 56 yritystä ja vastausprosentiksi muodostui 9,4. Suurin vastausprosentti oli muun pk-seudun yrityksillä, joilla se oli 11,2 prosenttia. Muun Uudenmaan vastausprosentti oli 9,6 ja Helsingin 7,4. Suurimmat 200 –sivuston yritysten vastausprosentti oli vain kolme Suomen yrittäjien vastausprosentin ollessa 9,8. Vastausprosentti oli tyydyttävä. Lähes 40:tä yritystä oli lisäksi avannut kyselyn, mutta jättänyt vastaamatta siihen, mikä kertoo, että kyselyä ei koettu kaikkien mielestä houkuttelevaksi.

Ensimmäiset viisi kysymystä selvittivät yrityksen taustatietoja. Ensimmäinen kysymys koski yrityksen liikevaihtoa. Vaihtoehtoja oli tarjolla neljä: alle 2 miljoonaa, 2-10 miljoonaa, 10-50 miljoonaa, yli 50 miljoonaa. Liikevaihdon rajat noudattavat EU:n liikevaihtomääritelmiä mikro, pienelle, keskisuurelle ja suurelle yritykselle (EU bookshop 2015). Vain yksi yritys oli liikevaihdoltaan yli 50 miljoonaa, eli täytti suuren yrityksen määritelmän. Viisi yritystä oli keskisuuria, kaksitoista pieniä ja 37 mikroyrityksiä. Mikroyritykset muodostivat siis selvän enemmistön, eli 67 prosenttia vastaajista. Näin ollen kysymysten prosentuaaliseen tulokseen vaikuttaa lähinnä pienempien yritysten tulokset. Kannattaa huomioida, että

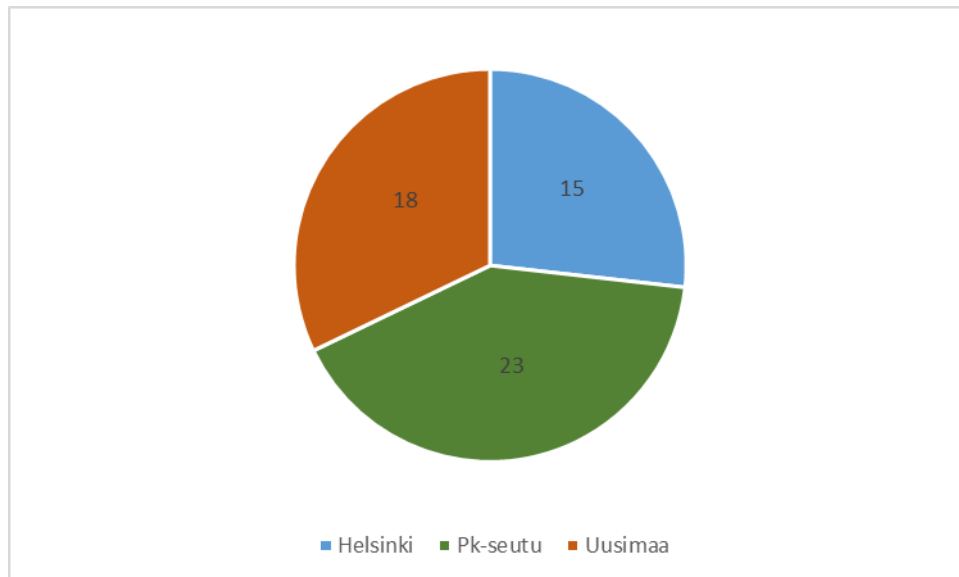
myös tukkukaupassa pienten yritysten osuus kaikista alan yrityksistä on suurempi kuin suurten yritysten. Yritysten koko liikevaihdon perusteella on esitetty myös kuviossa 10.

Kuvio 10. Yritysten liikevaihto. N=55

Yrityksistä 27 prosenttia oli Helsingistä, 41 prosenttia muista pääkaupunkiseudun kunnista ja 32 prosenttia muualta Uudeltamaalta. Muu pääkaupunkiseutu painottuu vastauksissa niin kokonsa kuin vastuasprosenttinsa vuoksi. Vastaajien jakauma näkyy myös kuviossa 11. Kaikki keskisuuret ja suuret yritykset ovat kotoisin pääkaupunkiseudulta. Isommat yritykset ovat selvästi keskittyneet sinne enemmän kuin muualle Uudellemaalle. Selvä enemmistö, 86 prosenttia, yrityksistä on kotimaisia. Suurista ja keskisuurista yrityksistä puolella oli pääkonttori ulkomailla, kun taas pienillä ja mikrokokoisilla yrityksillä vastaava luku on noin kymmenys. Ulkomailla pääkonttoriaan pitävät yritykset jakautuivat kysymysten ryhmistä selvimmin samankokoisiksi, sillä ryhmässä oli suurimpia yrityksiä yksi ja pienimpiä kolme. Pienten yritysten kotimaisuusaste on selvästi suurempi. Ulkomaisilla yrityksillä ei vaikuttaisi olevan suurta mielenkiintoa perustaa pieniä haarakonttoreita Suomeen. Tämä voi tarkoittaa, ettei Suomi ole kiinnostava kohde investoida ulkomaisille yrityksille. Kaikki yritykset, joiden pääkonttori oli ulkomailla, harjoittivat tuontia. Tällaisilla yrityksillä emoyhtiö lähettäne tavarat myytäväksi.

Kuvio 11. Vastaajien jakauma alueittain. N=56.

Seuraavassa kysymyksessä kysyttiin, harjoittaako yritys kotimaan kauppaa, vientiä ja/tai tuontia. Kotimaan kauppa olisi tässä pitänyt varmasti määritellä tarkemmin sen olevan kotimaan ostoja. On tietysti mahdollista, että osa yrityksistä ei harjoita ollenkaan kotimaankauppaa. 37 yritystä kertoi harjoittavansa kotimaankauppaa. Yrityksistä 49 harjoittaa tuontia. Oli todennäköistä, että tuontia harjoittavien yritysten osuus on suuri, sillä Suomessa ei tuoteta kovin paljoa erikoistavaroita ja raaka-aineita. Vientiä harjoitti 16 yritystä, joista kaikki harjoittivat myös tuontia. Viejien joukkoon kuului enemmän keskisuuria yrityksiä, joista viejiä oli 60 prosenttia, kuin pieniä tai mikroyrityksiä, joista viejiä oli neljännes. Vienti on logistisesti tehokkaampaa ja helpommin tuottoisaa, kun volyymi on suurempi. Vain seitsemän yritystä harjoitti pelkkää kotimaan kauppaa. Tosin 30 yritystä myi vain kotimarkkinoille.

Yrityksistä puolet myy erikoistavaroita, neljännes päivittäistavaroita ja kaksi viidesosaa teknisiä tavaroita. Teknisiä tavaroita ovat esimerkiksi raaka-aineet, osat ja koneet (Kauppa). Enemmistö yrityksistä myi vain yhtä luokkaa. Pienten yritysten joukossa oli eniten useamman luokan tavaroita myyviä yrityksiä ja kaksi pientä yritystä vastasi myyvänsä kaikkia kolmea. Kaikki teknisiä tavaroita myyvät yritykset harjoittivat tuontia, mikä kertoo, ettei heidän tarvitsemiaan tuotteita pystytä tarjoamaan kilpailukykyisesti kotimaassa. Vientiä ja tuontia harjoittavista yrityksistä noin puolet myi teknisiä tavaroita, mutta kotimaankauppaa harjoittavista vain kolmannes. Tuontiyrityksissä oli keskimääräistä vähemmän päivittäistavaroiden myyjiä, kun taas vientiyrityksissä näitä oli keskimääräistä enemmän. Myös kotimaankauppaa harjoittavissa yrityksissä päivittäistavaroiden osuus oli suhteellista pienempi. Erikoistavaroita myyviä yrityksiä oli eniten. Niitä myi puolet niin tuonti-, vienti- kuin kotimaankaupan yrityksistä.

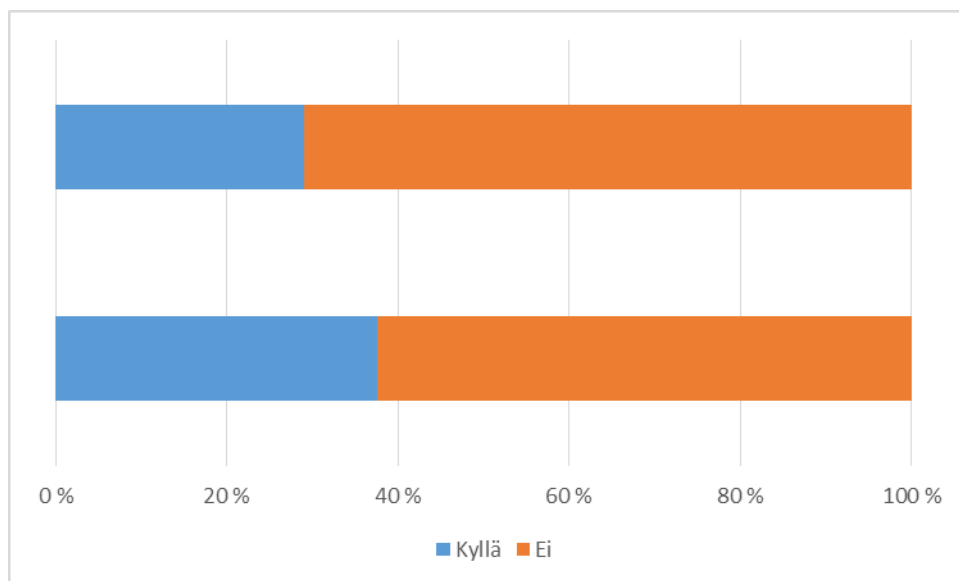
4.3 Vastaajien tunnusluvut

Enemmistöllä, 62 prosentilla, vastaajista quick ja current ratio eivät olleet huonontuneet. Kahdella vastaajista oli huonontunut pelkkä quick ratio ja kahdella current ratio. Quick ration heikentyminen kertoo kassan ja myyntisaamisten vähenemisestä suhteessa lyhytaikaisiin velkoihin kun taas current ration heikkeneminen kertoo että edellä mainittujen lisäksi myös varastojen suhde lyhytaikaisiin velkoihin on laskenut. Kannattaa huomioida, että saamisten ja varastojen kiertoajan hidastuminen ei vaikuta tunnuslukuihin, sillä niissä lisätään yhteen kassa ja saatavat. Suurella ja kolmella viidestä keskiarvosta yrityksestä kumpikaan tunnusluku ei ollut heikentynyt. 66 prosentilla pienistä yrityksistä vähintään toinen luvuista oli heikentynyt, kun mikroyrityksillä näin oli käynyt alle kolmanneksella. Mahdollisesti mikroyritysten pieniä yrityksiä paremmat maksuvalmiuden tunnusluvut johtuvat yritysten suuremmasta tarpeesta säilyttää pääomapuskuria, sillä pienemmällä yrityksellä lainan tai luoton saanti on isompia vaikeampaa. Tuontia harjoittavilla yrityksillä tunnusluvut olivat heikentyneet muita vähemmän. Kuitenkin ulkomaisten yritysten tytäryhtiöillä enemmistöllä luvut olivat heikentyneet. Teknistä kauppaa harjoittavilla yrityksillä pienellä enemmistöllä tunnusluvut olivat heikentyneet, mikä on enemmän kuin päivittäiskaupalla tai varsinkin erikoiskaupalla.

Seuraavaksi kysyttiin, kokiko yritys maksuvalmiutensa heikentyneen talouskriisin myötä. Vastaajista 21 koki näin käyneen. Enemmistö piti kuitenkin maksuvalmiuden tilaansa entisenlaisena tai parempana. Yksikään suuri tai keski-suuri yritys ei kokenut maksuvalmiutensa heikentyneen. Pienillä ja mikroyrityksillä maksuvalmiuden ei kokenut heikentyneen noin 60 prosenttia vastaajista. Suuremmilla yrityksillä on paremmat mahdollisuudet ylläpitää maksuvalmiuttaan, koska näillä on usein mahdollisuus asettaa paremmat takuut lainoilleen ja ne voivat suurempina asiakkaina saada paremmat maksuehdot. Päivittäiskaupan alalla toimivat yritykset kokivat maksuvalmiutensa heikentyneen muita vähemmän. Päivittäistavarakauppa ei ole yhtä suhdanneherkkä kuin erikoiskauppa ja tekninen kauppa, sillä elintarvikkeita ostetaan kuitenkin aina, vaikka ihmiset vaihtaisivat halvempiin ja pienempikatteisiin merkkeihin. Ulkomaisten yritysten tytäryhtiöillä maksuvalmius oli selvästi parempi kuin kotimaisilla yhtiöillä: vain yksi seitsemästä ryhmään kuuluvasta koki maksuvalmiutensa heikentyneen. Tytäryhtiöt vaikuttaisivat olevan hyviä ylläpitämään maksuvalmiuttaan, sillä lainanotto ei ollut heille kotimaisia yrityksiä yleisempää. Yrityksistä, jotka kokivat maksuvalmiutensa heikentyneen, 70 prosentilla oli huonontunut vähintään toinen maksuvalmiuden tunnusluku, mikä kertoo lukujen korreloivan hyvin koko maksuvalmiuden tilan kanssa.

Koska lainaa ottaneet ja luotollisen tilin käyttöä lisänneet yritykset olivat vähemmistö molemmissa ryhmissä, on luonnollista, ettei myöskään enemmistön vakavaraisuus ole heikentynyt. Vakavaraisuus olikin heikentynyt 29 prosentilla, eli 16:lla, yrityksistä. Näistä seitsemän oli lisännyt kriisin alettua lainanottoa ja kolme luotollisen tilin käyttöä, eli vain vähemmistöllä yrityksistä, joiden vakavaraisuus oli heikentynyt, syynä oli lisääntynyt velanotto. Myös oman pääoman käyttö heikentää vakavaraisuutta sen määrän heikentyessä tällöin velkaan nähden. Vakavaraisuuden heikkeneminen johtuu joko oman pääoman vähenemisestä tai vieraan pääoman kasvusta. Vakavaraisuuden heikkeneminen voi johtaa tulevien lainojen marginaalin kasvuun. Lainan määrän kasvu johtaa kannattavuuden heikkenemiseen ja uusiin lyhytaikaisiin velkoihin korkojen ja lyhennyksien vuoksi. Tietysti lainalla voi myös mahdollistaa suuremman tuoton tulevaisuudessa, mistä on kyse investoinneissa. Enemmistöllä yrityksistä, joiden vakavaraisuus oli heikentynyt, myös maksuvalmius oli heikentynyt. Suurella tai keskisuurilla yrityksillä ei ollut yhdelläkään vakavaraisuus heikentynyt ja pienistäkin yrityksistä oli vakavaraisuus heikentynyt vain yhdellä. Mikroyritysten tilanne oli kuitenkin selvästi heikompi: viidellätoista 37:stä, eli 41 prosentilla, mikroyrityksestä oli vakavaraisuus heikentynyt. Tämä oli selvästi suurempi luku kuin muun kokoisilla yrityksillä. Vientiyrityksillä vakavaraisuus oli heikentynyt muita vähemmän. Ulkomaiden markkinoilla toimivilla yrityksillä on siis ollut muita vähemmän tarvetta lisätä lainaa tai käyttää omaa pääomaa. Maailmanmarkkinoiden tilanne onkin Suomen tilannetta parempi. Eri toimialoilla toimivien yritysten tilanne ei juurikaan poikennut toisistaan. Maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden heikkenemistä on kuvattu alla kuviossa 12.

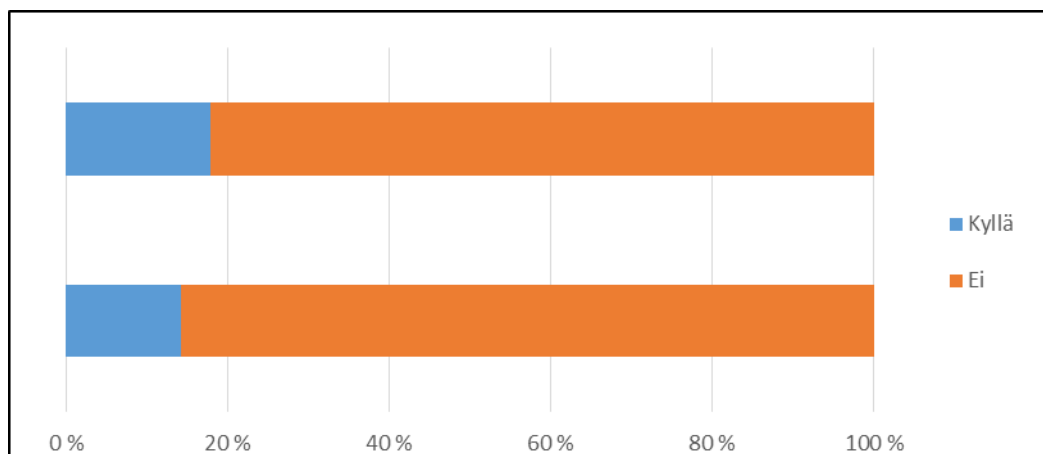
Kuvio 12. Yllä yritykset, joiden vakavaraisuus on heikentynyt ja alla yritykset, joiden maksuvalmius on heikentynyt. N=55

4.4 Maksuvalmiuden hoito vastaajayrityksillä

Ensimmäinen yritysten tilaa mittaava kysymys koski ostovelkojen maksun hidastamista. Ostovelkojen maksuaika on yrityksen likviditeettiin vaikuttava tapahtuma, johon yritykset pystyvät itse vaikuttamaan. Yrityksistä selvä enemmistö, 86 prosenttia, ei ollut hidastanut ostovelkojen maksua. Koko vaikutti selvästi ostovelkojen maksun hidastumiseen: suuret ja keski-suuret yritykset eivät olleet hidastaneet maksua ollenkaan, kun taas pienistä ja mikro-yrityksistä niin oli tehnyt joka kuudes. Vientiyrietykset olivat hidastaneet ostovelkojen maksuaikaa vähiten. Myös erikoiskaupalla on ollut keskimääräistä vähemmän tarvetta hidastaa ostovelkojen maksuaikaa. Ostovelkojen maksua oli hidastanut lähes 40 prosenttia yrityksistä, jotka kokivat maksuvalmiutensa heikentyneen. On mahdollista, että monen vastaajan kohdalla ostovelkojen maksua ei ole voinut hidastaa, sillä velat maksetaan jo luonnostaan sopimuksen viimeisenä maksupäivänä. Tätä täsmentää osin seuraava kysymys, jossa kysyttiin, oliko yritys talouskriisin alettua hyödyntänyt käteisalennusta aiempaa harvemmin. Näin oli tehnyt 18 prosenttia yrityksistä. Käteisalennuksen hyödyntäminen ja yrityksen koko eivät korreloineet keskenään, sillä käteisalennusta käytti aiempaa harvemmin ainoa suuri yritys ja noin neljännes mikro-yrityksistä. Keski-suurista yrityksistä ainoastaan ja pienistäkin yrityksistä ainoastaan yksi oli vähentänyt käteisalennuksen käyttöä. Eri tuotteita myyvien yritysten välillä ei ollut eroja. Maksuvalmiuden kannalta lukuja voidaan pitää hyvinä, sillä yrityksillä ei ole ollut tarvetta hyödyntää nykyistä enemmän ostovelkojen tuomaa ilmaista lyhytaikaista lainaa. Kuviossa 13 käteisalennusten ja ostovelkojen tilannetta kuvattu pylväsdiagrammilla.

Kuvio 13. Käteisalennusten vähentäminen alla, ja ostovelkojen hidastaminen yllä, kuvattuna prosentuaalisesti.

Myyntisaamisten kiertoaika oli pidentynyt lähes kahdella kolmasosalla vastaajista. Tämän on voinut aiheuttaa joko asiakkaiden vaatimat pidemmät maksuajat tai että asiakkaat eivät ole maksaneet sovittuun ajankohtaan mennessä. Jälkimmäinen viittaisi asiakkaiden mak-

suongelmiin. Maksuvalmiuden ylläpitoa vaikeuttaa huomattavasti myyntisaatavien kierron pidentyminen, sillä yritysten tulorahoituksesta suurin osa tulee lähes aina tuotteiden myynnistä. Myyntisaatavien kiertoaika ei ole pidentynyt suurella yrityksellä eikä enemmistöllä keskisuurista yrityksistä tehden siitä enemmän pienempien yritysten ongelman. Kiertoaika oli pidentynyt muita harvemmin päivittäistavaroita myyvillä yrityksillä, mutta myös näillä reilulla 60 prosentilla se oli pidentynyt.

40 yritystä 56:sta vastasi myöntävästi kysyttäessä, onko talouskriisin alettua asiakkailtanne ollut enemmän ongelmia maksujen kanssa. Koska tukkukaupoilla ei itsellään ole ollut juuri ongelmia ostovelkojen kanssa, tarkoittaa tulos, että tukkukauppojen asiakkaina toimivilla yrityksillä, usein vähittäiskaupoilla, vaikeudet maksujen kanssa ovat olleet suurempia kriisin myötä. Tukkukaupan asiakkaiden maksujen hidastumisen taustalla voi olla esimerkiksi suuremmat luottotappiot omilta asiakkailta, asiakkaiden vaatima pitempi maksuaika tai myynnin väheneminen ja sen tuoma kassavirran pienentyminen. 86 prosentilla yrityksistä, jotka kertoivat maksuvalmiutensa heikentyneen, oli ongelmia asiakkailta saatavien maksujen kanssa. Maksuhäiriöiden kasvaminen vaikuttaa siis huomattavasti koko yrityksen maksuvalmiuteen. Vastaajayritysten koko ei korreloinut maksujen ongelmien kanssa. Suurella ja pienillä yrityksillä ongelmia oli vähemmän kuin keskisuurilla tai mikroyrityksillä. Vientiryksillä ongelmia oli 75 prosentilla, kun tuontiryksillä ja pelkkää kotimaankauppaa harjoittavilla yrityksillä ongelmia oli ollut 71 prosentilla. Myös päivittäiskaupalla oli suhteessa enemmän ongelmia kuin muilla ryhmillä.

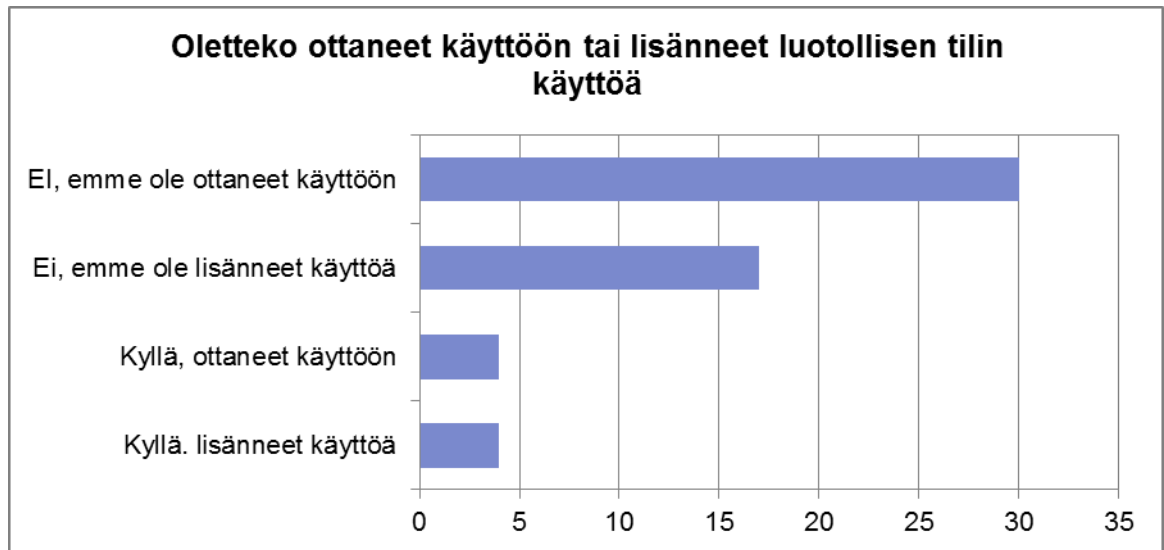
Asiakkaiden maksuongelmat eivät kuitenkaan täysin heijastuneet vastaajille luottotappioina, sillä luottotappiot olivat lisääntyneet 23 vastaajalla. 32 yritystä vastasi, etteivät luottotappiot olleet lisääntyneet. Ainoalla suurella yrityksellä eivät luottotappiot olleet lisääntyneet muiden vaihtelun ollessa 40 ja 50 prosentin välillä. Vientiryksistä pienellä enemmistöllä luottotappiot olivat kasvaneet. Erikoiskaupan tilanne on selvästi parempi kuin muiden: erikoiskaupoista luottotappioita oli kolmanneksella yrityksistä, kun teknisistä ja päivittäistavaroita myyvillä yrityksillä luottotappioita oli hieman yli puolella vastaajista. Myös pienellä enemmistöllä yrityksistä, joiden pääkonttori on ulkomailla, luottotappiot olivat kasvaneet. Luottotappioiden määrä oli kasvanut selvästi. Luottotappioita voi vähentää perintätoimistojen käytöllä, sillä nämä ovat kokeneita ja keskittyneet juuri tähän liiketoimintaan. Vastaajista 45 prosenttia onkin lisännyt perintätoimistojen käyttöä. Yrityksistä, joiden asiakkailta oli enemmän ongelmia maksujen kanssa, jopa 88 prosenttia oli lisännyt perintätoimistojen käyttöä. Myös kaksi kolmasosaa luottotappioita kärsineistä yrityksistä oli lisännyt perintätoimistojen käyttöä. Perintätoimistot on selvästi nähty apuna luottoriskinhallinnassa. Kuitenkin yrityksistä, jotka kokivat maksuvalmiutensa heikentyneen, vain 43 prosenttia oli lisännyt perintätoimistojen käyttöä. Perintätoimistojen käyttö oli tavallisem-

paa kotimaankauppaa kuin ulkomaankauppaa harjoittavilla yrityksillä. Mikroyrityksillä perintätoimistojen käyttö oli lisääntynyt hieman vähemmän kuin muilla kokoluokilla.

Yrityksistä 29 prosenttia oli lisännyt lainanottoa vuoden 2008 jälkeen. Mikäli varat eivät riitä juoksevasta liiketoiminnasta selviämiseen, mm. kun käyttöpääoma on negatiivinen, tarvitsee yritys lainaa. Lainanotto voi kuitenkin liittyä maksuvalmiuden turvaamisen lisäksi esimerkiksi investointien toteuttamiseen. Tällöin vieraalla pääomalla on vipuvaikutus sen tuottaessa yritykselle enemmän kuin siitä maksetaan korkoa. Pienempien ja suurempien yritysten lainanoton kasvulla ei ollut eroa. Sen sijaan yrityksistä, joiden maksuvalmius oli heikentynyt, puolet oli lisännyt lainanottoa. Lisäksi erikoiskauppaa harjoittavista yrityksistä vain viidennes oli lisännyt lainanottoa muiden alojen luvun ollessa runsas kolmannes. Pelkkää kotimaankauppaa harjoittavista seitsemästä yrityksistä ainoakaan ei ollut lisännyt lainanottoa. Tämä voi kertoa hyvän maksuvalmiuden tilan lisäksi myös haluttomuudesta investoida. Varsinaisen lainan lisäksi yritys voi turvata maksuvalmiuttaan tai rahoittaa investointeja luotollisen tilin avulla. Yhteensä 45 prosentilla yrityksistä oli käytössään luotollinen tili. Enemmistö, hieman yli kaksi kolmasosaa, luotollisen tilin omistavista yrityksistä ei kuitenkaan ollut kriisin aikana lisännyt tilin käyttöä. Kaikista vastaajista seitsemän prosenttia oli lisännyt luotollisen tilin käyttöä. Toiset seitsemän prosenttia oli ottanut luotollisen tilin käyttöönsä. Luotollista tiliä ei juuri käytetä maksuvalmiuden parantamiseen, sillä niistäkin yrityksistä, joiden maksuvalmius oli heikentynyt, alle viidennes oli lisännyt tilin käyttöä. Lainanotto oli selvästi yleisempää kuin luotollisen tilin käyttö. Lainan korko onkin usein matalampi kuin luotollisen tilin. Vaikka pankkilainakin on nopea rahoitusratkaisu, on luotollinen tili vielä sitäkin nopeampi, joskin hiukan kalliimpi vaihtoehto. Luotollisen tilin lainaa suurempi käyttö olisi voinut kertoa rahoitusvajeen olleen useissa tapauksissa yllättävä, minkä vuoksi olisi käytetty nopeampaa, mutta hieman kalliimpaa vaihtoehtoa. Ainoa suuri yritys oli lisännyt luotollisen tilin käyttöä. Keskisuurista yrityksistä yksikään ei ollut ottanut käyttöön tai lisännyt luotollisen tilin käyttöä, vaikka kolme viidestä sen omistikin. Pienistä yrityksistä lievä enemmistö omisti luotollisen tilin, mutta vain yksi oli lisännyt sen käyttöä. Mikroyrityksistä kolme 37:stä oli ottanut tilin käyttöön. Kaikki tilin käyttöönottajat olivat pieniä tai mikroyrityksiä. Mikroyritykset olivat ainoa ryhmä, jossa luottotilin omisti vähemmistö yrityksistä. Lähes kolme neljäsosaa päivittäiskaupan yrityksistä omisti luottotilin, kun muilla toimialoilla sen omistajat olivat vähemmistö. Päivittäiskaupan yritykset saattavat siis olla muita varovaisempia maksuvalmiuden suhteen. Luotollisen tilin käytöstä lisää kuviossa 14. Yrityksistä, jotka olivat lisänneet lainanottoa, lähes puolet oli lisännyt myös luotollisen tilin käyttöä tai ottaneet sen käyttöön. Näistä seitsemästä yrityksestä neljä koki maksuvalmiutensa heikentyneen ja kolmen vakavaraisuus oli huonontunut. Velkaa oli siis otettu todennäköisesti osan yrityksistä kohdalla investointeihin ja yli puolessa ta-

pauksista velanotto ei ollut edes huonontanut vakavaraisuutta. Osalla velanotto liittyi kuitenkin maksuvalmiuden turvaamiseen.

Kuvio 14. Luottolisen tilin käyttö. N=55

Seuraavaksi kysyttiin, oliko yritys lisännyt vuoteen 2008 verrattuna maksuvalmiuden suunnittelua esimerkiksi uudistamalla budjetointia. Näin oli tehnyt 39 prosenttia yrityksistä. Isompikokoiset yritykset olivat uudistaneet suunnittelua enemmän, samoin yritykset, joiden pääkonttori oli ulkomailla. Suurista ja keskisuurista yrityksistä lievä enemmistö oli lisännyt suunnittelua, kun taas pienistä näin oli tehnyt hieman alle puolet. Mikroyrityksistä suunnittelua oli lisännyt vain kolmannes. Se, että yritys ei ole lisännyt budjetointia tai muuta suunnittelua, ei ole välttämättä huono asia: suunnittelu saattaa olla ollut jo valmiiksi tarpeeksi hyvällä tasolla, jotta sen kehittämiseen ei ole nähty tarvetta. Hieman yli puolet maksuvalmiuden heikkenemisestä kärsineistä yrityksistä oli lisännyt budjetointia tai muuta suunnittelua. Kysyttäessä onko kassavirtojen ennakoiminen vaikeutunut vuotta 2009 edeltävästä tasosta, 41 prosenttia yrityksistä vastasi kyllä. Ennakoiminen ei siis ollut vaikeutunut lievällä enemmistöllä yrityksistä. Yritysten koko vaikutti huomattavasti ennakkoinnin vaikeuteen: suuremmista yrityksistä ainoallakaan ennustaminen ei ollut vaikeutunut, kun pienemmillä näin oli vain hieman yli puolella. Vientiä harjoittavista yrityksistä puolella ennakointi oli vaikeutunut, kun vain kotimaankauppaa harjoittavista yrityksistä näin oli 29 prosentilla. Kassavirtojen ennakoimista vaikeuttaa esimerkiksi ostajien huonompi maksukyky ja vähentynyt maksusopimusten noudatus. Myös myyjien tekemät sopimusmuutokset vaikuttavat ennustettavuuteen. Kassavirtojen ennakoimisen vaikeutumisella oli selvä vaikutus maksuvalmiuden hallintaan: runsas kolme neljäsosaa yrityksistä, joiden maksuvalmius on heikentynyt, koki kassavirtojen ennakkoinnin vaikeutuneen. Tämä on kaksi kolmasosaa yrityksistä, joilla ennakointi oli vaikeutunut. Suunnittelua lisänneistä yrityksistä

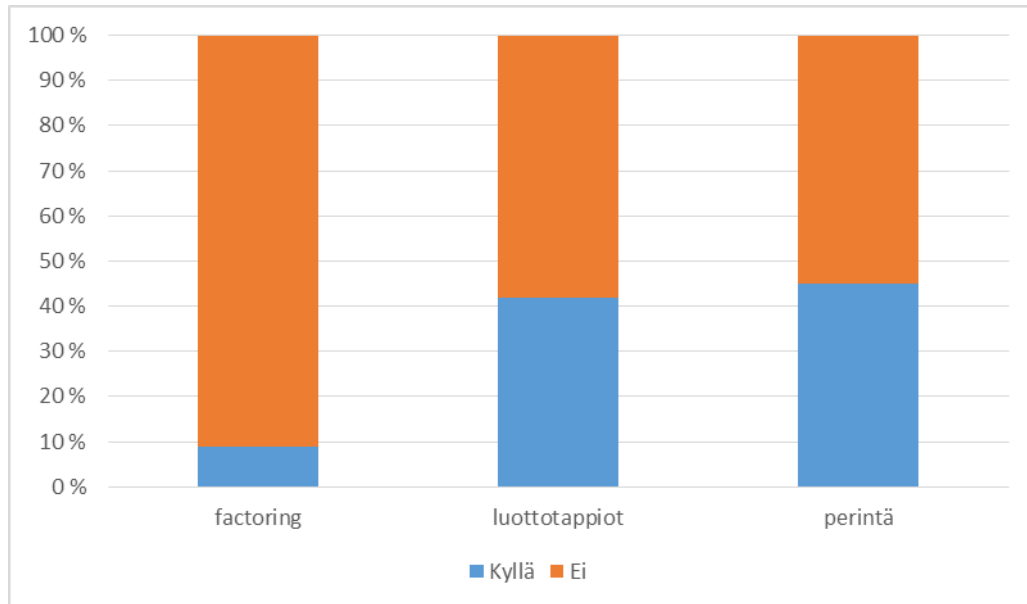
lievällä enemmistöllä on talouskriisin myötä ollut vaikeampaa ennustaa kassavirtoja. Tarkkojen suunnitelmien on vaikeampaa toimia ennustettavuuden heikentyessä.

Useimmilla yrityksillä on jossain vaiheessa liiketoimintaa kassaylijäämää, eli varoja, joille ei juuri sillä hetkellä ole käyttöä. Näille varoille pystyy hankkimaan tuottoa esimerkiksi rahamarkkinasijoituksilla. Selvä enemmistö, 75 prosenttia, yrityksistä ei kuitenkaan tee rahamarkkinasijoituksia. Rahamarkkinasijoituksia tekevistä yrityksistä neljä viidesosaa ei kuitenkaan ole joutunut kriisin seurauksena vähentämään sijoituksiaan. Vähäinen kiinnostus rahamarkkinasijoituksista voi johtua siitä, ettei yrityksillä ole ylimääräisiä varoja tarpeeksi kauan tai tarpeeksi paljon, jotta sijoittaminen olisi mielekästä. Rahamarkkinasijoitusten tuottohan on usein matala. Rahamarkkinasijoitukset voivat myös olla monelle yritykselle vieraita tai ylimääräisiä varoja ei yksinkertaisesti ole. Esimerkiksi kaikki sijoituksia vähentäneet yritykset olivat myös kokeneet maksuvalmiutensa heikentyneen. Yksikään isompi yritys ei tee rahamarkkinasijoituksia. Pienistä yrityksistä niitä tekee noin kolmannes ja mikroyrityksistä neljännes. Rahamarkkinasijoituksia tekee kolmannes päivittäiskaupan alalla toimivista yrityksistä, mikä on enemmän kuin muilla toimialoilla. Olisi ollut oletettavaa, että päivittäiskaupassa olisi nopeammat pääoman kiertoajat ja rahaa olisi näin sidottavissa vähemmän sijoituksiin.

Yksi tapa vähentää luottoriskiä ja nopeuttaa myyntisaamisten kassaansaattavia on käyttää factoring-palveluita, eli saatavien rahoitusta, tai saatavien myyntiä. Saatavien myynnin, jossa luottoyhtiö ostaa yrityksen myyntisaamiset ja yrityksen luottoriski myyntisaatavien kohdalta katoaa, on ottanut talouskriisin aikana käyttöön vain yksi yritys. Saatavien myynti on luottoriskiltä suojaavana palveluna ennaltaehkäisevämpi kuin perintätoimiston käyttö, jota käytetään vasta riskin realisoiduttua. Saatavien rahoituksen on ottanut käyttöön neljä yritystä. 50 yritystä ei ole talouskriisin myötä muuttanut toimintatapojaan. Näillä yrityksillä on kuitenkin voinut jo olla käytössään saatavien rahoitus tai myynti, sillä kysymys koski vain muutosta talouskriisin aikana. Puolet factoring-palvelujen käyttäjistä oli pieniä ja puolet mikroyrityksiä. Yksi factoring-palvelun käyttöönottanut yritys harjoitti vientiä ja kolme kotimaan kauppaa. Ulkomaansaattavia ei siis ole suojattu saatavienhallinnan palveluilla talouskriisin myötä aikaisempaa enemmän, sillä ainoa factoring-palveluja lisännyt vientiyritys harjoitti myös kotimaankauppaa ja on ottanut todennäköisesti factoring-palvelun nimen omaan kotimaan kauppaa varten. Yksikään ulkomainen yritys ei ollut ottanut factoring-palveluja käyttöön. Yrityksistä, jotka kokivat maksuvalmiutensa heikenneen, neljännes oli ottanut saatavien rahoituksen tai myynnin käyttöön. Luku on selvästi suurempi kuin muilla yrityksillä, mutta silti saatavienhallintapalvelua ei ole juuri käytetty maksuvalmiuden turvaamiseen. Myöskään yritykset, joiden luottotappiot ovat lisääntyneet, eivät ole lisänneet muita enemmän saatavienhallinta-palveluita. On mahdollista, että saatavienhallintapalve-

lujen ehtoja pidetään liian epäedullisina, sillä palvelu vaikutti vastausmäärän perusteella olevan yrityksille tuttu. Kuviossa 15 havainnollistetaan luottotappioiden ja perintätoimistojen suosiota yritysten parissa.

Kuvio 15. Luottotappioiden, saatavien hallinnan ja perintätoimistojen käytön lisääntyminen.

4.5 Yhteenveto tuloksista

Enemmistö yrityksistä ei ollut juurikaan kärsinyt talouskriisin aikana. Kysymyksissä kyllä-vastaus olisi kertonut talouskriisin lisänneen ongelmia maksuvalmiudessa tai kassanhallinnassa ja vain kahteen kysymykseen enemmistö oli vastannut myöntävästi: ne liittyivät asiakkaiden maksuongelmiin ja myyntisaamisten kiertoajan hidastumiseen. Molemmat ovat asioita, jotka eivät niinkään riipu yrityksestä itsestään kuin niiden asiakkaista. Tämä tarkoittaa, että tukkukaupan asiakkailla, yleensä vähittäiskaupoilla, on suurempia ongelmia kuin tukkukaupoilla. Olisi ollut hyvä tietää vertailukohtana tukkukaupoille myyvien yritysten, usein toisten tukkukauppojen ja valmistusyritysten, kokemuksia tukkukauppojen maksuongelmista. Luottotappiot olivat lisääntyneet yrityksistä yli 40 prosentilla, joten talouskriisi on monen yrityksen kohdalla pahentanut tilannetta tältä osin. Maksuvalmiuden heikkenemiseen liittyvistä kysymyksistä tämä oli kolmanneksi suurin osuus myyntisaamisten hidastumisten ja maksuvaikeuksien jälkeen. On kuitenkin hyvä merkki, että läheskään kaikissa tapauksissa maksuongelmat eivät ole realisoituneet luottotappioina. Tukkuakat eivät talouskriisin aikana juurikaan olleet lisänneet suojaantumista myyntisaamisten hidastumiselta tai luottotappioilta, sillä vähemmistö oli lisännyt perintätoimistojen ja factoring-palvelujen käyttöä. Kuitenkin kaksi kolmasosaa luottotappioita kärsineistä yrityksistä oli lisännyt perintätoimistojen käyttöä, mutta myyntisaamisten hidastumisesta kärsineet yhtiöt

eivät olleet lisänneet factoring-palveluita muita enempää. Alle viidenes yrityksistä oli joutunut hidastamaan ostovelkojen maksua tai vähentämään käteisalennuksen käyttöä. Tätä voi pitää hyvän maksuvalmiuden merkinä. Quick tai current ratiot olivat huonontuneet 39 prosentilla yrityksistä ja maksuvalmiuden koki heikentyneen 38 prosenttia yrityksistä. Näiden kahden välillä oli selvä yhteys, sillä yli kahdella kolmasosalla yrityksistä, joiden vähintään toinen tunnusluku oli heikentynyt, oli maksuvalmius heikentynyt. Näin ei olisi välttämättä tarvinnut olla, sillä ratiot eivät erottele lyhytaikaisia saamisia tai varastoa varsinaisesta rahasta.

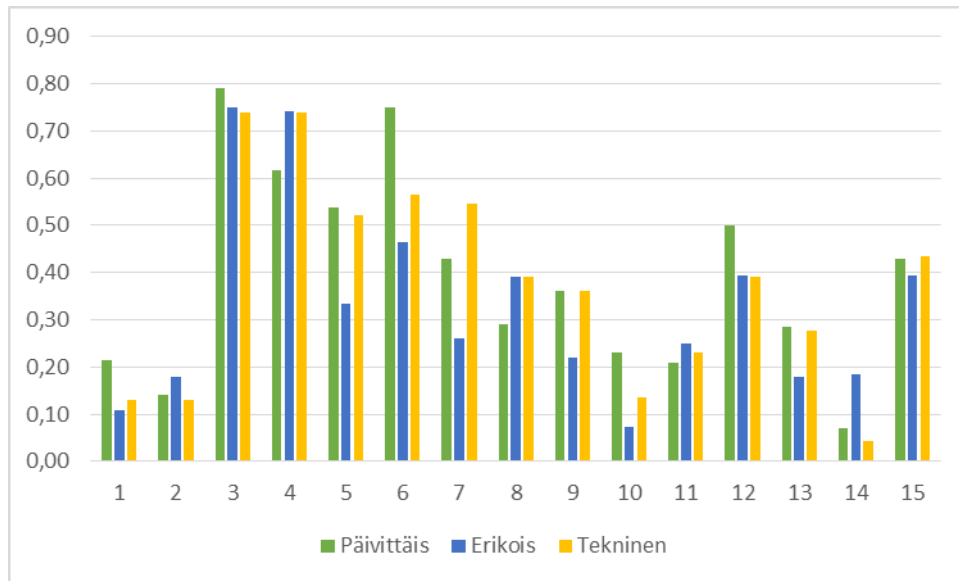
Mikäli yrityksellä on ongelmia maksuvalmiuden kanssa, täytyy sen selviytyäkseen ottaa velkaa, eli heikentää vakavaraisuuttaan. Selvä enemmistö yrityksistä ei ollut lisännyt velkaansa kriisin aikana, joten myöskään vakavaraisuus ei ollut heikentynyt useimmilla yrityksillä. Velan lisääntyminen voi liittyä maksuongelmien lisäksi investointien lisääntymiseen, mikä on enemmänkin terveen yrityksen merkki. 21 prosentilla yrityksistä oli kuitenkin huonontunut sekä maksuvalmius että vakavaraisuus ja seitsemällä prosentilla vain vakavaraisuus. Yritysten parissa suosittumpaa oli ottaa lainaa kuin käyttää luottotiliä. Laina onkin hieman luottotiliä halvempi ratkaisu. Useimmat yritykset eivät olleet lisänneet maksuvalmiuden suunnittelua. Tämän lisäksi enemmistö yrityksestä ei kokenut maksuvalmiuden ennustettavuuden pienentyneen. Vain pieni osa yrityksistä teki rahamarkkinasijoituksia, mutta niitä tehneistä vähemmistöllä oli ollut tarvetta niiden vähentämiseen. Rahamarkkinasijoitukset saattavat olla yrityksille vieraita, mikä ei ole hyvä asia, sillä käyttämättömälle pääomalle jää saamatta tuottoa, kun sitä ei sijoiteta.

Vastaajien joukossa oli selviä eroja. Yhdestä isosta yrityksestä ei voi tehdä luotettavia päätelmiä koskien kaikkia saman koon yrityksiä, mutta ainakin vastaajayritys oli kriisin aikana tehnyt enemmän muutoksia kuin muun kokoiset yritykset: se oli uudistanut maksuvalmiuden suunnittelua, lisännyt luottotilin ja perintätoimistojen käyttöä, ottanut enemmän lainaa ja vähentänyt käteisalennusten käyttöä. Enemmistö pk-yrityksistä ei ollut tehnyt mitään näistä pois lukien myös keskisuurten yritysten kasvanut maksuvalmiuden suunnittelu. Monissa tapauksissa suuret ja keskisuuret yritykset ovat selvinneet kriisistä yhtä hyvin ja pienet ja mikroyritykset näitä huonommin. Maksuvalmiuden, vakavaraisuuden tai kassavirran ennakkoinnin ei kokenut heikentyneen yksikään isompi yritys. Mikroyrityksistä niiden koki heikentyneen hieman yli 40 prosenttia. Pienistäkin yrityksistä noin 40 prosenttia koki maksuvalmiuden, 30 prosenttia ennakkoinnin ja kymmenisen prosenttia vakavaraisuuden heikentyneen. Myyntisaamistenkin kiertoajat olivat pidentyneet todennäköisemmin pienemillä yrityksillä. Joka kolmannessa kysymyksessä mikroyrityksillä oli huonompi tulos kuin yrityksillä keskimäärin. Ero ei usein ole suuri, sillä mikroyritykset selvästi suurimpana ryhmänä vaikuttavat keskiarvoon eniten.

Koon lisäksi joihinkin vastauksiin vaikutti yrityksen toiminnan kansainvälisyys. On kuitenkin huomioonotettavaa, että moni vientiä harjoittava yritys harjoittaa myös kotimaan kauppaa ja tuontiyritys voi tehdä hankintoja myös kotimaasta. Vientiyritykset olivat kärsineet muita enemmän luottotappioita, mikä kertoo, että ulkomailta saatavien perintä on vaikeampaa kuin kotimaasta. Enemmistöllä vientiyrityksistä oli lisäksi huonontunut tunnusluvut. Vientiä harjoittavista yrityksistä kuitenkin puolet vähemmän oli hidastanut ostovelkojen maksua. Factoring tai saamisten myynti oli tavallisempaa Suomessa toimiville yrityksille ja perintätoimistojen käyttö oli näille hiukan harvinaisempaa. Tuontiyritykset eivät poikenneet paljon keskiarvosta, sillä 49 yritystä 56:sta harjoitti tuontia, joten tuontiyritysten vaikutus keskiarvoon oli huomattava. Tuontiyrityksillä maksuvalmius oli kuitenkin hieman parempi, sillä ratiot ja maksuvalmius yleensä olivat heikentyneet vain 40 prosentilla tuontiyrityksistä muiden lukujen ollessa yli 50 prosenttia tunnusluvuilla ja noin 45 prosenttia maksuvalmiudella. Ulkomaiset toimittajat näyttäisivät tarjoavan hieman parempia ehtoja hankkijoilleen. Yritysten, joiden pääkonttori on ulkomailla, maksuvalmius oli heikentynyt muita vähemmän. Tähän voi tosin vaikuttaa, että ulkomaisissa yrityksissä oli kotimaisia enemmän isoja yrityksiä, joiden maksuvalmius oli heikentynyt pieniä vähemmän.

Toimialakohtaisia eroja löytyi joidenkin kysymysten osalta. Eri toimialojen vastauksia on kuvattu kuviossa 16. Kuten kansainvälisyyttä mitattaessa, myös toimialoilla esiintyy päällekkäisyyttä, sillä yritys voi toimia useammalla toimialalla ja muutama toimi kaikilla kolmella. Päivittäiskaupassa ostovelkojen hidastumista oli ollut kaksi kertaa enemmän kuin muilla toimialoilla ja myyntisaamisten hidastumista hieman vähemmän kuin muilla. Maksuvalmiuskin oli heikentynyt neljänneksen muita vähemmän. Päivittäiskaupassa lainojen ja luottotilin käytön suosiossa oli myös pienin ero. Erikoiskauppa näyttää lukujen valossa selvinneen monella tapaa toimialoista parhaiten. Luottotappioita ja velan ottoa oli vähiten ja tunnusluvut olivat muita paremmin säilyneet entisellä tasolla. Saatavienhallintapalvelut olivat selvästi suosituimpia erikoisyrityksillä. Erikoiskaupassa enemmistöllä ainoastaan maksuongelmat ja myyntisaamisten kiertoaika olivat kasvaneet. Teknisen kaupan yrityksillä näiden lisäksi enemmistöllä olivat kasvaneet luottotappiot, perintätoimistojen käyttö ja tunnusluvut. Tekninen kauppa oli kärsinyt tulosten perusteella muita toimialoja enemmän. Tämän voi aiheuttaa esimerkiksi kriisin myötä vähentyneet investoinnit ja tuotanto, sillä tekninen kauppa tuottaa yrityksille investointihyödykkeistä esimerkiksi koneita ja osia ja tuotantoon tarvittavia raaka-aineita. Teknisen kaupan asiakkaat ovat muita useammin teollisuus- ja rakennusyrityksiä.

Kuva 16. Kyllä-vastaukset kysymyksiin toimialakohtaisesti. Kohta 6 on kuviossa numerolla 1 jne. Kysymysten numeroinnista löytyy tietoa liitteessä 3.

Kyselyn lopussa yrityksillä oli vielä mahdollista täyttää vapaa kenttä, johon he saivat jättää vapaasti kommentteja. Tänne saatiin kahdeksan kommenttia yrityksiltä. Nämä sisälsivät lyhyitä kommentteja liittyen esimerkiksi maksuvalmiuden tyydyttävään tilaan. Muutama kommentti käsitteli kuitenkin asiakkaiden vaatimuksia entistä pidemmistä maksuajoista samalla kuin tukkuyrityksen omat maksuajat ovat pysyneet samana, mikä on johtanut myyntisaamisten pitempään kotiutumisaikaan suhteessa ostovelkojen maksuaikaan. Lisäksi mainittiin isompien yritysten painostavan pienempiä pidentämään maksuaikoja. Mikäli tämä on yleistä, selittäisi se osin isompien yritysten paremman tilan useiden vastausten osalta. Ollessaan yleistettävissä, tämä tarkoittaisi myös, että isoille yrityksille itselleen parempien maksuehtojen saaminen on tärkeämpää kuin pienten yhteistyökumppanien good will'in säilyttäminen. Kehitys on kuitenkin hankala pienten yritysten kannalta, joita enemmistö yrityksistä on. Yhdessä kommentissa todettiin factoring-palvelujen toimivan huonosti pienillä yrityksillä. Eräässä kommentissa kerrottiin puolestaan viimeisen kolmen vuoden olleen vaikeampia tukkukaupalle kuin finanssikriisiä seuranneiden kolmen vuoden. Viimeiset kolme vuotta ovatkin olleet hitaan taantuman aikaa, kun 2009 tapahtuneen suuren kertalaskun jälkeen seurasi muutama elpymisen vuosi.

5 Pohdinta

Tässä luvussa käsitellään opinnäytetyön tulokset ja verrataan niitä tutkimusongelmaan sekä viitekehukseen. Johtopäätökset toimivat samalla yhteenvetona tuloksista. Myös tulosten luotettavuutta ja pysyvyyttä tullaan arvioimaan näiden ollessa tärkeä osa opinnäytetyön onnistumisen arviointia. Viimeisenä osiona on oman oppimisen arviointi.

5.1 Johtopäätökset ja jatkotutkimusmahdollisuudet

Suhdannevaihtelut ovat osa jokaista markkinataloutta. Talous on kautta aikain poikennut joksikin aikaa pitkän aikavälin ennusteestaan, jolloin sen katsotaan ajautuneen kriisiin. Viimeisin kriisi on ollut monelle valtiolle pahin pitkään aikaan ja tehnyt toimintaympäristöstä hankalan näissä maissa toimiville yrityksille. Suomelle nykyinen talouskriisi ei ole ollut yhtä raju kuin 90-luvun lama, mutta talouden elpyminen on ollut uuden talouskriisin aikana hyvin hidasta. Taantumien tuoma kysynnän supistuminen on väistämättä johtanut myös yritysten liikevaihdon pienentymiseen, mikä heijastuu kannattavuuteen ja tätä kautta mahdollisesti myös maksuvalmiuteen. Eurokriisiä on viimeaikoina helpottanut EKP:n joukkolainojen ostot, mutta Suomen pitkittynyt taantuma ei ole osoittanut nopeaa elpymisen mahdollisuutta.

Maksuvalmiuden heikkeneminen voi johtaa pahimmillaan yrityksen konkurssiin, mikäli se ei selviydy suoritteistaan ajoissa. Vähemmän vakavia, mutta liiketoiminnalle silti hyvin haitallisia, vaikutuksia on esimerkiksi liikekumppanien menetys, kun hankinnat maksetaan myöhässä tai lainanoton lisääminen, jotta selvitään tulevista velvoitteista. Maksuvalmiuden lisäksi yrityksen kannattaa kiinnittää huomiota kassanhallintaan, jotta käytettävissä olevia varoja osattaisiin käyttää mahdollisimman tehokkaasti.

Kyselyn tulokset osoittivat, että enemmistöllä yrityksissä talouskriisi ei ole johtanut maksuvalmiuden heikentymiseen. Maksuvalmiuden ylläpitäminen ei myöskään enemmistöllä ollut vaatinut lainanoton lisäämistä ja tähän helposti liittyvää vakavaraisuuden heikentymistä. Velkaahan otetaan myös muista syistä kuin maksuvalmiuden turvaamiseksi. Myyntisaamisten kiertoaika oli kuitenkin useimmilla pidentynyt samoin kuin asiakkaiden ongelmat maksujen kanssa. Tästä huolimatta luottotappiot olivat kasvaneet vain vähemmistöllä yrityksistä. Kyselyssä osa kysymyksistä liittyi vahvasti kassanhallintaan. Tällainen oli esimerkiksi kysymys yrityksen rahamarkkinasijoituksista, jonka perusteella vain hyvin harva yritys vaikutti tekevän rahamarkkinasijoituksia. Käteisalennusten suosio ei kuitenkaan ollut juuri laskenut. Tämän lisäksi lähes puolet yrityksistä oli lisännyt budjetoitua ja muuta

maksuvalmiuden suunnittelua. Budjetoinnin lisääminen onkin yrityksille hyvä tapa havaita alijäämät ajoissa. Yritysten tilannettahan parantaisi myös myyntisaamisten ajan lyhentyminen ja ostovelkojen pidentyminen, mutta maksuehtoja voi olla vaikea neuvotella uudetaan. Lisäksi yhden ostovelka on aina toisen myyntisaaminen, joten ehtojen muutoksesta ei voi hyötyä molemmat osapuolet yhtä aikaa.

Tutkittaessa yrityksiä, joiden maksuvalmius ei ollut heikentynyt, oli näillä yrityksillä useita tyypillisiä piirteitä. Yhdelläkään näistä yrityksistä ei ollut tarvetta hidastaa ostovelkojen maksuaikaa, vähentää rahamarkkinasijoituksia tai ottaa käyttöön factoring-palveluita. Lisäksi hyvin harva oli joutunut vähentämään käteisalennuksen käyttöä ja lisäämään lainanottoa: kuusi ja 17 prosenttia vastaavasti. Yrityksillä, joiden maksuvalmius oli heikentynyt, luvut olivat 38 ja 50 prosenttia, eli selvästi suuremmat. Vakavaraisuuden kehityksestä saatiin vastaavanlaiset tulokset: kahdellatoista prosentilla vakavaraisuus oli heikentynyt verrattuna 57:ään maksuvalmiuden heikkenemisestä kärsiviin yrityksiin, mikä kertoo vakavaraisuuden heikkenemisen korreloivan ainakin lievästi maksuvalmiuden heikkenemisen kanssa. Samoin luottotappioista kärsiminen vaikuttaisi korreloivan, sillä ne olivat yli kaksi kertaa tavallisempia yrityksillä, joiden maksuvalmius oli heikentynyt. Kummankin ryhmän enemmistöllä asiakkaiden maksuongelmista ja myyntisaamisten hidastumisesta kärsi enemmistö yrityksistä. Nämä tekijät yksin eivät siis riitä kertomaan, heikkeneekö maksuvalmius ja täytyykö lainanottoa lisätä. Sen sijaan kassavirtojen ennakkoinnilla vaikuttaisi olevan suurempi vaikutus, sillä yrityksistä, joiden maksuvalmius ei ollut heikentynyt vain 20 prosentilla ennakointi oli vaikeutunut, kun vastaava luku muilla oli 76 prosenttia. Ennakoinnin helpottaminen ja luottotappioiden välttäminen ovat siis tärkeimpiä tekijöitä, joilla maksuvalmius on voitu säilyttää yhtä hyvänä kuin ennen.

Yritysten koko ja toimiala vaikuttivat huomattavasti monen kysymyksen vastauksiin ja erot esimerkiksi toimialoittain saattoivat olla moninkertaiset. Kuten arvata saattoi, tukkukaupan yritykset eivät ole homogeeninen joukko. Verrattuna suurempiin yrityksiin, pienemmillä yrityksillä oli esimerkiksi vakavaraisuus ja maksuvalmius heikentyneet enemmän, mutta mm. luottotappioiden kasvussa ei ollut mainittavaa eroa. Toimialojen ja kansainvälisen kaupan vertailuja vaikeutti se, että monet yritykset toimivat useammalla alalla. Tällöin esimerkiksi oli vaikea sanoa, johtuiko jonkin yrityksen myyntisaamisten kiertoajan piteneminen enemmän ulkomaankaupasta vai kotimaan kaupasta. Toimialoista erikoiskauppa oli hieman yllättäen kärsinyt vähiten, vaikka sen myymien tuotteiden kysynnän uskoisi laskevan enemmän kuin päivittäiskaupan tuotteiden. Tekninen kauppa oli kärsinyt eniten. Millään segmentillä enemmistöllä yrityksistä ei maksuvalmius ollut kuitenkaan heikentynyt, vaikka kotimaan kauppaa harjoittavilla tämä olikin hyvin lähellä.

Kokonaisuutena voidaan katsoa uusmaalaisten yritysten selvinneen kriisistä hyvin. Kriisin pitkittymisestä huolimatta maksuvalmius- ja muita ongelmia oli vain vähemmistöllä yrityksistä. Ongelmia näyttäisi olevan enemmän tukkukauppojen asiakasyrityksillä. Tulevaisuuden näkymät yritysten kannalta ovat ainakin jossain määrin paremmat kuin mihin viimeisten muutaman vuoden aikana on totuttu. Talouden taantuminen on jo hidastunut ja mikäli Euroopan tilanne jatkaa parantumista alkaa vientiyrityksille olla Suomen tärkeimmällä markkina-alueella Euroopassa enemmän kysyntää. Kannattaa kuitenkin huomioida, että kysely ei pystynyt kattamaan kaikkia Uudenmaan yrityksiä ja esimerkiksi talouskriisin aikana konkurssiin ajautuneita yrityksiä ei pystytty tavoittamaan.

Jatkotutkimusmahdollisuuksia työlle löytyisi useita. Esimerkiksi kyselyn voisi laajentaa koko maan kattavaksi tai maksuvalmiuden muutoksia voisi selvittää tukkukaupan lisäksi vähittäiskaupassa, valmistusyrityksillä tai palvelualoilla. Kysely mittasi vain maksuvalmiuden ja kassanhallinnan muutoksia, mutta mielekkään kyselyn saisi myös kysymällä lukuja suoraan. Esimerkiksi yrityksiltä voisi kysyä heidän tarkkaa quick ratiotaan tai myyntisäämisten kiertoaikaa. Tämä mahdollistaisi tarkemman analyysin yrityksissä tapahtuneista muutoksista. Tällöin kysely olisi tosin helpompi toteuttaa vain tätä hetkeä tutkivana, sillä monelle yritykselle olisi varmasti raskasta etsiä tarkkoja lukuja vuosilta 2008-2014. Kyllä ja ei vaihtoehtojen lisäksi yrityksille olisi voinut tarjota eritasoisia vastauksia, kuten erittäin paljon, paljon, ei muutosta, vähän, erittäin vähän. Maksuvalmiutta voisi tutkia myös kvalitatiivisesti: tällöin selviäisi tarkemmin millaiset tekijät ovat vaikuttaneet yritysten maksuvalmiuteen ja miten tätä on hoidettu. Lisäksi kylläntyminen, eli saturaatio, tarjoaisi toisen tavan tuottaa määrään liittyviä tuloksia.

5.2 Tutkimuksen pätevyys ja luotettavuus

Validiteetti, eli pätevyys, mittaa onko kysymykset ja kohderyhmä tutkimuksen kannalta oikeat. Validi tutkimus mittaa sitä, mitä sen avulla oli tarkoitus selvittää. Tämä tarkoittaa, että tutkimuksessa on käytetty metodeja, jotka oikeuttavat väitteen. (Jyväskylän yliopisto.) Oikeanlaiset kysymykset ovat tärkeitä validiteetin kannalta, sillä niiden tulee antaa vastaus tutkittuun ilmiöön. Kysymykset käsittelevät mm. maksuvalmiuden, luottotappioiden, saatavien ja velkojen muutoksia, mitkä kertovat juuri tutkimusongelmiin liittyvistä ilmiöistä. Kysymykset ovat myös lyhyitä ja helposti vastattavia annettujen vaihtoehtojen vuoksi. Koska moni yritys oli avannut kyselyn vastaamatta siihen lopulta, olisi kysely ilmeisesti voinut olla houkuttelevampi. Kysymys yritysten viennistä, tuonnista ja kotimaankaupasta olisi kuitenkin pitänyt jakaa kahtia ja kysyä ”teettekö hankintanne kotimaasta, ulkomailta vai molemmista” ja ”myyttekö tavaroitanne kotimaahan, ulkomaille vai molempiin”. Vakavaraisuuden ja maksuvalmiuden muutoksen lisäksi kysymys kannattavuuden muutoksesta oli sopinut

mukaan. Lisäksi olisi voinut selvittää kysymyksillä suoraan esimerkiksi harjoittaako yritys saatavien rahoitusta, kun nyt seurattiin vain muutosta.

Reliabiliteetti, eli luotettavuus, mittaa kuinka luotettava menetelmä on tutkimuksen kannalta. Luotettavuudesta kertoo, että toistettaessa tutkimus tuottaisi saman tuloksen. Reliabiliteetti mittaa siis myös pysyvyyttä. (Jyväskylän yliopisto.) Koska kyselyn toteutuksesta on hyvin vähän aikaa, on todennäköistä, että saataisiin kohderyhmältä hyvin samanlaiset vastaukset. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää onko yritysten maksuvalmius muuttunut, mikä selvisi parhaiten laajalle kohderyhmälle toteutetulla kvantitatiivisella tutkimuksella. Asiaa olisi ollut mahdollista selvittää myös kvalitatiivisesti kylläntymisen periaatteella, eli haastatteluja tehdään niin kauan, kunnes vastaukset ovat samanlaisia. Riskinä olisi kuitenkin ollut, että vastauksia olisi tarvittu hyvin paljon, jotta ne olisivat olleet yhteneviä.

5.3 Oman oppimisen arviointi

Opinnäytetyö on tarjonnut mahdollisuuden syventää tietämystä yrityksen lyhytaikaiseen rahoitukseen liittyvistä ominaisuuksista, riskeistä ja mahdollisuuksista. Viitekehyksen osio kansantaloudesta opetti puolestaan paljon uutta makrotalouden toteutumisesta käytännössä. Työ tarjosi myös ensimmäisen mahdollisuuden toteuttaa tutkimus yrityksille kvantitatiivisesti.

Koska olin joka arkipäivä viiteen asti töissä suorittamassa työharjoittelua, jäi kirjoitusaikaa päivittäin vain muutamia tunteja. Kirjoitusprosessi oli ajoittain helppoa, mutta ajoittain hyvin vaativaa ja hidasta lähdemateriaalista ja osiosta riippuen. Erityisesti kirjallisen materiaalin hankkiminen oli ajoitellen haastavaa. Opinnäytetyöprosessiin liittyi hyvin vähän takaiskua. Pahin ongelma oli kyselyn toteutus, sillä alan järjestöillä ei ollut mahdollisuutta auttaa tutkimuksen toteutuksessa, kuten olin odottanut. Kyselyn laittaminen olikin hyvin aikaa vievää.

Monista Haaga-Heliassa käydyistä kursseista oli hyötyä työtä tehdessä. Erityisesti kurssit riskienhallinnasta, yritysrahoituksesta, strategisesta laskentatoimesta ja kansantaloudesta olivat välttämättömiä asioiden ymmärtämiseksi. Pankkityö tarjosi kontakteja ja jonkin verran käytännön kokemusta, jotka helpottivat viitekehyksen kokoamista. Työ olikin valittu aiheeltaan sellaiseksi, joka itseäni mahdollisimman paljon kiinnostaa ja josta pitäisi olla hyötyä myös tieteellisesti. Aihetta ei käsittääkseni ollut ehditty vielä muualla juuri tutkia.

Lähteet

Aalto yliopisto. 2013. Koulutusmateriaali.

Alhola, K., Lauslahti, S. 2005. Taloutta johtamista varten esimiehille ja asiantuntijoille. Edita. Helsinki.

Bagus, P. 2011. Euro eksyksissä Yhteisvaluutta nykymuodossaan on itsetuhoinen järjestelmä. Eetos. Helsinki.

Balance Consulting. 2015a. Quick ratio. Luettavissa:
http://www.balanceconsulting.fi/tunnusluvut/quick_ratio. Luettu: 8.3.2015.

Balance Consulting. 2015b. Current ratio. Luettavissa:
http://www.balanceconsulting.fi/tunnusluvut/current_ratio. Luettu: 9.3.2015.

Balance Consulting. 2015c. Luettavissa:
http://www.balanceconsulting.fi/tunnusluvut/rahoitustulos_prosentti. Luettu: 9.3.2015.

Balance Consulting. 2015d. Luettavissa:
<http://www.balanceconsulting.fi/tunnusluvut/toimintajaama>. Luettu: 9.3.2015.

Balance Consulting. 2015e. Luettavissa:
<http://www.balanceconsulting.fi/tunnusluvut/kayttopaaoma>. Luettu: 15.6.2015.

Bloomberg. 2015a. Italy Generic Govt 10Y Yield. Luettavissa:
<https://www.bloomberg.com/quote/GBTPGR10:IND/chart>. Luettu: 29.3.2015.

Bloomberg. 2015b. Spain Generic Govt 10Y Yield. Luettavissa:
<https://www.bloomberg.com/quote/GSPG10YR:IND/chart>. Luettu: 29.3.2015.

Bloomberg. 2015c. Rates & Bonds. Luettavissa:
<http://www.bloomberg.com/markets/rates-bonds/>. Luettu: 30.03.2015.

Cooper, R. 2004. Corporate Treasury and Cash Management. Palgrave Macmillan. Norwich.

Der Standard. 18.5.2014. Portugal kehrt an Finanzmärkte zurück. Luettavissa: <http://derstandard.at/2000001319627/Portugal-kehrt-ohne-Sicherheitsnetz-an-Finanzmaerkte-zurueck>. Luettu: 30.3.2015.

E-conomic. 2015. Mitä tarkoittaa kassabudjetti? Luettavissa: <https://www.e-conomic.fi/kirjanpito-ohjelma/sanakirja/budjetti>. Luettu: 8.3.2015.

Economist. 6.10.2012. Iron enters the soul. Luettavissa: <http://www.economist.com/node/21564237>. Luettu 6.2.2015.

EK. 2015. Suomen tavaravienti maittain 2014 55,8 mrd euroa. Luettavissa: http://pda.ek.fi/ek_suomeksi/suhdannekuvat/liitetiedostot/pdf/rakvie4.pdf. Luettu: 7.4.2015.

Euler Hermes. 2012. Payment behavior: wide disparities. Luettavissa: <http://www.eulerhermes.com/mediacenter/news/Lists/NewsDocuments/Presentation-Payment%20behavior-20120628-EN.pdf>. Luettu: 12.4.2015.

EU Bookshop. 2015. PK-yritysten uusi määritelmä. Luettavissa: <http://bookshop.europa.eu/fi/pk-yritysten-uusi-maaeritelmae-pbNB6004773/>. Luettu: 25.5.2015.

Eurostat. 2015a. General government gross debt (EDP concept), consolidated annual data - % of GDP. Luettavissa: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/download.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tipsgo10>. Luettu: 28.3.2015.

Eurostat. 2015b. Arbeitslosenquote, nach Geschlecht. Luettavissa: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=de&pcode=tsdec450&plugin=1>. Luettu: 30.3.2015.

Eurostat. 2015c. Real GDP growth rate - 1 year % change. Luettavissa: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/download.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tipsna10>. Luettu: 28.3.2015.

Finanssialan keskusliitto. 2010. Pankit Suomessa 2009. Luettavissa: https://www.fkl.fi/materiaalipankki/julkaisut/Julkaisut/Pankit_Suomessa_2009.pdf. Luettu: 4.4.2015.

HE 356/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kaupallisten sopimusten maksuehdoista annetun lain 5 §:n muuttamisesta. Luettavissa:

<https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140356>. Luettu: 12.4.2015.

Hedman, P. 1992. Maksuvalmius hallintaan = Cash management. Weilin Göös. Espoo.

Hirsjärvi, S., Huttunen, J. 1995. Johdatus kasvatustieteeseen. WSOY. Porvoo.

Hurri, J. 2013. Tuhat miljardia euroa – kuin taikurin hatusta. Luettavissa:

<http://www.taloussanomat.fi/jan-hurri/2013/01/30/tuhat-miljardia-euroa-kuin-taikurin-hatusta/20131573/12>. Luettu: 30.3.2015.

Instrum Justitia. 2015a. Kuluttajien maksutaparaportti Suomi. Luettavissa:

http://www.intrum.com/Documents/Finland/Kuluttajien_maksutaparaportti_Suomi.pdf. Luettu: 12.4.2015.

Instrum Justitia. 2015b. Kuluttajien maksutaparaportti Eurooppa. Luettavissa:

http://www.intrum.com/Documents/Finland/Kuluttajien_maksutaparaportti_Eurooppa.pdf. Luettu: 12.4.2015.

Instrum Justitia. 2015c. Eniten maksuviiveitä majoitus- ja ravitsemisalan yrityksillä. Luettavissa: <http://www.intrum.com/fi/Media-ja-julkaisut/Tiedotteet/Publication-Container/Eniten-maksuviiveita-majoitus--ja-ravitsemisalan-yrityksilla/>. Luettu: 12.4.2015.

Jyrkkiö, E., Riistama, V. 2008. Laskentatoimi päätöksenteon apuna. WSOY. Helsinki.

Kanniainen, V. 2014. Euron tulevaisuus: Suomen vaihtoehdot. Libera. Helsinki.

Jyväskylän yliopisto. 18.2.2009. Validiteetti ja reliabiliteetti. Luettavissa:

http://www.mit.jyu.fi/ope/kurssit/Graduryhma/PDFt/validius_ja_reliabiliteetti.pdf. Luettu: 1.6.2015.

Kauppa. 2015. Tekninen kauppa. Luettavissa:

http://www.kauppa.fi/tietoa_kaupasta/toimialat/tekninen_kauppa. Luettu: 29.4.2015.

Kauppalehti. 14.5.2013. Yritysten luottotappiot vähenivät Suomessa. Luettavissa:

<http://www.kauppalehti.fi/uutiset/yritysten-luottotappiot-vahenivat-suomessa/tVSwCVTF>. Luettu: 12.4.2015.

Kervinen, E. 2013. Raportti: Kypoksen pankit luhistuivat piittaamattomuuden kulttuuriin. Luettavissa: <http://www.hs.fi/talous/a1372299852623>. Luettu: 29.3.2015.

Kirjanpitolaki 30.12.2004/1304.

Knüpfer, S., Puttonen, V. 2008. Moderni rahoitus. WSOY. Juva.

Krugman, P. 2009. Lama: talouskriisin syyt, seuraukset ja korjauskeinot. HS kirjat. Helsinki.

Lindorff. 2014. The European Credit Outlook 2014. Luettavissa: https://www.lindorff.se/Content/40614/EuropeanCreditOutlook2014_elektronisk_versjon.pdf. Luettu: 12.4.2015.

Martikainen, T., Martikainen, M. 2006. Rahoituksen perusteet. WSOY. Helsinki.

Nokia. Nokia vuonna 2012. Luettavissa: <http://company.nokia.com/sites/default/files/download/nokia-vuonna-2012.pdf>. Luettu: 6.4.2015.

Ogilvie, J. 1999. Treasury Management – Tools and Techniques for Countering Financial Risks. Cima. Lontoo.

OP. 2015. E-laskutus. Luettavissa: <https://www.op.fi/op?id=53003>. Luettu: 17.4.2015.

Pohjola, M. 2010. Taloustieteen oppikirja. Sanoma pro. Helsinki.

Romppainen, M. 31.3.2015. Yrityskonttorin pankkitoimihenkilö. Nordea. Sähköposti.

Ronanlyons. 2009. Are more open countries being hit harder in the recession? Luettavissa: <https://ronanlyons.wordpress.com/2009/04/29/are-more-open-countries-being-hit-harder-in-the-recession/>. Luettu: 22.3.2015.

Salmi, I. 2000. Mitä tilinpäätös kertoo? Edita. Helsinki.

Shapiro, A. 2010. Multinational financial management. Wiley. New York.

Sokala, H. 2011 a. Talouskriisi: Näin Amerikan mätä korttitalo rakennettiin. Luettavissa: <http://www.taloussanomat.fi/talouskriisi/2011/09/14/talouskriisi-nain-amerikan-mata-korttitalo-rakennettiin/201112964/294>. Luettu: 19.3.2015.

Sokala, H. 2011 b. Talouskriisi: Näin Kiina auttoi Amerikan itsepetosta. Luettavissa: <http://www.taloussanomat.fi/talouskriisi/2011/09/15/talouskriisi-nain-kiina-auttoi-amerikan-itsepetosta/201113057/294>. Luettu: 22.3.2015.

Sokala, H. 2011 c. Talouskriisi: Talouskriisi 2009 tappiot sosialisoidaan. Luettavissa: <http://www.taloussanomat.fi/talouskriisi/2011/09/11/talouskriisi-2009-tappiot-sosialisoidaan/201112779/294>. Luettu: 22.3.2015.

Suomen pankki. 2011. Finanssikriisin vaikutuksista Suomen talouteen. Luettavissa: <http://www.suomenpankki.fi/pdf/167911.pdf>. Luettu: 4.4.2015.

Suomen pankki. 2013. Suomen talouden tilannekuva elokuussa 2013. Luettavissa: http://www.suomenpankki.fi/fi/julkaisut/selvitykset_ja_raportit/bof_online/Documents/BoF_Online_08_2013.pdf. Luettu: 6.4.2015.

Suomen pankki. 2014. Talouden näkymät. Luettavissa: http://www.suomenpankki.fi/fi/julkaisut/euro_ja_talous/talouden_nakymat/Documents/ET514.pdf. Luettu: 6.4.2015.

Statista. 2015. Spain: National debt from 2004 to 2014 (in billion euros). Luettavissa: <http://www.statista.com/statistics/270411/national-debt-of-spain/>. Luettu: 29.3.2015.

Strupczewski, J., Toyer, J. 2012. Euro zone agrees to lend Spain up to 100 billion euros. Luettavissa: <http://www.reuters.com/article/2012/06/10/us-eurozone-idUSBRE8530RL20120610>. Luettu: 29.3.2015.

Talousapu. 2015. Tuloslaskelma, tase ja kassavirtalaskelma. Luettavissa: <http://www.talousapu.fi/tuloslaskelma-tase-kassavirtalaskelma>. Luettu: 8.3.2015.

Taloussanomat. 29.2.2012. Eduskunta hyväksyi Kreikan toisen tukipaketin. Luettavissa: <http://www.taloussanomat.fi/politiikka/2012/02/29/eduskunta-hyvaksyi-kreikan-toisen-tukipaketin/201224259/12>. Luettu: 29.3.2015.

Taloussanomat. 21.3.2011. Suomen osuus kriisirahastosta on 12,6 miljardia euroa. Luettavissa: <http://www.taloussanomat.fi/politiikka/2011/03/21/suomen-osuus-kriisirahastosta-on-126-miljardia-euroa/20113967/12>. Luettu: 29.3.2015.

Taloussanomat. 5.5.2014. Suomi putosi pohjille – taakse jää vain Kypros. Luettavissa: <http://www.taloussanomat.fi/kansantalous/2014/05/05/suomi-putosi-pohjille-taakse-jaa-vain-kypros/20146319/12>. Luettu: 7.4.2015.

Taloussanomat. 2015. Factoring. Luettavissa: <http://www.taloussanomat.fi/porssi/sanakirja/termi/factoring/>. Luettu: 9.5.2015.

Tilastokeskus. 2009. Bruttokansantuote laskuun, Suomi taantumassa. Luettavissa: http://www.stat.fi/ajk/tiedotteet/2009/tiedote_003_2009-02-27.html. Luettu: 4.4.2015.

Tilastokeskus. 2015a. Tammikuun työttömyysaste 8,8 prosenttia. Luettavissa: http://www.stat.fi/til/tyti/2015/01/tyti_2015_01_2015-02-24_tie_001_fi.html. Luettu: 4.4.2015.

Tilastokeskus. 2015b. Bruttokansantuote supistui 0,1 prosenttia viime vuonna. Luettavissa: http://www.stat.fi/til/vtp/2014/vtp_2014_2015-03-02_tie_001_fi.html. Luettu: 4.4.2015.

Tilastokeskus. 2015c. Vaihtotase ylijäämäinen, pääomaa vietiin vuoden 2014 viimeisellä neljänneksellä. Luettavissa: http://www.stat.fi/til/mata/2015/01/mata_2015_01_2015-03-13_tie_001_fi.html. Luettu: 5.4.2015.

Tilastokeskus. 2015d. Kauppa. Luettavissa: http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_kotimaankauppa.html#kauppatase. Luettu: 7.4.2015.

Tilastokeskus. 2015e. Teollisuustuotanto väheni tammikuussa 3,9 prosenttia vuodentakaisesta. Luettavissa: http://tilastokeskus.fi/til/ttvi/2015/01/ttvi_2015_01_2015-03-10_tie_001_fi.html. Luettu: 7.4.2015.

Tilastokeskus. 2015f. Kansantalous. Luettavissa: http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_kansantalous.html. Luettu: 7.4.2015.

Trading Economics. 2015a. Luettavissa: <http://www.tradingeconomics.com/united-states/current-account>. Luettu: 19.3.2015.

Trading Economics. 2015b. Greece Government Debt to GDP. Luettavissa:
<http://www.tradingeconomics.com/greece/government-debt-to-gdp>. Luettu: 28.3.2015.

Treasury management international. Degenhart, H. 2015. The functions of a corporate treasury. Luettavissa: <http://www.treasury-management.com/article/4/121/1053/the-functions-of-a-corporate-treasury.html>. Luettu: 1.6.2015.

US Economy. GDP for 2009. Luettavissa:
<http://useconomy.about.com/od/grossdomesticproduct/p/GDP-For-2009.htm>. Luettu: 22.3.2015.

Uusyrityskeskus. 2015. Kassabudjetti. Luettavissa:
<http://www.uusyrityskeskus.fi/sites/uusyrityskeskus.fi/files/Kassabudjetti.xls>. Luettu: 8.3.2015.

Vero. 2013. Syventävät Vero-ohjeet. Luettavissa: [http://www.tax.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Lomakkeet/Yritys_ja_yhteisoasiakkaiden_lomakkeet/Veroilmoitus/6A_Elinkeinotoiminnan_veroilmoitus__elin\(29687\)](http://www.tax.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Lomakkeet/Yritys_ja_yhteisoasiakkaiden_lomakkeet/Veroilmoitus/6A_Elinkeinotoiminnan_veroilmoitus__elin(29687)). Luettu: 2.3.2015.

World Bank. 2015. Current Account Balance (% of GDP). Luettavissa:
<http://data.worldbank.org/indicator/BN.CAB.XOKA.GD.ZS?page=1>. Luettu: 24.3.2015.

Yahoo. 2015. Dow Jones Industrial Average. Luettavissa:
<http://finance.yahoo.com/echarts?s=%5Edji+interactive>. Luettu: 17.3.2015.

Åberg, M. Haaga-Helia koulutusmateriaali. Luettavissa: <http://hbmoodle.haaga-helia.fi/course/view.php?id=4965>. Luettu: 15.6.2015.

Liitteet

Liite 1. Kassabudjetti neljännesvuosittain (Åberg, M.)

Kassabudjetti				
	Q1	Q2	Q3	Q4
Kassatulot (€)				
kauden myynnistä				
edellisen kauden myynnistä				
Yhteensä				
Kassamenot				
Investoinnit pysyviin vast.				
Tavaraostot				
alkuvaraston osto				
kauden ostoista				
edellisen kauden ostoista				
Palkat				
Muut kulut				
Jäämä ennen rahoituseriä				
Lainan nosto				
Lyhennys				
Korko				
Kassavirta				
Loppukassa				

Liite 2. Kassavirtalaskelma (Aalto)

KASSAVIRTALASKELMA		
Liikevaihto		
-/+ Myyntisaamisten lis/väh		
-/+ Osatuloutuksen saamisten lis/väh		
+/- Saatujen ennakoiden lis/väh		+
= Myynnin kassaanmaksut		
+ Liiketoiminnan muut tuotot		
- Ostot tilikauden aikana		
+/- Ostovelkojen lis/väh		
-/+ Maksettujen ennakoiden lis/väh		
- Liiketoiminnan kulut		
+/- Siirtovelkojen lis/väh		
-/+ Siirtosaamisten lis/väh		
+/- Muiden lyhytaik. korottomien velkojen lis/väh		
+/- Pakollisten varausten lis/väh		
+ Valmistus omaan käyttöön		-
= Toimintajäämä		=
+ Rahoitustuotot		
- Rahoituskulut		
- Verot		
- Osingot / yksityiskäyttö		
+/- Satunnaiset tuotot / kulut		+
= Rahoitusjäämä		=
-/+ Investoinnit		
-/+ Sijoitusten ja pitkäaikaisten saamisten lis/väh		-
= Investointijäämä		=
+/- Pitkäaikaisen vieraan pääoman lis/väh		
+/- Lyhytaik. korollisen vieraan pääoman lis/väh		
+/- Pääomalainojen lis/väh		
+/- Oman pääoman lis/väh		
-/+ Muiden lyhytaik. saamisten lis/väh		
-/+ Likvidien varojen lis/väh		
		= 0

Maksuvalmius tukkukaupoissa talouskriisin aikana

Taustatiedot

1. Mikä on yrityksenne liikevaihto

- ☐ Alle 2 miljoonaa
- ☐ 2-10 miljoonaa
- ☐ 10-50 miljoonaa
- ☐ Yli 50 miljoonaa

2. Missä yrityksenne sijaitsee

Tässä tarkoitetaan lähinnä yrityksen pääkonttoria, yrityksen toimialuetta käsitellään summittaisesti myöhemmin.

- ☐ Helsinki
- ☐ Pääkaupunkiseutu pl. Helsinki
- ☐ Muu Uusimaa

3. Missä maassa yrityksenne pääkonttori on

- ☐ Suomessa
- ☐ Ulkomailla

4. Harjoittaako yrityksenne

- ☐ Tuontia
- ☐ Vientiä
- ☐ Kotimaan kauppaa

5. Myyttekö eteenpäin

Teknisillä tavaroilla tarkoitetaan tässä yhteydessä esimerkiksi raaka-aineita, tarvikkeita ja koneita, joita käytetään tavaroiden jalostamiseen.

- ☐ Päivittäistavaroita
- ☐ Erikoistavaroita
- ☐ Teknisiä tavaroita

Maksuvalmius tukkukaupoissa talouskriisin aikana

Kysymykset

6. Oletteko vuoden 2008 jälkeen hidastaneet ostovelkojenne maksua?

- ☐ Kyllä
☐ Ei

7. Oletteko talouskriisin alettua hyödyntäneet käteisalennusta aikaisempaa harvemmin

- ☐ Kyllä
☐ Ei

8. Onko talouskriisin alettua 2009 asiakkaillanne ollut enemmän ongelmia maksujen kanssa

- ☐ Kyllä
☐ Ei

9. Onko vuoden 2008 jälkeen myyntisaamistenne kiertoaika pidentynyt

- ☐ Kyllä
☐ Ei

10. Ovatko luottotappionne lisääntyneet talouskriisin alettua

- ☐ Kyllä
☐ Ei

11. Oletteko lisänneet perintätoimistojen käyttöä talouskriisin seurauksena

- ☐ Kyllä
☐ Ei

12. Onko talouskriisin seurauksena quick ja current ratio:nne heikentyneet

- ☐ Kyllä, molemmat
- ☐ Kyllä, quick ratio
- ☐ Kyllä, current ratio
- ☐ Ei kumpikaan

13. Koetteko maksuvalmiutenne heikentyneen talouskriisin myötä

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

14. Onko lainanottonne lisääntynyt vuoden 2008 jälkeen

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

15. Oletteko ottaneet käyttöön tai lisänneet luotollisen tilin käyttöä

Luotollisella tilillä tarkoitetaan tiliä, joka voi mennä luoton puolelle. Eri pankeissa tilistä käytetään mm. nimiä luotollinen tili ja shekkitili.

- ☐ Kyllä, lisänneet käyttöä
- ☐ Kyllä, ottaneet käyttöön
- ☐ Ei, emme ole lisänneet käyttöä
- ☐ Ei, emme ole ottaneet käyttöön

16. Onko vakavaraisuutenne heikentynyt talouskriisin alettua

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

17. Oletteko lisänneet vuoteen 2008 verrattuna maksuvalmiuden suunnittelua esimerkiksi uudistamalla budjetointia

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

18. Oletteko vähentäneet rahamarkkinasijoituksia vuodesta 2009 alkaen

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ Emme tee rahamarkkinasijoituksia

19. Oletteko ottaneet talouskriisin seurauksena käyttöön saatavien rahoituksen (factoring) tai myynnin

Saatavien rahoituksen ja myynnin suurin ero on, että saatavien myynnissä luottoriski siirtyy kokonaan rahoitusyhtiölle, kun saatavien rahoituksessa se on yhä yrityksellä itsellään.

- ☐ Kyllä, saatavien myynnin
- ☐ Kyllä, saatavien rahoituksen
- ☐ Ei

20. Onko kassavirtojen ennakoiminen vaikeutunut vuotta 2009 edeltävästä tasosta

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

21. Tähän voitte halutessanne jättää kommentteja yrityksenne maksuvalmiudesta ja kassanhallinnasta.